

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

katedra Archivnictví a Pomocných věd historických

Bakalářská práce

Markéta Šíbalová

Maxmilián Ervín Lobkowicz

biografie diplomata

potomek šlechtického rodu ve státní správě

Maxmilián Ervín Lobkowicz

Biography of a Diplomat

Anoble in state administration

Praha 2009

Doc.PhDr.Jiří Šouša, Csc.

Ráda bych poděkovala doc. PhDr. Jiřímu Šoušovi, Csc. za jeho podnětné rady a připomínky. Vřelý vděk patří i prof. PhDr. Eduardovi Kubů za milé konzultace o problematice československé zahraniční služby, rodině za její morální a finanční podporu a Martinovi za jeho optimismus a přiloženou ruku k dílu.

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V Praze dne 17.8.2009

.....

Anotace

Tato bakalářská práce pojednává o roli Maxmiliána E. Lobkowicze v diplomatických službách československé diplomacie 1. poloviny 20. století, o jeho soukromí a jeho rodině. Má tři stěžejní části. První část specifikuje úlohu šlechty v habsburské monarchii a roli Lobkowiczů na habsburském dvoře. Druhá část je věnována československé zahraniční službě od roku 1918 do roku 1948. Poslední část pojednává o Maxmilánovi E. Lobkowiczovi jako o diplomatovi Československé republiky.

Summary

This article speaks about role Maxmilián E. Lobkowicz in foreign sevice Czechoslovaks diplomaty in 1st half 20th century, about his privacy and his family. It consists of three main parts. The first part specify task of aristocracy in Habsburks monarchy and Lobkowiczs role on Habsburks court. Second part speak about Czechoslovaks foreign service from 1918 to 1948. Last part deal with Maxmilián E. Lobkowicz as a diplomat Czechoslovaks Republic.

Obsah

Obsah.....	5
Úvod.....	6
I. Aristokracie a ČSR.....	16
A. Rod.....	21
B. Rodina a život Maxmiliána E. Lobkowicze	23
1. Vzdělání.....	25
2. Vojenská služba	27
3. Život a jeho vlastní rodina	28
C. Majetek	33
II. Československá zahraniční služba, její organizace a diplomaté	41
A. Československá zahraniční služba.....	41
B. Organizace zahraniční služby	53
C. Zahraniční služba po Mnichovu 1938	57
D. Zahraniční služba po Mnichovu ve Velké Británii.....	60
III. M. E. Lobkowicz v diplomatických službách.....	63
Závěr	74
Seznam příloh.....	76
Seznam použitých pramenů a literatury	89

Úvod

Československá zahraniční politika, tak jak se zrodila, navazovala na činnost Masarykovy zahraniční akce, která se konstitovala do Národní rady a později v říjnu 1914 do provizorní vlády. Tomáš Garrigue Masaryk a Edvard Beneš, kteří se zasloužili o akreditování Československé republiky na mezinárodní scéně v počátečních letech, ovládli nejen zahraniční politiku z hlediska jejího konceptu, ale i z hlediska jejího provádění československé zahraniční služby. Personální zajištění československé zahraniční služby mělo několik málo zdrojů. Hlavním zdrojem se stali členové zahraniční akce, příslušníci legií a nově vytvořené Ministerstvo zahraničních věcí v Praze, v nouzi vyjádřené nedostatkem lidí znalých jazyků, mezinárodního práva a zahraničně politických reálií vůbec. T. G. Masaryk a E. Beneš čerpali i ze zdrojů bývalé rakousko – uherské administrativy, ať již z Čechů pracujících na nižších diplomatických postech, v zemské a státní správě, a v neposlední řadě také z kruhů intelektuálních.

Se vznikem československé zahraniční služby byl spjat nedostatek kvalifikovaných lidí. Podmínkou pro přijetí bylo vzdělání, znalost jazyků a věrnost republice založené na masarykovských politických ideálech. Při obsazování funkcí se dbalo dvou zásad: česká národnost pro vyšší post a rozhodující slovo E. Beneše. Eduard Beneš hledal především schopné a poslušné lidi, kteří se ztotožní s jeho vedením československé zahraniční služby.

V každém případě se muselo jednat o osobnosti Hradu a republiky loajální a schopné naplňovat koncept, založený na třech velkých sloupech. Na spolupráci se západními velmocemi – v první řadě s Francií, garantující mírový pořádek (Versailleský systém). Dále pak na spojení s Rumunskem a Jugoslávií, legalizovaným paktem Malé dohody, a v neposlední řadě Společností národů jako mezinárodní institucí, jenž měla být strážcem míru, a mezinárodního pořádku nastolenými mírovými smlouvami.

K velmi úzké skupině lidí spojených s Janem Masarykem, Benešovým chráněncem a přítelem, využívajíc zvláštních výhod a prestiže, náležel i Maxmilián Ervín Lobkowitz, jenž nemá v československé zahraniční službě téměř paralelu. Jeho

obdobou v malém by mohl být jeho souputník Bořek Dohalský, který se však svým vlivem a majetkem ani z dálky Maxmiliánovi E. Lobkowiczovi rovnat nemohl.

O Maxmiliánovi Ervínovi Lobkowiczovi se ve všech dostupných biografických encyklopediích dozvíme, že „Po studiu právnické fakulty působil od roku 1919 ve službách nového československého státu a svými mezinárodními konexemi významně přispěl k jeho respektování a upevnění mezinárodně politické pozice v prvních letech. V roce 1938 jednoznačně vystoupil proti mnichovskému diktátu a poté odešel do exilu. Od roku 1941 byl vyslancem, respektive od 1943 velvyslancem československého exilu u vlády jejího Veličenstva, a to až do roku 1945. Po osvobození se vrátil do vlasti, ale po komunistickém puči odešel opět do emigrace – nejprve zpět do Británie, poté do USA, kde znovu podporoval československý exil.“

Tato genealogicky – správní práce si klade za cíl pochopit roli M. E. Lobkowizce v diplomatických službách v československé diplomacii 1. poloviny 20. století a nahlédnutí do jeho osobního života.

Rozbor pramenů

Většina pramenů ke zrekonstruování dějin šlechty se nachází v rodinných archivech. Bádání v lobkovickém archivu ve *Státním okresním archivu Litoměřice v Žitenicích*. je podmíněno souhlasem Williama z Lobkowicz. Tento souhlas však není pouhou formalitou, což se bohužel potvrdilo. Souhlas pro fondy: *Korespondence Ferdinanda Zdeňka z Lobkovic, Ústřední kancelář lobkowickckých statků Roudnice nad Labem* a *Účetní revize Lobkoviců Roudnice nad Labem* jsem „pro povahu těchto dokumentů“ neobdržela.

Zájemcům o dějiny šlechty lze také doporučit některé fondy a sbírky zemské provenience. Hodnotnou genealogickou sbírku nalezneme v *Archivu Národního muzea*¹. Nejvýznamnější sbírky jsou uloženy v 1. oddělení *Národního archivu v Praze* a jedná se především o fondy *Desky zemské, Česká dvorská kancelář, Stará manipulace* (pro studium 17. a 18. st. nezbytná) a *Nová manipulace* (obsahuje prameny zejména z období 1650 – 1748). Podstatné informace přináší také genealogická *Sbírka Dobřenského*, která je zaměřena na

¹ Srov. Jaroslav ČECHURA (ed.), *Průvodce po fondech a sbírkách archivu Národního muzea*, Praha 1998, s. 23 - 24

významné šlechtické rodiny spjaté s českými dějinami, a hlavně *Sbírka genealogicko – heraldická Wunschwitzova*, která zahrnuje genealogické, heraldické a sfragistické informace pro polovinu 17. a 18. století. Kromě této sbírky věnující se šlechtickým rodům zde nalezneme i fond *Hany Benešové a Edvarda Beneše*. Korespondence Hany Benešové byla velkým přínosem pro ujištění hypotézy přátelského vztahu mezi Benešovými a Lobkowiczovými.

Za nejhodnotnější pramennou základnu pro téma této práce považuji *Archiv Ministerstva zahraničních věcí*. Jedná se především o fondy *Londýnský archiv – důvěrný (LA – D)*, *Londýnský archiv (LA)*, *Depeše došlé* a *Depeše odeslané*. Tyto fondy vypovídají o struktuře a fungování Ministerstva zahraničních věcí a jeho zastupitelských úřadech. Mimořádný význam pro poznání osobnosti M. E. Lobkowicze nalézám v *Osobním spisu*, kde jsou obsaženy informace o jeho vzdělání, vojenské a diplomatické službě, o soukromém životě (př. uzavření sňatku) a o majetkových záležitostech. Na základě těchto dokumentů lze zrekonstruovat charakter osobnosti, jejího rodinného a majetkového zázemí.

Pokud se badatel věnuje výchově a vzdělání šlechty měl by jistě využít *Archiv Univerzity Karlovy*, kde jsou uloženy nejen matriky studentů jednotlivých fakult, ale i zápisy o slavnostních disputacích, a také *Archiv hlavního města Prahy*, v němž jsou uloženy fondy jednotlivých škol - v případě M. E. Lobkowicze Malostranské německé gymnázium v Praze. O průběhu vojenské služby nás velmi dobře informují fondy *Vojenského ústředního archivu v Praze*.

Důležité informace poskytuje i *Archiv Kanceláře prezidenta republiky*, jehož sbírky a fondy *Národní soud (1939 – 1942)*, *Londýnský archiv (1940 – 1945)* a *Kancelář prezidenta republiky* postihuje období let 1919 až 1962. V archivu je dále možné nalézt materiály o našich prezidentech, o nositelích Řádu bílého lva, o milostech prezidenta ve věcech trestních od r. 1919, rovněž také jmenování našich vlád, vyslanců, soudců, vysokoškolských profesorů a vysokých státních úředníků. Tento archiv, resp. Fond Kanceláře prezidenta republiky, mi poskytl informace o majetkových záležitostech Lobkowiczů v období pozemkové reformy, nástin korespondence mezi Hanou Benešovou a manželkou E. M. Lobkowicze.

Evidenci šlechtického majetku včetně pramenů aktové povahy nalezneme v *Archivu ministerstva zemědělství*, jenž má k dispozici několik kartonů (nejedná se o fond!) o majetkových záležitostech šlechtických rodů. Část je uložena zde a část v Národním archivu na Chodovci. Pro revizi pozemkové reformy v 50. letech jsou tyto materiály nepostradatelné.

Základem pro tuto práci mi byly prameny aktové povahy, prameny tiskem vydané a ego – prameny (korespondence, paměti) uložené ve výše uvedených archivech.

Rozbor literatury

Zahraniční politika

Základní studií věnovanou evropskému rozměru československé zahraniční politiky v letech 1918-1938 a jejím hlavním cílům se věnuje práce Antonína Klimka a Eduarda Kubů *Československá zahraniční politika 1918 – 1938*², která je po stránce stylistické i faktografické plnohodnotná. Důležité je upozornit na fakt, že autoři nejvíce vycházeli z mnohaletého archivního výzkumu a v závěru vypichují, kdo všechno stál a spiknul se proti Československu a jaké to mělo následky. Pro dějinnou souvislost nesmíme opomenout mezinárodní zahraniční politiku, o kterou se zajímala především práce Dagmar Moravcové, Pavla Běliny a Marka Pečenky³, jejímž těžištěm je problematika geneze a postupného rozkladu versailleského systému, uspořádání Evropy po 1. světové válce a důsledky tohoto procesu.

Problematikou evropské a mezinárodní diplomacie se zabával Tomáše Teplík⁴, jehož práce se věnuje evropské zahraniční službě od konstituování diplomacie do vypuknutí I. světové války. Dále pak Zdeněk Veselý⁵, který postihl dobu od antiky až do pozdního postbipolárního období. Analýzu vývoje mezinárodních vztahů od vlády krále Šalamouna po obléhání libyjského velvyslanectví v Londýně roku 1984 se zabývá Jörg von Uthmann⁶. Všechny tyto práce mají za úkol seznámit badatele i čtenáře s vývojem chápání diplomacie a jejích prostředků.

Československá zahraniční politika

Problematikou obnovy Československého státu a její zahraniční politiky byla věnována pozornost již jejími součastníky. Jedná se především o práce osobního

² Antonín KLIMEK – Eduard KUBŮ, *Československá zahraniční politika 1918 – 1938. Kapitoly z dějiny mezinárodních vztahů*, Praha 1995

³ Dagmar MORAVCOVÁ – Pavel BĚLINA – Marek PEČENKA, *Kapitoly z dějiny mezinárodních vztahů 1914 – 1941*, Praha 1994

⁴ Tomáš Teplík, *Evropská diplomacie v historických souvislostech: do počátku do vypuknutí I. světové války*, Praha 2008

⁵ Zdeněk Veselý, *Dějiny diplomacie*, Praha 2008

⁶ Jörg von Uthmann, *Diplomaté: státní aféry od dob faraónů po současnost*, Brno 1998

tajemníka prezidenta republiky Edvarda Beneše a jeho právního poradce dr. Eduarda Táboorského, který se zajímal i o mezinárodně právní problematiku⁷. Cenným pramenem jsou memoáry Eduarda Beneše⁸, politického referenta Benešovy kanceláře a poválečného ministra spravedlnosti dr. Prokopa Drtiny⁹, československého diplomata Jana Opočenského¹⁰, Zdeňka Fierlingera¹¹, předsedy Státní rady československé Rudolfa Bechyně¹², vedoucího československé vojenské zpravodajské služby Františka Moravce¹³, velvyslance Juraje Slávika¹⁴ a Bohuslava Laštovičky¹⁵.

Po roce 1989 byla vydána řada publikací věnující se zahraničnímu odboji, druhé světové válce a československé zahraniční politice. Vztahu Beneše k Sovětskému svazu se týká monografie Tomana Broda *Moskva, objetí a pouto, Československo a Sovětský svaz, Naděje a hrozba, 1939 – 45*, ve které Brod upozorňuje na slabiny a nebezpečí Benešovy orientace na SSSR. Míra kritiky vůči Benešovi je velmi nespravedlivá. Dále se této problematice věnovali F. Janáček a Jan Němeček ve své studii *Reality a iluze Benešovy ruské politiky 1939 – 1945*, uveřejněné ve sborníku *Edvard Beneš československý a evropský politik* v roce 1994. počátkem druhého exilu Edvarda Beneše se věnoval Antonín Klimek, který prokázal ve své práci znalost Benešova archivu Ústavu T. G. Masaryka a domácí literatury. Rekonstrukce činnosti E. Beneše je velmi podrobná a po stránce faktografické cenná.

Dílní otázky jsou zpracovány v celé řadě drobných příspěvků v odborných historických časopisech a sbornících, jako jsou např. *Soudobé dějiny*, *moderní dějiny*,

⁷ Eduard TÁBORSKÝ, *Pravda zvítězila, Deník druhého zahraničního odboje*, Praha 1947; TÝŽ, *Prezidentův sekretář vypovídá, deník druhého zahraničního odboje*, Curych 1983

⁸ Edvard BENEŠ, *Paměti, od Mnichova k nové válce a k novému vítězství*, Praha 1947

⁹ Prokop DRTINA, *Československo – můj osud*, Praha 1991; TÝŽ, *Hitler contra Beneš*, Londýn 1941

¹⁰ Jan OPOČENSKÝ, *Formování československého zahraničního odboje v letech 1938 – 1939 ve světle svědectví Jana Opočenského*, Praha 2000

¹¹ Zdeněk FIERLINGER, *Ve službách ČSR, I. a II. díl*, Praha 1947

¹² Rudolf BECHYNĚ, *Pero mi zůstalo 1938 – 1945*, Praha 1947

¹³ František MORAVEC, *Špión jemuž nevěřili*, Toronto 1977, Praha 1990

¹⁴ Juraj SLÁVIK, *Československo: zemský ráj – nacistické peklo*, Londýn 1943

¹⁵ Bohuslav LAŠTOVIČKA, *V Londýně za války. Zápasy o novou ČSR 1939 – 1945*, Praha 1967

Historie a vojenství, Československý a český časopis historický, Dějiny současnosti , Historický obzor či nově vycházející Živá historie nebo Epocha.

Další literaturu naleznete v Seznamu literatury této práce.

Šlechta

Mezi základní faktografická díla k dějinám šlechty patří genealogické příručky a rozsáhlé lexikony, jelikož přinášejí informace ke všem významnějším i méně významným šlechtickým rodům. Problémem je, že každá doba měla jiná měřítko pro posouzení významnosti daného rodu, jemuž by mohlo být věnováno genealogické heslo.

V 18. století vzniklo rozsáhlé dílo Johanna Heindricha Zedlera *Grosses vollständiges Universal – Lexicon aller Wissenschaften und Künste*, které se věnuje především šlechtě z německy mluvících oblastí Svaté říše římské. Obsahuje proto mnoho genealogických hesel o říšských hraběcích rodech, ale málo o českých rodech, které do tohoto stavu byly povýšeny výjimečně. V 19. století pak vznikl další velký lexikon, tentokrát pro Rakouskou monarchii. Jednalo se o *Biographisches lexicon des Kaiserthums Österreich enthaltend die lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche seit 1750 – 1850 im Kaiserstaate und in seinen Kronländern gelebt haben*, jehož autorem byl Constant von Wurzbach. Vymezená léta určená v nadpisu však nejsou striktně dodržena a tak se o mnohých příslušnících rodu dozvíme informace z období baroka. O něco později vzniká v Čechách *Ottův slovník naučný*, který se řadí k nejrozsáhlejší české encyklopedii. V jeho 28 svazcích nalezneme dobře zpracovaná genealogická hesla pro českou původní šlechtu. Pro příchozí šlechtu 17. a 18. století jsou hesla krátká a torzovitá. Informace z tohoto slovníku je třeba vždy doplnit z jiných genealogických lexikonů. Jako klasickou příručku lze považovat tzv. *Gothajské almanachy* (*Gothaisches genealogisches Taschenbuch*), které vycházely od poloviny 19. století do poloviny 20. století každoročně v několika řadách (knížecí, hraběcí,

baronské). Mezi současné šlechtické lexikony se řadí práce Jana Halady, Petra Maška a Jana Županiče ve spolupráci s Milanem Fialou a Františkem Stellnerem¹⁶.

Kromě genealogických příruček je dobré využít také topografické příručky či slovníky. Ze starých místopisů, které se věnovaly především topografii šlechtických památek, se většinou dozvíme informace i o jejich šlechtických majitelích a jejich předcích. Částečně lze vycházet z prací Jaroslava Schallera *Topographie des Königreichs Böhmen*, Franze Josefa Schwoye *Topographie von Markgraftum Mähren* a Johanna G. Sommera *Das Königreich Böhmen, statisch – topographisch dargestellt*, kteří mnoho zámků na přelomu 18. a 19. století spatřili na vlastní oči. Velkým přínosem pro popis jednotlivých šlechtických sídel s novou rekonstrukcí jejich dějin podle posloupnosti držitelů byly genealogicko – topografické přehledy Franze Alexandra Hebera a zejména Augusta Sedláčka *Hrady, zámky a tvrze Království českého I – XV*. Zde nalezneme detailnější informace pro středověk a počátek raného novověku, od 17. století detailnosti ubývá. V pokračování tohoto směru bádání dnes pokračuje Petr Vlček a Miroslav Plaček¹⁷.

Za připomenutí určitě stojí práce historiků věnující se šlechtě usazené v Čechách, zejména práce Maxe Dvořáka ml. (Šlikové), Josefa E. Folkmana (Kinští), archiváře Františka Tischera (Černínové), Wenzela Hieka (Berkové z Dubé) a Adama Wolfa (Schwarzenbergové) a jiné.

Pro dějiny šlechty od období třicetileté války je nutno uvést práci Petra Maši, který se ve své rozsáhlé práci *Svět české aristokracie (1500 – 1700)* věnuje fenoménu šlechtické prestiže a pokouší se o nástin klasifikace barokní šlechty podle různých šlechtických stylů společně s Václavem Bučkem¹⁸. Delší dobou se také P. Maša zabývá

¹⁶ Srov. Jan HALADA, *Lexikon české šlechty*, Praha 1992.; Petr MAŠEK, *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 1999; Jan ŽUPANIČ – Milan FIALA – František STELLNER, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001.

¹⁷ Srov. Pavel VLČEK, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1994. Pro Moravu Miroslav PLAČEK, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996.

¹⁸ Srov. Petr MAŠA, *Aristokratická prestiž a aristokratická společnost. Česká šlechta 1500 – 1700*, Praha 1998

problematikou osobní korespondencí mezi panovníkem a významnými šlechtici¹⁹. Systematicky se tématu snaží věnovat také *Jiří Kubeš*, který se zaměřuje na sídelní strategie šlechticů a jejich reprezentační funkci. Kromě toho se zabývá šlechtickým cestováním v 17. a 1. pol. 18. století²⁰. Významný počinem je práce Ludmily Škvaříčkové – Slabákové *Rodinné strategie šlechty*²¹, která je zaměřena na dějiny šlechtické rodiny Mensdorffové – Pouily od konce 18. do počátku 20. století. Na pozadí této rodiny popisuje začlenění rodů do světa rakousko-české aristokracie 19. století.

Lobkowiczové

Základní genealogické informace o knížecí linii rodu Lobkowiczů nalezneme v práci Stanislava Kasíka a Marie Mžikové, z které jsem převážně čerpala. Další práce se již zaměřují na dílčí problematiku či biografii jednotlivých příslušníků tohoto rodu – především do 17. století a 1. poloviny 18. století.

Portrét Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkowicz²² a Václava Eusebia Popela přináší Zdeněk Kalista^{23,24}. Práce Pavla Marka *Svědectví o ztrátě starého světa*²⁵ nám objasňuje nejen manželství a vztah Z.V. Popela z Lobkowicz k jeho ženě Polyxeně, ale i kariéru a majetkové záležitosti. O vzdělání Z.V. Popela z Lobkowicz se dozvídáme v již uvedené práci Petra Maří *Svět české aristokracie*. Lobkovicova studia

¹⁹ Tentýž, Leopold I. a poslední Slavata. K osobní korespondenci panovníků raného novověku, in: Ivan HLAVÁČEK – Jan HRDINA (ed.), *Facta probant homines*. Sborník k životnímu jubileu prof. Dr. Zdeňky Hladíkové, Praha 1998, s. 245 – 258.

²⁰ Jiří KUBEŠ, Sídla Jana Jiřího Jáchyma hraběte Slavaty z Chlumu a Košmberka (1634, 1637 – 1689) v proměně. *Scientific Papers of the University of Pardubice. Series C. Faculty of Humanities* 9, 2003, s. 55 – 87; TÝŽ, Hlavní sál – sebereflexe šlechty ve výzdobě společenských místností venkovských rezidencí (na příkladě českých zemí 17. a první poloviny 18. století). *Česko – slovenská historická ročenka* 2005, Brno 2005, s. 31 - 59

²¹ Radmila ŠKVAŘÍČKOVÁ – SLABÁKOVÁ, *Rodinné strategie šlechty*. Mensdorffové – Pouily v 19. století, Praha 2007

²² Zdeněk KALISTA, *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, Praha 1999, s. 59 – 70

²³ Zdeněk KALISTA, *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, Praha 1999, s. 59 – 70

²⁴ Zdeněk KALISTA, *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, Praha 1999, s. 147 – 157.

²⁵ Pavel MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa*. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovicové z Pernštejna, České Budějovice 2005 (zde je shrnuta další literatura k tématu)

na italských univerzitách dokládají tamní matriky, o které se zajímal Michal Svatoš²⁶. Pavel Marek se ve svých pracích věnoval i osobě Václava Eusebia Popela z Lobkowicz v *Dětství a dospívání Václava Eusebia z Lobkovic ve světle španělské korespondence jeho rodičů*²⁷. Tento malý výčet pouze nastiňuje veškeré práce věnované těmto oběma významným osobnostem. K dalším biografiím se řadí práce Jaroslava Fencla o *Janu Hasištejnském z Lobkovic*²⁸ a Bohumíra Lifky²⁹ o *JUDr. Janu knížeti z Lobkowicz*. Lobkowiczům se také věnoval Max Dvořák³⁰, Adolf Wolf³¹ a nyní Jiří Kubeš, který se ve své práci zabývá sídelními strategiím lobkovických knížat³².

Literatura věnovaná Lobkowiczům od pol. 18. století bohužel chybí. Je tedy nutné čerpat informace pouze z archivních pramenů, což platí i v případě Maxmiliána Ervína Lobkowicze.

Koncepce práce

Pro povahu tématu mé práce jsem vycházela z kombinace metody přímé, metody deduktivní a metody historicko – srovnávací (komparativní). Čerpala jsem především historická fakta z pramene, které byly autenticky zachyceny a snažila se o rekonstrukci historického vývoje. Metodu komparativní jsem použila v případě, kdy mi prameny nemohly poskytnout dostatečnou informaci, kterou jsem v tom případě doplnila pomocí empirických vztahů dané problematiky.

Na základě toho jsem rozvrhla koncept práce na tři kapitoly označené římskými číslicemi, které poukazují na základní cíle práce rozdělené do následujících

²⁶ Srov. Michal SVATOŠ, *Studenti z českých zemí na univerzitě v Perugii 1579 – 1727*, Archivní zprávy Archivu Univerzity Karlovy 4, 1982, s. 29 - 63

²⁷ Pavel MAREK, *Dětství a dospívání Václava Eusebia z Lobkovic ve světle španělské korespondence jeho rodičů*, in: Ivo Barterem (ed.), *Celostátní studentská konference Historie 99*, Olomouc 2000, s. 61 – 88.

²⁸ Jaroslav FENCL, *Jan Hasištejnský z Lobkovic*, Ústí nad Labem 1982

²⁹ Bohumír LIFKA, *JUDr. Jan kníže z Lobkowicz*, EK, Praha 1940

³⁰ Max DVOŘÁK st., *Geschichte des Raudnitzer Schloss – Banes 1652 – 1684*, Prag 1873

³¹ Adam WOLF, *Fürst Wenzel Lobkowitz, ester geheimer Rath Kaiser Leopold's I. 1609 – 1677*, Wien 1869

³² Jiří KUBEŠ, *Sídelní strategie knížat z Lobkovic ve Vídni v raném novověku (1624 – 1734)*, *Porta Bohemica*. SHP 3, 2005, s. 86 - 119

částí *I. Aristokracie a ČSR, II. Československá zahraniční služba, její organizace a diplomaté* a *III. Maxmilián E. Lobkowicz v diplomatických službách*.

Tři kapitoly první části charakterizují historický vývoj rodu Lobkowiczů. Snahou je postihnout rodinné strategie a jejich vztah ke státu a k zemi. Hlavním kritériem pro zachycení zázemí a tradic rodiny M. E. Lobkowicze v jeho dětství a dospívání byl především vzor jeho otce Ferdinanda Zdeňka Lobkowicze. Bez opomenutí je zachycen Maxmiliánův studijní vzestup od gymnázia až po absolvování doktorátu práv, jeho praxe v oboru a absolvování vojenské služby. U dospělého muže jsem především kladla důraz na uzavření sňatku s Angličankou Gillian (Lilian) Margaret Hope Bonham – Carterovou, jeho přijetí rodinou a průběhu jejich společného života.

Jejich solidní majetkové zázemí bylo představováno držbou movitého i nemovitého majetku. Zájmem bylo tedy popsat o jaký majetek se jedná, zda se zúčastnil nějakého sporu, jak pohlížel na pozemkovou reformu a další vývoj společnosti.

Druhá část *II. Nástin československé zahraniční politiky, její organizace a diplomaté* je rozdělena do tří kapitol. Zaměřila jsem se na představení struktury zahraniční služby a kompetence úředníků. Především jsem se orientovala na úroveň vyslanců a velvyslanců z toho důvodu, že Maxmilián působil a spolupracoval ve vyšších kruzích společnosti. Zahraniční služba po Mnichovu 1938 působila i nadále v redukované formě. Postavení diplomatů na mezinárodním poli bylo složité a oficiálně skončilo okupací Československé republiky. Jelikož M. E. Lobkowicz od začátku své kariéry působil v Londýně, nemohla bych specifikum a význam této metropole opomenout. Po okupaci ČSR se stal Londýn nejdůležitější legací po porážce Francie a hlavně ústředím veškerého úsilí o obnovu Československé republiky. Postihnout prostředí, ve kterém se M. E. Lobkowicz pohyboval, bylo těžištěm pro tuto část.

Třetí část *III. M. E. Lobkowicz v diplomatických službách* je věnována úloze a významu Maxmiliána E. Lobkowicze ve službách pro ČSR a její diplomacii. O jeho kvalitách, kariérního vzrůstu a především o jeho mezinárodních kontaktech.

I. Aristokracie a ČSR

Jednotlivé země Koruny české tvořili samostatné správní jednotky s vysokou nezávislostí stavovských institucí. Počátkem novověku však došlo k zápasu mezi panovnickým centralizmem a stavovstvím na rovině zemské politiky.

Císařský dvůr v letech 1550 – 1650 byl „symbolicky uspořádaným sociálním prostorem, jenž v myšlení šlechty představovala prostředek („medium“) komunikace a ve snahách panovníka nástroj připoutávání nobility k centru moci.³³“

Do počátku 17. století vnímala šlechta zemí Koruny české dvory habsburských císařů i vládnoucích rakouských arciknížat³⁴ jako prostředek komunikace k vyhledávání, navazování a prohlubování osobních kontaktů, které měly potvrdit či zvýšit společenskou prestiž urozených osob v zemi, kde vlastnily rodová sídla a majetek.

K vyšším dvorským úřadům s významem pro celou monarchii šlechtici pronikali vzácně, neboť mezi říšskými dvorskými rady, rady dvorské komory a dvorskými válečnými rady působili až na pár výjimek jen krátkodobě. Jednotlivci z řad české a moravské šlechty se již od poloviny 16. století příležitostně uplatňovali jako nejvyšší štolbové, nejvyšší komorníci, štolmistři a poštmistry.

S výjimkou místokancléřů, sekretářů a správců dvorské kanceláře přicházela šlechta z českých zemí až do druhé poloviny čtyřicátých let 16. století do Vídně ojediněle a na panovnickém dvoře pobývala spíše krátkodobě. Více šlechticů z českých zemí směřovalo do Vídně až koncem čtyřicátých let. Uvedená změna souvisela především se zprostředkovatelskou činností nejvyšších kancléřů, které česká šlechta vnímala jako osoby s vlivem na panovnickém dvoře, kde se mohli postarat o přijetí šlechtických mladíků do dvorské služby.

Šlechtici z rakouských zemí, kteří působili na dvoře knížete Ferdinanda I. uzavírali manželství s českými šlechticemi a následovně usilovali o získání majetku

³³ Srov. Václav BŮŽEK, Šlechta ze zemí koruny české na habsburských dvorech v předbělohorském století, in *Opera Historica* 10, České Budějovice, 2003, str. 184. Dále viz MAŤA, Petr: Aristokratická prestiž a aristokratická společnost. Česká šlechta 1500 - 1700: diplomová práce. Praha: Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, 1997; Tentýž. Svět české aristokracie (1500 - 1700). Praha 2004; MAŠEK, Petr. Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích. Praha 1999

³⁴ Václav BŮŽEK, Šlechta. České Budějovice, 2003, str. 184 – 186

v Čechách³⁵. Naproti tomu během padesátých a první poloviny šedesátých let 16. století stále častěji pronikali mezi nejvyšší hodnostáře a vyšší služebníky pražského dvora arciknížete Ferdinanda šlechtici ze zemí Koruny české.

Páni a rytíři ze zemí Koruny české se po celou předbělohorskou dobu pravidelně uplatňovali s četnými dvořanskými hodnostmi číšníků, kráječů, nosičů jídla a služebníků jako obsluha u panovníkovy tabule a s hodnostmi komorníků v jeho osobní komoře.

Na Ferdinandově dvoře se uplatnily Kramářové z Krajku, **Lobkowiczové**, Smiřičtí ze Smiřic, Šlikové a jiní. Více šlechticů přicházelo ke dvoru do Vídně v průběhu padesátých let což souviselo s politickou činností nejvyššího českého kancléře Jáchyma z Hradce, který získal v mládí základy dvořanské výchovy ve společnosti synů Ferdinanda I. a měl vlastní zkušenosti s dlouhodobým pobytem u královského dvora.

Vliv Ferdinanda Tyrolského byl patrný při svatbě jeho osobního komorníka a štolby **Jiřího Popela z Lobkowicz** a Kateřinou Šternberskou z Lokšan v roce 1575.

Koncem vlády Ferdinanda I. v ojedinělých případech pronikli šlechtici z českých zemí do nejvyšších mocenských a správních úřadů.

Lobkowiczové patřili k oporám prosazujícího se Habsburského centralismu v Čechách stejně jako Valdštejnové, Pernštejnové, páni z Hradce a mnozí jiní. Někteří z nich přecházeli po skončení služby na dvoře Ferdinanda I. do nejvyšších zemských úřadů nebo zasedali jako přísedící u zemského soudu. Jako nejvyšší komorníci, nejvyšší sudí, či nejvyšší hofmistrové přinášeli od šedesátých let 16. století do činnosti zemských úřadů Království českého politické zkušenosti, které získali na Vídeňském dvoře.

Za Maxmiliána II. a počátku vlády Rudolfa II. začal počet šlechtických rodin, jejíž příslušníci se po různě dlouhou dobu uplatňovali mezi čestnými dvořany obsluhujícími u tabule panovníka nebo v jeho osobní komoře z českých zemí, narůstat.

35 Tímto způsobem se v Čechách počátkem šedesátých let 16. století přechodně usadil nejvyšší hofmistr místodržitelského dvora František hrabě z Thurnu, který si vzal za manželku Ludmilu Berkovou z Dubé.

Nejvyšší kancléř a říšský dvorský rada **Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkowicz** hrál významnou roli na císařském dvoře při ovlivnění přijetí šlechtických mladíků do dvorských služeb. Do služby na rozdíl od svých předchůdců doporučoval v zásadě katolicky smýšlející mladé aristokraty.

Na dvoře Rudolfa II. přibývalo pánů a rytířů, kteří sice střídali místa číšníků, stolníků, kráječů a služebníků, ale současně vykonávali dvorskou službu dlouhodobě³⁶. Dvořanskou službu u panovníkovy tabule v devadesátých letech 16. a v prvním desetiletí 17. století, která trvala nepřetržitě více než deset let nebyla žádnou výjimkou. Jelikož dvořanská služba zvyšovala prestiž jejich rodiny v očích ostatních šlechticů, dědila se i v rudolfinské době z otce na syna. Kariérního postavení zde dosahovali Černínové z Chudenic, Hrzáni z Harasova, Kuplíři ze Sulevic a **Popelové z Lobkowicz** (Ladislav mladší a Děpolt Matouš Popel z Lobkowicz).

Po přestěhování dvora z Vídně do Prahy mohli významnější místa zaujímat pouze pánové s katolickým vyznáním – př. Kryštof a **Oldřich Felix Popel z Lobkowicz**. Čestná služba u dvora panovníka sloužila šlechticům jako odrazový můstek k nejvyšším zemským úředním hodnostem. Tak tomu bylo i v případě **Kryštofa Popela z Lobkowicz**.

Šlechtické rodiny, jejichž příslušníci se dlouhodobě uplatňovali ve službách habsburského dvora, byly v mnohých případech propojeny vzájemnými mnohonásobnými příbuzenskými pouty – v zemích Koruny české i uvnitř monarchie. **Lobkowiczové** po roce 1600 byli příbuzensky spjaty s Berky z Dubé, Kolovraty, Mollarty, Opersdorfy, Pernštejnky, Pruskovskými, Rožmberky, Salmy, Talmberky, Vartenberky a dalšími šlechtickými rodinami, které se dlouhodoběji uplatňovaly ve službách císařského dvora.

Obvyklým modelem výchovy šlechtických mladíků bylo sepětí studia a následnou dvořanskou kariérou v habsburských službách. Tuto rodinnou strategii uplatňovali od 40. let do 60. let 16. st. Ditrichštejnové, Trčkové z Lípy, Valdštejnové, Zajáci z Házmurka, Žerotínové a **Lobkowiczové**.

³⁶ Václav BŮŽEK, Šlechta ze zemí koruny české na habsburských dvorech v předbělohorském století, in Opera Historica 10, České Budějovice, 2003, str. 176

I přes dílčí úspěchy prvních habsburských vládců v politické integraci šlechty ze zemí Koruny české ke svému dvoru, naráželi panovníci na tradiční zemské hodnoty, které šlechta jen pozvolna ve svých názorech měnila. Až v polovině 17. století se panovnický dvůr ve Vídni stal pro šlechtice byrokratizovanou institucí, kde se jim nabízely příležitosti k úřednické kariéře – podílu na výkonné moci. Své mocenské pozice si šlechta z českých zemí střežila v české dvorské kanceláři, kde obsazovala místa nejvyššího kancléře, místokancléřů a sekretářů.

V 18. století rodové strategie nadále pokračovaly. V roce 1728 stanovil císař Karel VI. hierarchii vyšší šlechty³⁷ na vídeňském dvoře. Tento pořadník byl sestaven na základě roku udělení knížecí hodnosti a platil až do roku 1918 – zásada ancienity. Pořadník hraje důležitou roli pro pochopení vážnosti a náklonnosti k habsburskému dómu. Podle roku udělení knížecí hodnosti byli na prvním místě Arenbergové (1582), na druhém místě **Lobkowitzové** (1633), na třetím Salm – Salmové (1654) a teprve až na 8. místě Schwarzenbergové (1674). Hierarchie u vídeňského dvora se odrazila v rozdělení šlechty na čtyři skupiny³⁸, které platily až do konce existence habsburské monarchie. **Lobkowitzové** se zařadili do první skupiny, která byla zastoupena starými rody, bezprostředně podřízenými říši. Dalším hlediskem bylo datum uvedení příslušné hlavy rodu na lavici vyšší šlechty na říšském sněmu v Řezně, kde měl příslušný rod své křeslo a vinilní hlas.

Se zrušením České dvorské kanceláře v roce 1749 došlo ke sjednocení správy rakouských zemí a zemí Koruny české. Rozdíl mezi rakouskou šlechtou a šlechtou zemí Koruny české postupně zanikal a habsburská monarchie vstupovala do 19. století jako mnohonárodnostní císařství. Vznik rakouského císařství v roce 1806 znamenal krok v centralizaci monarchie a unifikaci šlechty. Došlo tedy k vytvoření „habsburské“ šlechty, která ztrácela svůj národní charakter. To ovšem neznamenalo,

³⁷ Tato hierarchie byla potvrzena nařízeními Ferdinanda V. z let 1835 a 1836.

³⁸ Do druhé skupiny patřily rody bezprostředně podřízené říši a které nebyly uvedeny na říšský sněm. Ve třetí skupině se nacházeli mladší členové knížecích domů a poslední skupinu tvořilo devatenáct knížecích rodů, které říši podřízené nebyly (Kinští).

že by se šlechta nepodílela na boji o nezávislost své země, jak tomu bylo například u polské a uherské šlechty³⁹.

Od poloviny 19. století dochází k teoretickému rozdělení na šlechtu ústavověrnou, podporující centralismus, a na šlechtu historickou, trvající na státoprávních požadavcích. Ve 2. polovině 19. stol. dochází ke znovuzavedení ústavnosti Říjnovým diplomem a únorovou Schmerlingovou ústavou. Říjnovým diplomem ohlásil císař Josef I. konec absolutismu a zavedení zásad parlamentarismu, jehož základní složkou se staly sněmy historických zemí. Z Říjnového diplomu převzala ústava ideu ústředního zastupitelstva říše, říšskou radu⁴⁰, která měla dvě komory: panskou a poslaneckou. Do panské komory byli všichni její členové jmenováni výlučně císařem. Do poslanecké sněmovny si volila každá z kurií (kurie velkostatkářů a virilistů, měst a obchodních a živnostenských komor, venkovské obce) zemského sněmu své delegáty. Říšská rada tak byla tvořena podle zásady zastoupení zájmu. Svým dědičným členstvím si pozemková aristokracie zajistila silný vliv v panské sněmovně a významné postavení se jí dostalo i v poslanecké sněmovně⁴¹.

Lobkowiczové se řadili mezi zemskou šlechtou. Jejich patriotismus spočíval v posilování zemské autonomie, přesto loajalita Lobkowiczů k habsburské monarchii zůstala nedotčena. Vyšší šlechta se v 19. století také zapojila do procesu industrializace – ať už v hornictví či v průmyslu, na svých velkostatech započali se stavbou pivovarů, palíren, cihelen, mlýnů a také cukrovarů.

Šlechta byla superelitou habsburské monarchie, proto šlechta monarchii podporovala a naopak sama jí byla chráněna. Se vznikem Československé republiky se postavení šlechty změnilo. Šlechta byla pokládána za přežitek v nově vzniklé republice, neboť byla posuzována jako pojítka s Habsburky a katolickou církví, jenž se podílela na utlačování českého národa a jeho germanizaci. Věrnost habsburské

³⁹ Radmila ŠKVAŘÍČKOVÁ – SLABÁKOVÁ, Rodinné strategie šlechty, s. 101

⁴⁰ Zde dochází ke změně! Podle Říjnové diplomu existovala vedle společné říšské rady s působností pro Uhry i říšská rada pro neuherské země. Její oprávněnost se zdůvodňovala tím, že neuherské země měly vždy společné zákonodárství. Tím se zde naznačovalo pozdější dualistické řešení.

⁴¹ Srov. J. JANÁK - Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan DOBEŠ, Dějiny správy v Českých zemích. Praha 2005, s.. 252 - 257

monarchii byla šlechtou z českých zemí vyjádřena prohlášením z 22. října 1918: „ (...) jménem stoupenců strany prohlašuji slavnostně, že až do poslední chvíle budeme věrně státi k Rakousku, že tuto věrnost přeneseme na svaz států, který nově vznikne s pomocí boží pod žezlem Habsburků a že až do posledního dechu neochvějně zachováme naši dynastii zděděnou věrnost.⁴²“ Toto prohlášení kromě Jaroslava hraběte Chotka, Josefa hraběte Nostitze podepsal i otec Maxmiliána **Zdeněk kníže z Lobkowicz**.

A. Rod

Lobkowiczký rod se během své existence rozdělil na několik linií⁴³: starší hasištejnská, hasištejnsko – údlická, bavorská, mladší popelovská, bílinská, duchcovská, chlumecká, knížecí, mladší knížecí linie mělnicko – křimická, konopištsko – křimická a dolnobeřkovická.

Pro téma práce byla vybrána linie knížecí, ze které pocházejí předci Maxmiliána Ervína Lobkowicze. Od poloviny 18. století na sobě žijí nezávisle dvě knížecí linie a to linie roudnická a mělnická. Roudnická větev se o století později rozšířila na větev dolnobeřkovickou a křimickou. V linii mělnické došlo k rozšíření o větve drahenickou.

Roudnická linie dolnobeřkovská začíná od Josefa Františka Maxmiliána (1772 – 1816), který předal svému synovi **Ferdinandovi Josefovi Janovi** jako sedmému panujícímu knížeti z Lobkowicz roudnický fideikomis, pod který patřil „Vysoký Chlumeč, Bílina, Jezeří, Libčeves, Encovany, Nelahozeves s Drozany, Mirošovice, Stekov, Příčovy a Skrýšov a dále alodiální statky Liběšice v Čechách, Pfannberg a Weyer ve Štýrsku“⁴⁴. Ferdinanda Josef Jan působil jako císařský tajný rada a rokem 1861 se stal dědičným členem panské sněmovny. Se svou manželkou Marií princeznou z Liechtensteinu (1808 – 1871) zplodil čtyři děti, z toho dva chlapce – starší Maxmilián Osvald (1827 – 1849) a mladší **Mořic** (1831 – 1903), který se stal osmým panujícím knížetem z Lobkowicz. Podobně jako jeho otec i on byl

⁴² Antonín KUBAČÁK, Činnost svazů československých velkostatkářů v letech 1919 – 1943. SAP 37, 1987, s. 339

⁴³ Stanislav; KASÍK – Petr MAŠEK – Marie MŽYKOVÁ, Lobkowiczové, dějiny a genealogie rodu, České Budějovice 2002, s. 15 - 56

⁴⁴ Tamtéž, s. 52

představitelem zemské správy. Stal se císařským komořím a nositelem Řádu zlatého rouna. Se svou ženou Marií Annou princeznou Oettingen – Walltersteinovou (1839 – 1912) měl šest dcer a pouze jediného syna – **Ferdinanda Zdeňka** (1858 – 1938), který se stal devátým panujícím knížetem z Lobkowicz a vévodou roudnickým. Především byl otcem Maxmiliána Ervína Lobkowicze.⁴⁵

Rozhodnutím ze dne 19. ledna 1919 kníže Ferdinand Zdeněk (otec Maxmiliána) rozhodl, že všichni příslušníci rodu Lobkowiczů budou od tohoto data používat nejstarší dochovanou formu jména „z Lobkowicz“. Tato prastará forma jména poukazuje na snahu o zviditelnění kontinuity mezi minulostí, přítomností a budoucností rodu. Který musel hledat své místo v demokratické Československé republice a ve společnosti, jejíž část vystupovala vůči šlechtě nepřátelsky.

⁴⁵ Stanislav; KASÍK – Petr MAŠEK – Marie MŽYKOVÁ, Lobkowiczové, dějiny a genealogie rodu, České Budějovice 2002, s. 53

B. Rodina a život Maxmiliána E. Lobkowicze

Rodina jako základ byla považována v 19. století za velice důležitou. Rodiče více než kdy jindy viděli ve svých dětech „dobrou investici“ pro svoji rodinu a rod. Matka i otec hráli odlišné role. Matka byla většinou ztělesněním citu, emocí, „vrbou“ a „sovou“, která, jim vštěpovala hodnoty a tradice jejich předků. Otec se zvláště staral o budoucnost svých dětí, kontroloval jejich vývoj fyzický i intelektuální. Většinou jeho výchova byla orientovaná na vojenskou či úřednickou kariéru. U prvního syna dbal na to, aby získal znalosti z oblasti agrárního podnikání, a aby si uvědomil, že bude budoucí hlavou rodiny.

Žádná šlechtická rodina výchovu dětí nepodceňovala. Výuka a především výchova mladých aristokratů se uskutečňovala v raném dětství doma za přítomnosti chůvy a v pozdějších letech za účasti preceptora. S preceptorem se nevěnovali jen studiu „školskému“, ale i výuce diplomacie a dvorské etiketě. Důraz se kladl především na znalost dějin, čímž se posilovalo pouto s předky, a na jazyky.

Maxmiliánovi rodiče pocházeli z rodů hrdých na svou historii i jméno. Otcem Maxmiliána Lobkowicze byl **Ferdinand Zdeněk Lobkowicz**, který se narodil 23. ledna 1858 v Praze do větve dolnobežkovské.

Ve svých 26 letech se rozhodl pro sňatek s **Annou Bertou hraběnkou von Neipperg**. Obřad se konal 4. září 1884 za přítomnosti nevěstinych rodičů Růženy a Ervína Františka hraběte z Neippergu. Neippergové patří mezi německé šlechtické rody pocházející ze Švábska a od roku 1792 se staly říšskými hrabaty.

Anna Berta se narodila 7. srpna 1857 v Praze a již ve svých 28 letech (1885) se zařadila mezi Dámy Hvězdového kříže⁴⁶, o nějž se mohly ucházet za předpokladu, že prokáží:

1. šlechtický původ z otcovy i matčiny strany.
2. osvědčenou pověst pravé duševní velikosti.
3. naskrze bezúhonný život.

⁴⁶ Řádové dámy mají titul "dáma hvězdového kříže". Nejvyšší ochrannou paní řádu je císařovna a královna nebo v zastoupení některá arcikněžna.

Také se honosila titulem palácové dámy a stala se čestnou Dámou Řádu maltézských rytířů. V roce 1910 byla oceněna Řádem Alžběty 1. tř., který se dostával za zásluhy v nejrozmanitějších povoláních či v oboru humanitním, náboženském a dobročinném.

Zdeněk z Lobkowicz byl v roce 1908 vyznamenán rytířem Řádem zlatého rouna, velkokřížem, který byl udělován za vynikající zásluhy ve válce a zvláště „udatné činy“ a získal čestnou bailli Řádu maltézských rytířů. Tyto vyznamenání obdržel za loajalitu habsburské monarchii. Kromě toho Ferdinand Zdeněk získal titul tajného rady, jímž se stal v roce 1904, byl zvolen zemským poslancem v letech 1905 – 1907 za kurii velkostatků a od roku 1904 byl dědičným členem panské sněmovny.

Maxmilián Ervín Marie Josef Antonín Paduánský Jindřich Tomáš Lobkowicz se narodil 29. prosince 1888 v Bilině u Teplic do knížecí větve roudnické jako druhorozený syn. Narodil se do doby, která je spjata s etablováním českého národa, kdy dochází v roce 1882 k definitivnímu rozdělení Karlo - Ferdinandovi univerzity na univerzitu českou a německou, k rozštěpení politické scény, vzniku nových politických stran a poprvé se v monarchii v roce 1907 volí podle všeobecného rovného, přímého a tajného práva pro muže.

Rodina Maxmiliána byla početná. Mezi jeho sourozence patřili: **Ferdinand Josef** (1885 – 1953) – v roce 1920 byl zbaven práva primogenitury pro svůj nerovný sňatek s neurozenou Klotildou Leopoldinou (Ilkou) Volkovou (1888 – 1970) s níž měl dvě děti: Ludmilu (1922 – 1952) a Zdeňka Hyacinta (1924 – 1964). **Maria Rosa** (1887 – 1967) – 1908 dáma Hvězdového kříže a čestná dáma Řádu maltézských rytířů, manželem se stal Adam Ferdinand hrabě Schall – Riaucour. **Anna Marie** (1890 – 1964) – manželem byl Hubert hrabě Stolberg – Stolberg. Leopoldina Marie (1891 – 1981) – Dáma Hvězdového kříže, manželem Rembert hrabě z Korfu, zv. Schmising – Kerssenbrock. **Karel Boromejský** (1893 – 1916) – jako nadporučík hulánského pluku č. 2 padl v první světové válce. **Hedvika Marie** (1894 – 1966) – Dáma Hvězdového kříže, manželem František princ z Auerspergu na Sprechensteinu. **Gabriela Marie** (1895 – 1969) – manželem Karel hrabě z Almeiny. **Josefina Marie** (1897 – 1972) – Dáma Hvězdového kříže, manželem Andreas hrabě Schall – Riaucour na Wernbergu. **JUDr. Jiří Kristián** (1902 – 1928) – zemřel při autonehodě.

O své rodiče Maxmilián se svými sourozenci přichází krátce za sebou. Anna Berta zemřela 9. dubna 1932 v Chomutově ve svých nedožitých 75. narozenin a její manžel ji následoval o šest let později – skonal 22. prosince 1938 v Nelahozevsi u Roudnice nad Labem.

1. Vzdělání

V roce 1899 - tedy ve svých 11 letech - nastoupil Maxmilián Lobkowicz na osmileté Malostranské německé státní gymnázium v Praze, v Karmelitské ulici⁴⁷, kam po celou dobu docházel⁴⁸. Je až s podivem, že za celou období nezameškal ani jednu hodinu, z čehož lze vyvozovat, že jeho vyučování probíhalo soukromě pod dohledem vychovatele Dr. Franze Brožka⁴⁹. Střídavě bydlel v Bílině, v Praze v Karmelitské ulici nebo ve Staré Boleslavi.

Od primy do kvarty prospíval s vyznamenáním, zlom však nastal v kvintě, kdy musel složit reparát z matematiky. Další předměty jako náboženství (dobrý), německý jazyk (dostatečný), zeměpis a historie (výborný), matematika (dobrý/dostatečný), přírodověda (dobrý/chvalitebný). V septimě i oktávě byl nucen opět dělat reparát, a to z latiny.

Po složení maturity 6. července 1907⁵⁰ se Maxmilián rozhodl pro právnická studia – ostatně jak bylo zvykem v rodině. Na českou Karlo – Ferdinandovu univerzitu v Praze nastoupil od zimního semestru roku 1907⁵¹. Jeho bydlištěm mu byl byt v Jiřské ulici č. 3 na Hradčanech. Své studium zakončil v roce 1912⁵² třemi rigorózními zkouškami⁵³ s výsledkem dostatečně⁵⁴. Absolvoval 1. srpna 1912⁵⁵.

47 Archiv Hlavního města Prahy (AMP): fond C.k. malostranské německé státní gymnázium v Praze, Karmelitská 5, Praha III, Hauptkatalog 1899/1900

48 Až na sekundu, kterou absolvoval na Státním gymnáziu v Černovicích a při vstupu do vyššího ročníku musel složit zkoušky. Proto jeho prospěchový výkaz nenajdeme v Hlavním katalogu pod sekundami, ale až v terciích se zápisem prospěchu z vykonaných zkoušek – brány jako vysvědčení.

49 Po celou dobu studia je jeho jméno uvedeno jako jméno vychovatele a dohlázele.

50 Archiv Univerzity Karlovy (AUK): fond Právnické fakulty (fPF): Právníci řádní K – Ř, semestr I., 1907

51 AUK: fPF: Právníci řádní K – Ř, semestr I., 1907

52 Navštěvoval přednášky jako Právní děje německé (5h týdně, soukr.doc. Dr.Stieber), Dějiny a systém římského práva soukromého: I. Nauky všeobecné a právo věcné (prof. Dr.Vančura), Právní

Po promoci, konané 13. prosince 1913⁵⁶, vstupuje do života dospělých vybaven právnickým vzděláním, jazyky a rodinným zázemím ať už v otázce citové či kapitálové. Zkušenosti nabírá u Okresního soudu pro Malou Stranu⁵⁷, kde je na pětiměsíční praxi, poté působí čtyři měsíce jako praktikant u Zemského soudu civilního⁵⁸ a svou praxi zakončuje v lednu 1919 dvouměsíčním působením jako místodržitelství konceptní praktikant v Praze⁵⁹.

V letech 1920 až 1922 o se životu Maxmiliána bohužel nic nedovíme. Od roku 1923 však jeho jméno plní pravidelně rubriky Court Circular v Times, z čehož se dá usuzovat, že podnikal podle vzoru ostatních mladých šlechticů studijní cesty. Zde se mohl přiučit etiketě, tanci, lovu a jízdě na koni či doplnit nedostatky, ale především zde byla vynikající příležitost seznámit se s dalšími aristokraty v Londýně.

prameny římské (ř.prof. Dr.Heyrovský), Dějiny práva v zemích českých I.: Dějiny pramenů a práva veřejného (soukromý doc. Dr. Kapras), Praktická filosofie (soukr.doc.Dr. Foustka), Německé právo a řízení trestní (2h/t, mimoř.prof.Dr.Stieber), Dějiny německého práva leního (1h/t, soukr.doc.Dr.Kapras), Právo obligační (ř.prof. Dr.Heyrovský), Právo rodinné a dědické (prof. Dr.Vančura), Dějiny práva v zemích českých (soukromý doc. Dr. Kapras), Úvod do církevního práva (řádný prof. Dr.Henner), Soukromé právo německé (dvorní rada Dr. Hanel), Repertorium práva německého (soukromý doc. Dr. Kapras), O kanonickém procesu (soukromý doc. Hobza), Říšské dějiny rakouské (mimoř.prof.Dr.Stieber), Vývoj centralizace v zemích nynější moc.rakouskouherské (soukr. doc.Dr. Demel), Vývoj soudních orgánů v zem. českých a německých (soukr. doc.Dr. Demel), Ústřední správa moc. rakouského (soukr. doc. Dr. Maršan), Dějiny a systém římského práva soukromého (prof. Dr. Heyrovský), Právní prameny římské (prof. Dr. Heyrovský), Právní děje německé (Stieber), Všeobecná práva a státověda (Dr. Vacek), Volba panovníků německých (Dr. Kapras), Dějiny práva v zemích českých (Dr. Kapras), Praktická filosofie (Dr. Foustka), Rakouské právo občanské: část všeobecná (rak.prof.Dr.Tilsch), Rakouské právo občanské: část zvláštní (obligace) (prof.Kramář), Rakouské řízení trestní (Mimiřka), Všeobecné a rakouské právo státní (prof.Dr. Vavřínek), Věda finanční (prof. Horáček), Rakouské právo německé (Dr. Harmann), O řízení soudním sporném (Dr.Hora), O exekuci pro pohledávky peněžité (Dr.Hora), O cenných papírech (Dr.Wenig), Exekuce (Dr.Otto), Vývoj civilního myšlení (Dr. Foustka)

53 AUK: fPF: Rigorosa VII. č. VII. č. 3601 – 4200, I. rok, 1912 – 1915, Protokol o přísných zkouškách k dosažení hodnosti doktora práv na c.k. Karlo – Ferdinandské universitě české

54 Rigorozní zkoušky skládal v tomto pořadí: Rigorosum I. z práva římského, církevního a německého 11. prosince 1913. Rigorosum II. z rakouského práva občanského, obchodního i směnečného, trestního a řízení soudního 16. prosince 1912. Rigorosum III. ze státního práva všeobecného a rakouského, z práva mezinárodního a z národního hospodářství 19.července 1913

55 AUK: fPF: Rigorosa VII. č. VII. č. 3601 – 4200, I. rok, 1912 – 1915, Protokol o přísných zkouškách k dosažení hodnosti doktora práv na c.k. Karlo – Ferdinandské universitě české, č. 5596

56 Tamtéž.

57 MZV – OSMEL: Výkaz osobní; funkci vykonával 16.10. 1913 – 15. 3. 1914

58 Tamtéž; funkci vykonával 16.3.1914 – 31.7.1914

59 Tamtéž Výkaz osobní; funkci vykonával 23.10.1918 – 13.1.1919

2. Vojenská služba

Jako tělesně a duševně schopný muž byl 21. března 1910 odveden k vojenské službě. Ve svých 22 letech měřil 185 cm, s obuví s číslem 13. Měl hnědé vlasy, modré oči zvýrazněné hnědým obočím a oválný obličej s proporčním nosem a malými ústy. Od 1. října 1910 vykonal jednoroční vojenskou presenční službu a poté byl přeložen do zálohy. Ve válečných letech službu vykonával od 1. června 1914 až do 22. října 1918⁶⁰, kdy byl jmenován místodržitelským konceptním praktikantem. Jako nadporučík v záloze byl přeložen k československému dragounskému pluku č. 2⁶¹ a současně přidělen k náhradní eskadroně jako gážista. Od září 1920 mu bylo změněno jeho dosavadní kmenové těleso na československý jezdecký pluk č. 4 v Klatovech a 15. prosince 1920 byl převeden do I. zálohy jako nadporučík v záloze⁶² tohoto pluku. Vztah k vojenské činnosti valný asi zrovna nebyl – v roce 1921 mu bylo prominuto cvičení ve zbrani a již nikde nebylo uvedeno, že by se dalšího cvičení zúčastnil.

60 MZV – OSMEL: Výkaz osobní

61 VHÚ – Lobkowicz: Popis služební činnosti, zápis ze dne 1.10.1919

62 Z důvodu upřesnění bych uvedla, že tuto vojenskou hodnost měl 31.12.1920 – 1.2.1927

3. Život a jeho vlastní rodina

V listopadu 1924 žádal Maxmilián prostřednictvím svého advokáta JUDr. Arnošta Barbořika Ministerstvo zahraničních věcí (MZV) o osvědčení, že byl přijat do stálých služeb MZV z důvodu nového získání domovského listu, jelikož se vstupem do státních služeb změnil svou domovskou příslušnost – Roudnici nad Labem vyměnil za Prahu.

Ve věku 35 let uzavřel 1. prosince 1924 sňatek⁶³ s Angličankou Gillian (Lilian) Margaret Hope Bonham – Carterovou, rozenou Sommerville of Drishane, která se rozvedla v roce 1923 s Francisem Hughem Bonhamem – Carterem⁶⁴. Gillian se narodila 16. října 1890 v Londýně. Rodiči nevěsty byli Aylmer Cognille Somerville z Penleigh House ve Westbury a Emmeline Sophie Sykesová. Otec byl smírčím soudcem⁶⁵ a její teta Edith Anna Enone Somerville⁶⁶ (1858 – 1949) byla v celku známou irskou spisovatelkou a ilustrátorkou dětských knih.

Z důvodu rozvodu na straně nevěsty a jejího anglikánského vyznání se sňatek konal na úřadě městské části St. Georgie v části Hannover Square a ne v katolickém kostele podle vyznání ženicha. Novomanželé po tichém obřadu odcestovali na líbánky do Paříže. A po roce či dvou letech společnéhožití se přestěhovali do Čech na zámek Roudnice.

Rodina Maxmiliána tento sňatek vřele nepřivítala. Gillian uznána nebyla otcem ani celou rodinou. Tento nesvár vyústil v nepřátelství mezi Maxmiliánem a hrabětem Adamem Schallem, nejstarším zetěm knížete Ferdinanda Zdeňka Lobkowicze, jenž se velmi ostře vyslovil proti tomuto sňatku. Toto vyjádření mu Gillian zazlívala. Tato zloba se později odrazila v procesu Gothajského almanachu, při kterém byl hrabě Adama Schall – Riaucour obviněn kvůli falešné výpovědi⁶⁷.

⁶³ MZV – OsMEL: Opis dodacího listu č.j. 1011/24 res.

⁶⁴ Bohužel prameny na českém území o této osobě mlčí.

⁶⁵ Genealogisches Handbuch der fürstlichen Häuser, Band V., Hans Friedrich von Ehrenkrook, 1959, s. 193 – 195

⁶⁶ Prince Max Lobkowicz, The Times, Obituary, London, 1967, str. 12

⁶⁷ Víc viz procesy v kap. Majetek

Vedle toho v Berlíně probíhal proces Maxmiliána proti nakladatelství Justus Perthes ohledně Gothajského almanachu kvůli „Chefs der Familie“, ve kterém byl Maxmilián 12 let uveden jako desátý kníže, což vyústilo v to, že kníže udělal omezení svého zřeknutí, tím že k dosavadnímu nařízení: „ se zřiká ve prospěch Maxmiliána, Praha 21. 10. 1920“, ještě v roce 1932 však nechal připojit. „avšak nikoliv na práva šéfa rodiny“. Gothajský dvorský kalendář provedl v dalším roce změny, které nejprve vedly ke zdlouhavým vyjednáváním za zapojení sdružení stavových pánů a poté k procesu stejně jako k obvinění z té už zmíněné křivé výpovědi hraběte Adama. Maxmilián proces prohrál.

Po návratu z Československa v březnu 1925 zakotvili manželé na tři měsíce v Lower Belgrave street, S. W. 1. Po uplynutí této doby si museli hledat nový domov, který našli na Grosvenor Place 8. Obě tyto adresy se nacházejí v blízkosti zahrad Buckinghamského paláce, tedy v centru dění. Ale již za pět měsíců Maxmilián svou novomanželku na pět týdnů opouští. Odjíždí do Francie pověřen diplomatickým úkolem, který není znám ⁶⁸.

Jaká Gillian vlastně byla? Byla nepochybně ženou chytrou a společenskou, čímž Maxmiliánovi udělila největší ocenění. Být ženou diplomata a šlechtice zároveň s sebou přináší povinnost být nejenom dobrou manželkou svému manželovi, starostlivou matkou, ale pro společnost především reprezentativní hostitelkou.

Se svou ženou Gillian měl tři syny. Prvorozený syn Martin Maxmilián Jiří se narodil 21. prosince 1928 a po Novém roce byl pokřtěn⁶⁹ v Bromptonské oratoři v Kensingtonu otcem Johnem Talbotem. Kmotry malého Martina byli Herbert Studdová a A. S. G. Butler.

Dne 6. prosince 1930 se narodil druhorozený syn Dominik Nicholas Patrick, jehož křest byl vykonán opět otcem Johnem Talbotem 19. ledna 1931. Kmotry se stali sourozenci baron Karel Nádherný a baronka Sidonie Nádherná. O měsíc později se nato manželé Lobkowiczovi vracejí z Monte Carla⁷⁰ do Londýna⁷¹.

68 The Times: Court Circular ze dne 21.8.1925

69 Tamtéž. Christenig ze dne 4.1.1929

70 Tamtéž. Court Circular ze dne 20.2.1931

O tři roky později je díky svému nerovnému svazku zbaven titulu vévoda roudnický⁷², kterým disponoval od roku 1920, resp. od 1. 1. 1921, kdy jeho bratr – prvorozený syn hraběte Ferdinanda Zdeňka – rezignoval na svou roli vladaře domu lobkowiczského ze stejného důvodu. Titul tedy převzal v roce 1933 nazpět jejich otec a po s jeho smrti dle primonigenitury přešel titul na nejbližšího příbuzného, kterým byl Jaroslav (1877 – 1953) z větve křimické rodu Popelů z Lobkowicz.

Dne 15. dubna 1934 Gillian porodila třetího syna Olivera Karla Jana v domácím prostředí v domě na Sloane Street 52, jenž se nachází v oblasti Knightsbridge na západ od centra Londýna, která díky složení obyvatelstva (úspěšní obchodníci, právníci, vyšší úředníci apod.) se řadí k lepším čtvrtím Londýna.

Ve třicátých letech Maxmilián onemocněl tuberkulózou. Pro uzdravení opakovaně pobýval v Tatrách, v Semmeringu a ve Švýcarsku, kde trávil celou zimu 1937/1938⁷³. Dne 13. března 1939 odcestoval Maxmilián za svou rodinou přes Paříž do Londýna, jelikož odmítl kolaborovat s Němci. O den později poslal na panství pouze telegram s tím, že Dominik pozítří bude skutečně operován a zodpovědnost předává panu Tüschelovi, který na oplátku Maxmiliána požádal o urychlení návratu do ČSR – samozřejmě fiktivně.

Kromě přátel a známých ve Velké Británii Lobkowiczovi udržovali velmi vřelý vztah k Tomášovi G. Masarykovi a jeho dětem Alici a Janovi. Jan Masaryk posílal Maxmiliánovi cigarety a jeho otec velmi rád využil pohostinnosti zámku v Roudnici nad Labem. Samozřejmě, že i k propojení vztahů došlo s manželi Benešovými. Beneš se svojí chotí mnohokrát navštívil rodinný krb Lobkowiczů i na několik dnů. Jejich korespondence je dokladem úcty a sympatií, které přerostlo v pevné přátelství.

71 Jejich odjezd do Monte Carla bohužel ve společenské rubrice The Times zachycen nebyl. Můžeme se jen domnívat, že tak bylo učiněno na přání novepečené maminky.

72 MZV – OsMEL: Memorandum

73 Při pobytu ve Švýcarsku byla projednána kompenzace velkého sporu se soudcem hrabětem Rohanem. Motiv sporu není znám.

Hana Benešová a Gillian se dělily o zážitky nejen všední, ale i politické. Z uchované korespondence let 1944 – 1946⁷⁴ se dozvídáme, že Gillian uspořádala sbírku pro námořníky na velvyslanectví pro „podpoření dobré věci“ v tzv. Vlajkový den, který je námořníky slaven v období Velikonoc. Jelikož ale měli v plánu odjet – Gillian s Maxmiliánem – na dovolenou, vypomohla jí s organizací neteř Hany Benešové Jiřina.

Při náletech v srpnu 1944 na Londýn bylo zasaženo okolí budovy československého velvyslanectví na Grosvenor Place, všichni ale naštěstí vyvázli bez sebemenšího škrábnutí. Přesto se ale na jaře paní Benešová zeptala na zdraví Maxmiliána, zda již je mu lépe a zda si užívají dovolené. Byl vážněji nemocen či šlo pouze o běžné onemocnění je pro nás nezodpovězenou otázkou. Velmi důležité je Gillianino nastínění, jak odloučením od svého manžela strádala. Jelikož svému manželovi nemohla být nablízku, požádala jeho přítele⁷⁵, aby na něj občasně dohlédl, ale především, aby ji okamžitě napsal, kdyby se mu zdravotně dobře nevedlo.

V únoru roku 1945 Gillian doufala, že ji doktor do konce měsíce března konečně dovolí odjet z Doveru do Londýna. Pro svůj stesk odmítla i nabízené pohostinství paní Hurbanové. Jednak nechtěla finančně zatěžovat domácnost vyslance Václava Hurbana a také již chtěla být i u synů: „*Chlapci a Maxmilián doma, to je tak dobré, že se tomu nedá věřit.*“

Kromě paní Hurbanové se Gillian občasně viděla se slečnou Paulliny, o které se bohužel dozvídám jen v této korespondenci. S jistotou lze však říci, že k ní jak paní Hana Benešová, tak i Gillian měly velkou důvěru – jednak se Paulliny zajímala o letáky pro propagandu Československa a také byla tou osobou přes kterou šel balík z Jižní Afriky z části naplněný dolary. Setkávala se také s dětmi T. G. Masaryka – Alicí, pokud na návštěvě v New Yorku měla čas, vždy ji navštívila, a Janem. Gillian se také paní Benešové tázala na jejich plány a především na to, zda a kdo ji v Londýně přivítá až přijede. Celým srdcem Gillian doufala, že Němci budou brzy poraženi a oni se konečně všichni sejdou doma.

74 ANM – Hana Benešová (HB): Korespondence osobní (Krspnd.os.), č. 16 a 18

75 Jej dopis nám bohužel o bližší identifikaci přítele více neřekne.

V březnu se Gillianino zdraví zhoršilo. Svůj návrat domů do Londýna tak musela odložit. Jelikož se tedy s Hanou Benešovou nesetkaly, plánovaly aspoň setkání v Praze. Hana Benešová informovala Gillian o zdraví jeho manžela – dařilo se mu dobře – a také o Janu Masarykovi, který se s manželi Benešovými vydal do Moskvy a na Slovensko před Sanfranciskou konferencí. O zdraví Jana Masaryka měli velkou starost a tak muselo být pro všechny velkým ulehčením, že bude v dobrých rukách.

Zcela zřetelným dokladem hloubky přátelství mezi Lobkowiczovými a Benešovými bylo předání poslední vůle Eduarda Beneše, sepsané před jeho cestou do Ameriky v březnu 1945, do rukou Maxmiliána Lobkowicze k úschově.

V listopadu 1945 se Gillian několikrát písemně obrátila na paní Benešovou. Žádala ji o pomoc ve věci urychlení návratu baronky Sidonie Nádherné z Vrcholových Janovic⁷⁶. Její zámek ještě byl v dubnu 1946 obsazen československým vojskem. Gillianina angažovanost se odrážela ve skutečnosti, že Sidonie Nádherná byla kmotrou jejich syna a také že Maxmilián u baronky Nádherné měl pohledávku od roku 1936⁷⁷, kdy Sidonii Nádherné umřel její bratr Dr. Karel Nádherný a ona neměla na zaplacení veškerých poplatků, které se týkaly jeho pozůstalosti – Maxmilián ji velkoryse půjčil.

Spojení mezi Hradem a rodem Lobkowiczů nezajišťoval pouze Maxmilián se svojí chotí. Hana Benešová si dopisovala také s Annou Bertou Lobkowiczovou, jejíž zdraví bylo ve třicátých letech velmi podlomené.⁷⁸

Pokud manželé Lobkowiczovi v letech 1945 a 1946 zavítali⁷⁹ na návštěvu do Prahy, ubytovali se v hotelu Alcron a vždy svůj příjezd ohlásili Hradu, aby mohli navštívit Hanu nebo Edvarda Beneše. V prosinci 1946 zde manželé Lobkowiczovi

76 AKPR - Dr. Karel Nádherný, Vrtochovy Janovice, inv.č.1689 (Dr.Nádherný, inv.č. 1689)

77 AKPR - Dr.Nádherný, inv.č. 1689, Pozůstalost po Dr. Karlu Nádherném ze dne 25.11.1936, č.j. 8159/36. Prahu navštívili 26.11.1945 a 13.4.1946.

78 ANM – Hana Benešová (HB): Korespondence osobní (Krspnd.os.), č. 16 a 18

79 ANM - HB: Krspnd.os., č. 16

trávili několikadenní poslední pobyt v Československu, po kterém odcestovali na londýnskou adresu Willon Creacent 23, S. W. 1⁸⁰

Nakrátko se Maxmilián vrátil do Prahy v březnu 1948, aby se zúčastnil pohřbu Jana Masaryka. Tato ztráta Maxmiliána zasáhla a „*pohled na jeho ztrápenou tvář byl zoufalý (...) se strachem se díval na nadšení z přibližování se socialistickému Rusku*“.⁸¹ Touto chmurnou událostí se Maxmilián rozloučil se svojí vlastí před komunistickým pučem a odcestoval za svou rodinou nejprve do Londýna a odtud do Doveru v americkém Massachusettsu, kde dožil společně se svou rodinou. Maxmilián umřel dne 1. dubna 1967 a jeho manželka Gillian ho o patnáct let přežila – skonala 2. března 1982.

C. Majetek

Dne 21. října 1920 si otec Maxmiliána vymínil, že jedinou možnou variantou pro držbu majetku bude zásada primonigenitury, čímž vytvořil reálný fideikomis⁸². Při soudním jednání v Praze se Maxmilián v roce 1920 vyslovil tak, že fideikomis převzít chce. K převzetí s veškerou zodpovědností nejen za finanční zaopatření své rodiny, ale také za veškeré zaměstnanectvo a chod velkostatku došlo 1. ledna 1920.

Mezitím tím se se všemi čekateli na fideikomis uzavřela dohoda bez nároku na odškodnění, která ale ztroskotala na odporu ženy prvorozeného prince Ferdinanda Josefa, která se snažila uplatnit nároky na odškodnění pro svého syna Hyacinta, narozeného až v roce 1924.

Podnětem pro zřeknutí se fideikomisu ve prospěch Maxmiliána byla šířící se zpráva v ČSR, že v nejkratší době bude vydán zákon o zabránění fideikomisu. Tento zákon měl pamatovat na to, že tehdejší majitel fideikomisu bude ponechán v právech

80 The Times,; Court Circular ze dne 16.12.1946

81 The Times: Prince Max Lobkowitz, Obituary, London, 1967, str. 12

82 Fideikomisem se zabraňovalo parcelaci a rozdělení rodinného majetku, jelikož veškerý majetek patřil věkově nejstaršímu z rodiny. Fideikomis, který zahrnoval majetek, půdu, peníze, cenné věci apod. nemohl být zatížen žádnými úvěry a také v případě soudního sporu nemohl být dán k exekuci. Takto byl majetek chráněn a v rukou šikovného hospodáře rozmnožován a v případě dobré investice použit (nákup nové půdy, rozvoj v podnikání) – mohl se stát dobrým nástrojem v otázce hospodářské moci. Mezi další formy patří majorát nebo seniorát.

do doby než umře. Za účelem prodloužení těchto práv o jednu další generaci pro případ vyhlášení zákona rozhodl kníže k shora uvedenému zřeknutí se práva.

Podle domácího práva, které je ustanoveno v testamentu ze dne 16. srpna 1677⁸³, rozhodl kníže Ferdinand Zdeněk z Lobkowicz, že pro další dědice platí primogenitura. Dědictví měl převzít nejstarší syn Ferdinand Josef, který se však tehdy chystal uzavřít sňatek, který neodpovídal nařízením domu.

Podle druhé verze – písemně nikdy nezachycené – došlo ke vzdání se z důvodu očekávané pozemkové reformy, která se pro tuto věc stala dobrou příležitostí. Rodina také věřila, že díky Maxmiliánovi lépe pochodí, vždyť byl služebníkem státu.

V rámci pozemkové reformy byl majetek Maxmiliánovy rodiny snížen z cca 25 000ha⁸⁴ na necelých 17 000ha, což nebyl zásah nijak velký. V tu dobu Maxmiliána nebyl přítomen, jelikož jako legační tajemník působil v Londýně, a tak zasahuje z povzdálí či při příležitostných návštěvách. V roce 1924 Maxmilián poukazuje prostřednictvím svého advokáta Arnošta Barboříka na neserióznost Státního pozemkového úřadu (SPÚ), která se však přeměnila v korupci. Dokladem toho je předběžné vyhledávání bohatých zájemců z lounského okresu prostřednictvím SPÚ pro panství Bílina a Libčes⁸⁵.

Druhým vytýkaným bodem neserióznosti byl personální požadavek SPÚ. Zde šlo pouze o manévrovací prvek, na který poukazuje i sám JUDr. Barbořík: *„Sám mám ten dojem, že pravděpodobně byla otázka ta důvodem, proč najednou zahájena byla pozemková reforma na čtyřech panstvích, když vlastně nebylo tady ani určitého programu, jakým způsobem pozemková reforma v krajích německých bude prováděna“*⁸⁶ V žádném případě na velkostatkách Lobkowiczů nebyla jedna národnost povyšována nad druhou,

⁸³ MZV – OsMEL: Memorandum ze dne 31.10.1941

⁸⁴ AMZV – OsMEL: Memorandum ze dne 31.10.1941, str. 5

⁸⁵ Neserióznost SPÚ spočívala v provádění pozemkové reformy, které 1) je nekorektní v průběhu jednání o programu zamýšlené pozemkové reformy. Na podzim 1923 a na jaře 1924 bylo určeno do tohoto programu pouze panství Encovany a Bílina, jenže v dubnu 1924 kromě těchto panství přibilo ještě panství Libčes a Střekov. 2) žádá výměnu osob na vedoucích místech lobkowiczské administrativy po stránce národnostní.

⁸⁶ AKPR: Lobkowiczové (Lbkwcz.), sgn.č. D 1042947, První pokračování memorand, str. 20 -

pokud tak některý zaměstnanec učinil, záhy si byl vědom ostré výtky od Maxmiliána. U Němců, kteří český jazyk neovládali, bylo důrazně připomenuto, aby se co nejrychleji jazyk naučili. Takže poukázání Státního pozemkového úřadu na výtky a stížnosti na lobkowiczskou administrativu se nezakládaly na pravdě. Nikdy nebyl uveden přímý problém, nýbrž se vždy vyzdvihl všeobecný ráz s podtextem, že se „projevuje německý duch“⁸⁷.

Jelikož tento požadavek se Maxmiliánovi velmi přičil, vyzval zástupce státního pozemkového úřadu, aby požadavek národnostního složení mu byl sdělen osobně. Odpovědí mu bylo, že daný zástupce v této věci žádné instrukce nemá a nepokládá za vhodné o této věci hovořit. Proto se písemně obrátil na presidium státního pozemkového úřadu, avšak odpověď nedostal. Není proto divu, že při návštěvě v Karlových Varech u pana prezidenta se zmínil i o těchto těžkostech.

Ovzduší a nátlak jaký byl učiněn na Maxmiliána měl pramálo společné s pozemkovou reformou⁸⁸. Následující příklad bude toho důkazem. Při obsazení místa druhého inženýra u horního ředitelství se presidium ministerské rady angažovalo nebo lépe řečeno chtělo angažovat ve výběru nového zaměstnance. Takovou komickou situaci, kdy složka státního aparátu (SPÚ) zasahuje do podnikatelských zájmů sám Maxmilián vystihl nejlépe ve svých Povšechných poznámkách memoranda: „ ... jak anglická ministerská rada se radí o obsazení II. místa inženýrského na uhelném dolu ve Walesu, referent přednáší „důvěrnou“ zprávu, že prý podnikatel zamýšlí přijmout uchazeče irského. Majitel dolu jest v diplomatické službě ve Washingtonu, právní jeho zástupce však jest ministerské radě ovšem znám, a referentovi jest proto uloženo, aby si ho dal předvolati a aby zachránil zájmy anglické říše dřívě, než nastane škoda – vše ovšem důvěrným způsobem, aby se Irčané o tom nedověděli.“ Národnostní poměry zde byly zneužity pro otázku čistě hospodářskou, průmyslovou a obchodní. Státní úřady se v této náladě rozhodovaly i na základě nesprávných informací.

87AKPR: Lbkwcz.) sgn.č. D 1042947, Velvyslanec Dr. Max.E.Lobkowicz – panství Roudnice – pozemková záležitost, Zpráva o výtkách Státnímu pozemkovému úřadu, č.j., ze dne 1924, str. 5

88 Lobkowiczové, sgn.č. D 1042947, Velvyslanec Dr. Max.E.Lobkowicz – panství Roudnice – pozemková záležitost, První pokračování memoranda ze dne 14.srpna 1924

A jaký názor měl Maxmilián na pozemkovou reformu? Naprosto se neztotožňoval s tím, že má být ku prospěchu státu, bral ji jako nástroj přilepšení pro ziskuchtivé lidi a některé politické strany. Jako velkostatkář ji vnímal jako zkázu, především proto, že velkostatkáři nebyli vůbec zákonem chráněni, naopak se cítili ohroženi a to nejenom existenčně. Zastával názor, že „příděl půdy se mohla vykonat bez rozbití velkostatků, který by byl na základě místní potřeby upraven“⁸⁹. Tak by chápal pojem reforma. Podle jeho názoru zde šlo především o to, že „*Vědomí a podvědomí politicky mocných pracovalo k tomu, aby poměry byly ustáleny v okamžiku, kdy oni budou nasyceni.*“ Za iniciátory pozemkové reformy označoval idealisty a socialisty, kteří z obavy smetení pozemkové reformy ze stolu dali souhlas k pozvolnému procesu, čímž byl zajištěn v prvních poválečných letech chod velkostatků a dopad na veřejnost a státní pokladnu byl přijatelný. Agitační výstupy politiků a žurnalistů naprosto odsuzoval. Silně se ohrazoval proti tomu, že jako politicky aktivní činitel z této situace těžil, i když mu to bylo doporučováno jeho kolegy, čímž byl otrěsen.

Mezi další věci k vyřízení, které musel řešit, patřilo vypořádání se Zdeňkem Hyacintem. Jednání, která byla vedená ještě generálním ředitelem Dr. Pauelerem, o poměrně nepatrném peněžním odškodnění v částce 250.000Kčs a poté 500.000Kčs, zůstaly bez výsledku. Žena prvorozeného prince Ilka Lobkowiczová se domáhala pro svého syna Hyacinta práv na vlastnictví fideikomisu. Rozhodnutí u Nejvyššího soudního dvora v Brně však bylo pro Maxmiliána nepříznivé. Z toho důvodu došlo za účasti pražských advokátů Barboříka a Mendla k vyrovnání s advokátem protistrany Dr. Lormanem v listopadu 1927, které pohltilo 28 milionů Kčs. Toto odškodnění bylo vyplaceno ze společných prostředků z fideikomisu a aloidního statku (kníže si nadále ponechal), kromě 6 milionů korun, které byly na panství Bílina, panství Liebshausen a panství Neudorf - Eisenberg zapsány jako hlavní vklad.

Vyrovnání pro Hyacintem, jeho potomky, sourozence a rodiče doživotní právo na bydlení v pražském paláci a na každoroční letní pobyt v zámku Eisenberg, jakož také právo vybrat si určité kusy nábytku ze zámku Roudnice. Ilka se opakovaně pokoušela vykonat toto právo na nábytek, vždy to ale zkrachovalo na

⁸⁹ Lobkowiczové, sgn.č. D 1042947, Velvyslanec Dr. Max.E.Lobkowicz – panství Roudnice – pozemková záležitost, První pokračování memoranda ze dne 14.srpna 1924

odporu knížete Maxmiliána. Tyto práva na bydlení byla vyčíslena v částkách 500.000Kčs pro pražský palác a 250.000Kčs pro Eisenberg.

Toto zmíněné vyrovnání skončilo v den svého „uzavření“ v advokátní kanceláři dr. Barboříka a Dr. Mendla v Praze dramaticky. Třetí syn, Jiří, se pokusil vyrazit s kuchyňským nožem na svého bratra Maxmiliána, a byl proto v té samé noci internován do sanatoria Kramen a později do psychiatrické léčebny v Horním Rakousku. Po jeho propuštění a pobytem v Cannes vše skončilo sebevraždou. Poručníkem Hyacianta se stal kanonikus hrabě Dohalský, který byl později vystřídán kanonikusem Stanovským. V době tohoto procesu se stal jeho poručníkem farář Karpísek.

Advokátem Ilky se stal Judr. Vorel. Její muž, Ferdinand, se v tu dobu nacházel v nervové léčebně ve Stráži u Písku. Po provedeném vyrovnání s Hyacientem byly všechny nároky čekatelů na fideikomis upraveny a soudním rozhodnutím [datum neuvedeno]⁹⁰ se stal Maxmilián uživatelem, a později listinou z Pozemkového úřadu v Praze z 10. prosince 1917 svobodným vlastníkem fideikomisu.

Až do roku 1926 byl lobkowiczký fideikomis a lobkowiczký aloidní statek spravován společným generálním ředitelem Dr. Paulerem – přesto byl uživatelem fideikomisu Maxmilián a vlastníkem aloidního statku Ferdinand Zdeněk a to bez účetního rozdělení příjmů a výdajů obou skupin majetku!

Když Ferdinand Zdeněk – otec - nechal oplotit pozemky spadající do uhelného vlastnictví Maxmiliána, zahájil tak proces vyvlastnění a boj mezi otcem a synem. Je s podivem, proč k tomu došlo. Rudiho šachta byla společnou šachtou. A při projednávání a zajištění procentuálního podílu obou částí takto otec Maxmiliána zasáhl. Maxmiliánovou odpovědí bylo zahájení jednání, které se projednávalo v nejvyšší instanci. Věcí k projednání bylo odstranění důlních staveb na Rudiho šachtě II. Bohužel ale Maxmilián spor prohrál. Do společného vlastnictví patřila i šachta Anna – Berta. Tento spor tak započal velký proces o zrušení společného vlastnictví, který dle dohody byl ukončen dražbou šachet u notáře. Šachta připadla

⁹⁰ AMZV – O s MEL: Memorandum, s. 8 - 11

knížeti Ferdinandovi Zdeňkovi Lobkowiczovi. Vedle toho běžely veškeré úřední výkony, které byly nutné k vymezení pozemku.

Dr. Schauer, advokát Ferdinanda Zdeňka, podal žalobu kvůli rozdělení majetkové daně v Praze, která byla během jednání s pražským finančním ministerstvem snížena z 76 na 26 milionů a se započtením uhrazených záloh z přejímacích cen českého pozemkového úřadu za zabavené pozemky Maxmiliána byla uhrazena, aniž by však byla uznána povinnost platit.

Mezitím v Mostě probíhal zúčtovací proces šachty Anna – Berta a proces o vyúčtování příjmů a výdajů společného vlastnictví z roku 1921 do roku 1928, posledního sporu o 90 milionech Kč.

Po smrti svého otce opět převzal otěže roudnického fideikomisu, bohužel ale jen na krátko, jeho majetek za jeho nepřítomnosti byl zabaven nacisty a k velkému žalu se z roudnického zámku (hlavního sídla roudnických Lobkowiczů) stalo výcvikové středisko pro Hitlerjugend.

Po návratu do vlasti se Maxmilián snažil o znovuzískání majetku a především usiloval o kompletaci uměleckých sbírek a veškerého inventáře, který byl rozprostřen po celé vlasti. Bohužel jeho práce v tu dobu vyšla na prázdno s únorem 1948 – raději se svou rodinou emigroval do Spojených států amerických.

Při jeho absenci v majetkových záležitostech zastupoval v 50. letech Maxmiliána Josef Kuchař, jenž byl pověřen národní správou majetku Dr. M. Lobkowicze. V jeho nepřítomnosti se řešila revize první pozemkové reformy. Jednalo se především o „*vyčíslení živého, mrtvého a polního inventáře, (...), zásob polnohospodářské části velkostatku Vysoký Chlumec (...)*“⁹¹. Tento majetek byl celkově vyčíslen na 1.438.117,10 Kčs – je tato cena však plnohodnotná, když se zde mluví o 177 hektarech pozemků - polí v území obcí Vysoký Chlumec, Hradec a Vápenice, o živém a neživém inventáři a zásobách, který byl znárodněn k 1. 3. 1948? Tím však zábor teprve začínal.

Pokud jde o rybníční hospodářství velkostatku Vysoký Chlumec, ten byl Dr. Maxi Lobkowiczovi zabrán k 1. říjnu 1948 ve výměře cca 260 hektarů s veškerými

91 Archiv Ministerstva Zemědělství (AMze): Lobkowiczové: Zápis u ředitelství lesní závodu Vysoký Chlumec ze dne 18.5.1950

rybami, se zásobami krmení a dřeva. Zde se jednalo o území obcí Bor, Bratřejov, Doubravice, Dublovice, Vysoký Chlumeč, Jesenice, Kamenice, Knovice, Křepeňice, Žemličkova Lhota, Lublin, Libice, Líchovy, Minártice, Mokřany, Nechválce, Nedrahovice, Nedrahovické podhájí, Nové Dvory, Obdenice, Oříkov, Počepice, Příčov, Rovina, Solopysky, Vápenice, Skuhrov a Zvírotice. Celkem byl vyčíslen na 1.537.988,80Kčs⁹².

Kromě tohoto velkostatku vlastnil Maxmilián i velkostatek Roudnice nad Labem se zámkem o rozloze 7, 8067 ha a dvorem Židovice o cca 67ha, hospodářský celek velkostatku činil 634, 2442 ha. Kromě toho pod tento velkostatek spadá Nelahozeves – o výměře cca 122,5335 ha, Zcovany s výměrou 106, 0090 ha. Dále pak jeho vlastnictví spadal dvůr Hracholusky o 65 ha , velkostatek Střekov, pod který spadal hrad, zahrady, pastviny v celkové výměře 6, 1111 ha a lesy o rozloze 15,5149 ha, velkostatek Kyjice v bývalém okrese Jirkov o výměře 40, 4701 ha. Celkově tedy 4236, 8 ha podle stávajících dokumentů revize první pozemkové reformy 50. let 20. století

Majetek M. E. Lobkowicze při revizi 1. pozemkové reformy v roce 1950			
Panství		Kč	ha
<i>Velkostatek Vysoký Chlumeč</i>			
část polnohospodářská	Vysoký Chlumeč, Hradec, Vápenice	1 438 117,10	177,00
část rybníční	Bor - Zvírotice	1 537 988,80	260,00
část lesní	Okres Sedlčansko, Dobříš, Milevsko	1 477 178,40	2735,12
	celkem	4 453 284,30	3172,12
<i>Velkostatek Roudnice nad Labem</i>			
Zámek			7,81
část polnohospodářská			634,24
Židovice			67,00
Nelahozeves			122,53
Encovany			106,01
dvůr Hracholusky			65,00
	celkem		1002,59
<i>Velkostatek Kyjice</i>			
			40,47
<i>Velkostatek Střekov</i>			
			21,63
	celkem		4236,81

Tabulka 1 - AMZe: Zápis u ředitelství lesního závodu vysoký Chlumeč ze dne 17. 5. 1950

⁹² AMZe: Zápis u ředitelství lesního závodu vysoký Chlumeč ze dne 17.5.1950

Maxmilián vyjma výše uvedeného movitého a nemovitého majetku vlastnil pivovar ve Vysokém Chlumci, který byl založen v roce 1466 a pivovar Nové sedlo nad Bílinou, které fungovalo od roku 1493 do roku 1948, kdy došlo k jeho zrušení a přeměně na sladovnu pro pivovar Most. Do jeho vlastnictví se řadilo i roudnické vinařství, jenž má u Lobkowiczů tradici od roku 1603⁹³. Mezi Hradem a zámeckým vinařstvím roudnického panství probíhal čilý obchod s roudnickým červeným vínem⁹⁴, jenž bylo podáváno při slavnostních událostech tak i jako poděkování pozvaným hostům.

Do vlastnictví mu byly svěřeny i tzv. Roudnické lobkowiczské sbírky, které vznikaly od 14. st. a obsahují množství portrétů evropských panovníků, politiků, umělců a portréty rodiny lobkowiczů, cca padesát maleb akvarelů lobkowiczských sídel v Čechách, které v letech 1840 – 1845 vytvořil Carl Robert Croll. Zahrnují vrcholná díla starých mistrů: dva pohledy na Londýn od Canaletta, Senoseč od Pietera Brueghela staršího a také ukázky hudebních partitur s originálními poznámkami W. A. Mozarta. Tento výčet je však pouhým nástinem. Hodnota těchto sbírek je nevyčísitelná, čehož si byl vědom i Maxmilián, když se zavázal „že *toto posvátné a nedotknutelné dědictví jeho rodu*“⁹⁵ bude chránit a vynaloží maximální úsilí o jeho předání další generaci minimálně v takové podobě v jaké toto dědictví převzal.

93 V tomto roce se Polyxena z Rožmberka, rozená z Pernštejna provdala ze Zdeňka Vojtěcha, knížete lobkowicze a nejvyššího kancléře Českého království a vinohrady se tím pádem staly majetkem roudnických Lobkowiczů.

94 AKPR:f. Kancelář prezidenta republiky: Lobkowiczové, sgn.č. D 1042947, Velvyslanec Dr. Max.E.Lobkowicz – panství Roudnice – pozemková záležitost, 23.10.1936

95 AMZV: OsMEL: Memorandum, str. 13

II. Československá zahraniční služba, její organizace a diplomaté

A. Československá zahraniční služba

První světová válka skončila vojensky uzavřením příměří mezi Dohodou a jednotlivými Ústředními mocnostmi na podzim roku 1918. Diplomatické uspořádání mezinárodních vztahů tím ale vyřešeno nebylo, tento úkol ležel na bedrech vítězných dohodových velmocí nadále. Chystaný mír měl být zakotven v mírových smlouvách, jejichž ideou mělo být odstranění všech důvodů budoucích válečných střetnutí a založení systému, který by umožňoval řešit případné mezinárodní konflikty mírovou cestou. Beneš věřil ve Společnost národů, která byla zastáncem poválečného statutu quo, mírového rozvoje Evropy a především propagace bezpečnosti těch zemí, které na podzim roku 1918 vznikly.

Všechny národy měly mít možnost práva na sebeurčení a spravedlivého vedení hranic mezi státy podle národnostního principu, které mělo odstranit budoucí třetí plochy⁹⁶. Dne 18. ledna 1919 byla ve Versailles⁹⁷ zahájena mírová konference, na které se Československá republika zařadila do zemí s tzv. omezenými zájmy. Poválečná situace v centrální Evropě vedla k uzavírání smluv, paktů o obraně a různým projektům. Mezi mírové smlouvy **tzv. Versailleského systému** uzavřené k ukončení první světové války se řadí:

- Versailleská smlouva s Německem z 28. června 1919
- Saint – Germainská smlouva s Rakouskem z 10. září 1919
- Neuillyská smlouva s Bulharskem z 27. listopadu 1919
- Trianonská smlouva s Maďarskem z 4. června 1920
- Sevréská smlouva s Tureckem z 10. srpna 1920

⁹⁶ D. MORAVCOVÁ - Pavel BĚLINA – Marek PEČENKA: Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914 – 1941. Praha 1994, s. 23

⁹⁷ Versailleská mírová smlouva je jedna z pařížských mírových smluv uzavřených v roce 1919, jejímž cílem bylo, aby Německo přijalo veškerou odpovědnost za vypuknutí první světové války a aby zaplatilo válečné reparace (cca 132 miliard marek).

Na rozdíl od úspěchů při řešení teritoriálních otázek⁹⁸ vyšla ČSR z mírové konference zatížena ohromnými finančními závazky. Reparační náklady vítězům neměli platit jen poražení, ale i vítězové, kteří získaly část území poražených mocností. Československý dluh vůči mocnostem činil v rámci poválečných reparací 45 miliard korun včetně úroků⁹⁹. Závazek splacení těchto reparací muselo Československo i Polsko podepsat předem před uzavřením mírové smlouvy s Rakouskem dne 10. září 1919 v **Saint Germain en Leye**. Na základě této smlouvy se Rakousko stalo suverénním státem a uznalo nezávislost a hranice Československé republiky se současným připojením Valticka a části Vitorazska. Československo - polský spor o Těšínsko se však zde neřešil.

Podmínky Versailleské smlouvy ukotvené ve ztrátě značného území a veškerých kolonií včetně vysokých reparací otráslly Výmarskou republikou (1918 – 1933). Prostřednictvím této smlouvy byla německá ekonomika ve dvacátých letech ochromena a ve výsledku ve spojení s hospodářskou krizí přispěla k nástupu nacismu a následnému převzetí moci Adolfem Hitlerem.

Prvořadým úkolem československé diplomacie bylo zpevňovat mezinárodní postavení ČSR. Potřebným byla znalost v mezinárodním právu, které je výsledkem snahy přenést do vztahů mezi státy vládu práva a respektování pořádku, které platí uvnitř státu. Na jeho základě můžeme sestavit mezinárodní smlouvu, která se podle počtu smluvních stran dělí na dvoustranné (bilaterální), vícestranné (plurilaterální) a mnohostranné (multilaterální). K označení mezinárodní smlouvy mezi státy se používají různé názvy: dohoda, úmluva, smlouva, protokol, u mnohostranných smluv se používá název pakt či charta. Zvolený název však nemá sám o sobě právní

98 Versailleskou smlouvou ČSR získala Hlučínsko (Horní Slezsko) Maďarsko uplatňovalo svůj vliv na Slovensko a Polsko své územní požadavky vůči ČSR – spor o Těšínsko. Francie a Velká Británie daly právo ČSR obsadit německé oblasti až k historickým hranicím českých zemí.

99 Uhradit se tím měla hodnota nabytého majetku rakousko – uherského státu a dvora a tzv. příspěvek na osvobození. Srov. KLIMEK, J. – KUBŮ, E., Československá zahraniční politika 1918 – 1938, s.27 - 28

výraz. Platnost smlouvy může být napadena z různých důvodů, které jsou specifikovány v článcích 48 – 53 Vídeňské úmluvy o smluvním právu¹⁰⁰:

- Omyl – vztahující se ke skutečnosti nebo situaci, o které státy měly za to, že existuje v čase, kdy byla smlouva uzavírána, a která tvořila nezbytný základ pro souhlas se závazností smlouvy.
- Podvod
- Korupce představitele státu
- Donucení vůči představiteli státu
- Donucení státu výhružkou nebo užitím síly
- Ius cogens – tj. smlouvy v rozporu s existujícími normami obecného mezinárodního práva

Legitimně smlouva může být ukončena dohodou smluvních stran, uplynutím času na konci smluvně sjednané doby nebo využijí – li strany výpovědní klauzuli obsaženou ve smlouvě.

V tomto mezinárodním smýšlení byla uzavřena **Malá dohoda**, jejíž právní základ se nalézal již v uzavřených oboustranných vojenských smlouvách z let 1920 – 1921¹⁰¹ mezi ČSR, Jugoslávií a Rumunskem. Cílem Malé dohody bylo udržení pořádku ve střední a jihovýchodní Evropě, daným výsledkem Pařížské mírové konference (1919 – 1920), a zabránění obnově Rakouska – Uherska a především maďarským snahám o revizi **Trianonského míru**¹⁰². Význam pro Československou zahraniční politiku tkvěl v tom, že Maďarsko uznalo úplnou nezávislost ČSR včetně Podkarpatské Rusi, zavázalo se platit válečné reparace a také se vzdalo dalších

100 Srov. Wikipedie. Otevřená encyklopedie [online]. Dostupné z <http://www.wikipedia.cz>: Řadí se k nejdůležitějším mezinárodním smlouvám a vztahuje se jen na smlouvy uzavřené mezi státy písemnou formou Byla sjednána dne 23.května 1969 po dvacetileté kodifikační práci. Pro ČSR vstoupila v platnost dne 28.srpna 1987; FELTHAM, R.G.: Příručka diplomata 167 - 169

101 Smlouvy byly uzavřeny v následujícím pořadí: 14.8.1920 ČSR – Jugoslávie. 23.4.1921 ČSR – Rumunsko. 7.6.1921 Jugoslávie - Rumunsko

102 Tato smlouva byla podepsána 4.června 1920 v paláci Velký Trianon v zámku Versailles. Smlouva stanovila hranice maďarského státu - nástupce Uherska, díky které Maďarsko přišlo o 70% území ve prospěch ČSR.

územních nároků. Na území těchto tří států se nacházely početné maďarské menšiny a Budapešť měl velký zájem o jejich začlenění a připojení ztracených území nazpátek. Snahou této dohody bylo i potlačení potencionálních územních snah Německa.

První otřesy versailleského systému přicházely v následujících dvou letech. Na půdě mocností docházelo k nereálným požadavkům na válečné reparace a neustále se řešilo dilema ve vztazích s Německem. Hlavní diplomatickou událostí roku 1922 byla Janovská konference, která si dala za úkol upravit ekonomické a politické vztahy poválečné Evropy. Ministr zahraničních věcí a pozdější prezident E. Beneš orientoval zahraniční politiku ČSR především na Francii a poté na Velkou Británii. Proto rozepře mezi nimi v období janovské konference působily československé diplomacii starosti. Důvodem rozporu byla Francie, která nehodlala ustoupit z maximalistických požadavků na Německo i sovětské Rusko. Tuto krizi E. Beneš zažehnal sblížením jejich postojů, čímž si získal velký obdiv britského premiéra Lloyd George. Janovská konference však nepřinesla žádné konečné stanovisko¹⁰³.

Koncem roku 1923 došlo k vyhrocené situaci mezi ČSR a Francií, která se zdráhala zavazující vojenské spolupráce. Přesto o několik měsíců později z iniciativy E. Beneše byla 25. ledna 1924 uzavřena **Spojenecká smlouva mezi Československou republikou a Francií**, která měla garantovat nezávislost a územní nedotknutelnost ČSR proti napadení ze strany Německa¹⁰⁴, popř. Maďarska.

Postupně docházelo k rozmachu Německa a tím pádem k obezřetnosti československé diplomacii. V říjnu 1925 na **mezinárodní konferenci v Locarnu** byly garantovány pouze hranice¹⁰⁵ Německa s Belgií a Francií¹⁰⁶. Německý ministr Gustav Stresemann odmítl garantovat východní hranice s Polskem a Československem. Celkově tato konference byla pro československou diplomacii zklamáním, jelikož chtěla řešit otázku Sudet.

103 Určitým paradoxem bylo uzavření Rapallské smlouvy mezi Německem a SSSR, v níž se zřekly vzájemných pohledávek a začaly hospodářsky spolupracovat.

104 Problematika profrancouzské orientace ČSR se výrazně ukázala v době mnichovské krize roku 1938

105 Tato nedotknutelnost měla být dosažena zejména tzv. rýnským garančním paktem.

106 Přesto Francie buduje Maginetovu hraniční linii, která se pro nás stává v roce 1936 inspirací.

V roce 1926 Německo vstoupilo do Společnosti národů. Od té doby docházelo k mírnému boji mezi ČSR a Německem na diplomatické úrovni, čímž otázka národnostní menšiny v ČSR začínala vstupovat do oficiálních vztahů obou států.

Diplomacie v roce 1929 se nacházela na krizovém rozcestí. Krach newyorské burzy v říjnu 1929 započal hospodářskou krizi, která se zpožděním postihla i ČSR, ale daleko nad světovým průměrem. V říjnu 1930 Beneš prohlásil, že je zapotřebí řešit místo otázek mezinárodních otázky hospodářské v celosvětovém měřítku.¹⁰⁷

Ničivé dopady hospodářské krize nejvíce dolehly na Německo, které shledávalo příčinu hospodářské krize v ponižující versailleské mírové smlouvě. Sociální nespokojenost německého obyvatelstva vytvořila živnou půdu pro Hitlerovu NSDAP a jejím cílům. Hitler se netajil tím, že chce získat zpět území okolních států obývané Němci. V těchto letech Francie, doposud největší spojenec ČSR, Francie, ustupovala do pozadí evropské scény. Na podzim roku 1933 ztroskotávají jednání o odzbrojení Německa, které současně vystupuje i ze Společnosti národů.

Československá diplomacie postupně mění svoji zahraniční politiku ve shodě s probíhající evropskou situací. Pro ČSR byl stabilním garantem ochrany pakt Malé dohody, která se však po atentátu na jugoslávského krále Alefandra a francouzského ministra zahraničí Louise Barthou, začala roku 1934 postupně rozpadat. Československá republika se tak dostala do svízelné situace jak se ochránit. Proto dne 9. června 1934 uznala Sovětský svaz *de iure*. Mezinárodní izolace Francie¹⁰⁸ přinutila Francii ke sblížení se SSSR a vyústila ve společná francouzsko – sovětská jednání, která měla vyústit v tzv. Východní pakt¹⁰⁹. Proti tomuto paktu se ostře ohradilo Německo a Polsko. Neústupnost Německa donutila Francii uzavřít 2.

107 Československo bylo těžce zasaženo. Průmyslová výroba klesala až do roku 1933, kdy byla o 40% nižší než koncem 20.let.

108 Anglie a Itálie podporovali Německo v požadavku vojenské rovnoprávnosti, kdežto Francie se chtěla soustředit na vytvoření systému záruk, pro který nezískala podporu.

109 Francie se snažila přimět obě země ke změně stanoviska prostřednictvím Anglie. Anglie však podmiňovala svůj souhlas s Východním paktem rozšířením vzájemných francouzsko- sovětských záruk na Německo a souhlas s německým zbrojením. Jednání se protahovala. SSSR nečekal až bude Východní pakt podepsán a na žádost Francie vstoupil v září 1934 do Společnosti národů. Německo a

května 1935 bilaterální smlouvu o vzájemné pomoci se SSSR. O čtrnáct dní později byla uzavřena obdobná smlouva mezi ČSR a SSSR. Obě smlouvy pak byly nahrazeny trojstrannou dohodou, ve které na návrh E. Beneše byla zakotvena v č. 1.2 priorita francouzsko – československého spojení. V tomto článku se uvádělo, že obě vlády uznávají, že závazky vzájemné pomoci budou mezi nimi účinné jen pokud, pokud tu budou podmínky předvídané touto smlouvou, a pokud oběti útoků bude poskytnuta pomoc ze strany Francie. Podrobnosti měla stanovit vojenská konvence, která ale uzavřena nebyla.

K diskreditaci Společnosti národů došlo, když nedovedla efektivně zabránit agresivním krokům fašistické vlády v Itálii v případě okupace Etiopie. Tento postoj západních mocností jen nacistické Německo povzbudil. Dne 7. března 1936 došlo k vojenskému obsazení Porýní, čímž Německo porušilo versailleskou smlouvu a locarnskou dohodu.

Oficiálně Německo zdůvodňovalo obsazení Porýní poukazem na uzavření francouzsko – sovětské smlouvy, která dle jeho vyjádření byla prvním porušením Locarna, jelikož byla uzavřena bez souhlasu Německa. Pravým smyslem remilitarizace Porýní tkvěl v překonání bariéry, která byla proti jeho expanzi vůči Francii vytvořena **francouzsko – sovětsko – československým blokem**. Sovětský svaz bezprostředně po německém útoku ujistil francouzskou vládu, že veškeré smluvní závazky splní stejně jako Československo.

Pod vlivem událostí roku 1936 (obsazení Porýní, anekce Etiopie Itálií, počátek Španělské občanské války) se uvnitř ČSR vyhranily čtyři odlišné koncepce zahraniční politiky:

1. Benešova koncepce opřená o versailleský systém a o československo – francouzsko – sovětskou smlouvu se dostávala do slepé uličky, jelikož pod náporom nacistického Německa se versailleský systém postupně rozkládal.

Polsko trvalo však i nadále na svém odmítavém stanovisku k Východnímu paktu. Fašistickému Německu se podařilo navíc s pomocí jugoslávských ustašův narušit francouzsko-sovětské sblížení atentátem na jugoslávského krále Alexandra a francouzského ministra zahraničí Barthoua v Marseille. Nový francouzský ministr zahraničních věcí Pierre Laval nebyl již stoupencem Barthouovy linie zahraniční politiky. Pokračoval sice v jednání o Východním paktu, ale s cílem dosáhnout především změny německého postoje k Francii.

2. Politika komunistické strany prosazovala požadavek, aby se mezinárodně politická existence opírala o politiku Sovětského svazu, zvláště v případě odklonu Francie.
3. Spojení Hlinkovy slovenské lidové strany a Henleinovy Sudetendeutsche Partei požadovalo přizpůsobení se nově vzniklé situaci prostřednictvím spolupráce s Polskem a přímou dohodou s nacistickým Německem
4. Hodžova koncepce střeoevropské politiky založené na spolupráci ČSR, Rakouska a Maďarska. Tato koncepce měla podporu u anglických kruhů. Koncepce ale byla oslabena německo – rakouskou smlouvou, jejíž cílem bylo vytlačení italského vlivu z Rakouska a byla počátkem tzv. německé cesty Rakouska.

Československá zahraniční služba po diskuzi o směru zahraniční politiky nabrala kurz dosavadní linie E. Beneše. Úkolem bylo hájit ji a podněcovat snahu k obraně proti Německu. Zdůrazněna byla také spolupráce s Malou dohodou a se zeměmi římského protokolu – Hodžova koncepce.

Hitler se v tomtéž roce pokoušel připoutat Československo k Německu prostřednictvím svých dvou návrhů. První linie návrhu plánovala jednání o tzv. sudetoněmecké otázce, čímž chtěla zaštitit Henleina svou autoritou a touto cestou prosadit autonomistický program. Beneš o této otázce odmítl jednat, jelikož si byl vědom, že by tím dal Německu oficiální právo vystupovat jako advokát Henleinovy strany a zasahovat do vnitřních záležitostí ČSR. Beneš byl pouze ochoten uzavřít smlouvu mezi oběma státy ohledně protikomunistické spolupráce na základě naprosté suverenity obou subjektů. Druhá linie návrhu měla podobu uzavření oboustranného paktu o neútočení, kterým chtěl Hitler dosáhnout řešení vzájemných vztahů izolovaně od komplexu mezinárodních otázek. I tento návrh Beneš odmítl a současně navrhl, že by byl ochoten upravit československo – německé vztahy v rámci evropském. Odmítnutím těchto dvou linií se rozplynuly Hitlerovy naděje, že Československo je již připraveno stát se jeho kořistí, proto jednání přerušil.

Koncem roku 1937 a v průběhu roku 1938 se zásadně změnilo celkové postavení Československa. Osud ČSR se stal mezinárodním problémem, což bylo zásluhou československé zahraniční politiky E. Beneše. Vzhledem k neuspokojivým česko – německým vztahům přijala československá vláda 18. února 1937 Program

národnostní politiky, kterým vyšla vstříc požadavkům sudetských Němců. Přesto 17. října 1937 došlo k otevřenému nacistickému útoku na ČSR. Signálem se stal krajský sjezd sudetoněmecké strany zahájený v Teplicích. Henlein zde požadoval změnu vnitřní a !zahraniční! politiky. Nacistická akce byla ale ve svých počátcích zastavena. Z iniciativy prezidenta Beneše zahájilo ČSR širokou mezinárodně politickou akci, v níž otevřeně upozornilo na německé agresivní záměry, tím se podařilo učinit z nacistické provokace mezinárodní aféru, která pro Hitlera příznivá nebyla – byl mu znemožněn započatý útok. Úspěch československé diplomacie byla téměř anulován diplomatickým zásahem lorda Halifaxe, který v listopadu odjel na jednání s Hitlerem do Berchtesgadenu. Halifax na požadavky vůči Rakousku a ČSR odpověděl, že „*se týkají změn evropského řádu, ke kterým pravděpodobně dříve nebo později dojde a že Anglie má zájem na tom, aby k těmto změnám došlo pokojným vývojem a aby se nepoužívalo metod, které by mohly způsobit další otřesy nežádoucí jak pro Führera, tak pro jiné národy.*“¹¹⁰

Od roku 1937 sváděla československá diplomacie vedená Eduardem Benešem zápas o obranu republiky proti stupňujícím se územním a politickým požadavkům Henleinovy sudetoněmecké strany. Po anšlusu Rakouska se Československo dostalo do ještě většího ohrožení. Dne 28. března 1938 Hitler Henleinovi deklaroval, že Sudetendeutsche Partai musí předkládat takové požadavky, které budou pro československou vládu nepřijatelné. O necelý měsíc později Henlein předložil **tzv. Karlovarské požadavky** pro československou vládu. Program obsahoval osm bodů¹¹¹ s jejichž schválením by čeští Němci vytvořili stát ve státě s vlastním územím a správou!

110 Věra OLIVOVÁ, Československé dějiny II., s. 259

111

1. Nastolení úplné rovnoprávnosti sudetoněmecké národnostní skupiny s českým národem.
2. Uznání sudetoněmecké národnostní skupiny jako právní osoby za účelem zachování tohoto rovnoprávného postavení ve státě.
3. Stanovení a uznání sudetoněmeckého územního osídlení.
4. Vytvoření sudetoněmecké samosprávy na územích osídlených sudetskými Němci ve všech oblastech veřejného života, jež se týkají zájmů a záležitostí sudetoněmecké národnostní skupiny.
5. Ustavení zákonných ochranných opatření pro ty sudetské Němce, kteří žijí mimo území souvisle osídlená sudetskými Němci.

Květen 1938 přinesl stupňování německé propagandy na ČSR, doprovázené incidenty v českém pohraničí. Československá vláda se snažila o udržení klidu v hraničních oblastech, přičemž její jednání se SdP vázla. Na žádost vojenské zpravodajské služby byla dne 20. května 1938 vyhlášena částečná mobilizace z důvodu pohybu německých vojsk u hranic. Německo diplomaticky přešlo do útoku a z ČSR udělali válečného štváče.

Po těchto květnových událostech ochota západních mocností na ochranu ČSR postupně klesala a začala se ubírat nátlakovou politikou na přijetí veškerých požadavků SdP vůči ČSR. Cílem anglo – francouzské kampaně od června do poloviny července 1938 bylo zbavit se smluvních závazků vůči ČSR. Vedoucí zahraničně politickou úlohu v této kampani měla Anglie, konkrétní provedení spadalo na Francii, jako přímému spojenci ČSR. Vše vyústilo v tzv. **Runcimanovou** misi dne 3. srpna 1938, kterou zahájil britský lord Walter Runciman, jejímž cílem bylo urovnat spory mezi československou vládou a německou menšinou, reprezentovanou SdP. Beneš se ostře proti této misi ohradil, chápal ji jako zásah do suverenity státu a také se odvolával na souhlas parlamentu. Britským vyslancem B. Newtonem mu bylo naznačeno, že pokud souhlas k této misi nedá, bude jeho odpověď zveřejněna – tzn. ztráta podpory veřejnosti na Západě. Nótou ze dne 23. července československá vláda fiktivně požádala o vyslání navrhovaného W. Runcimana. Tato mise skončila bezvýsledně, protože SdP stále odmítala jakýkoliv kompromis.

Dne 27. srpna 1938 Runciman Benešovi prohlásil, že „vývoj situace vede k válce, které je třeba za každou cenu zabránit¹¹²“ Počátkem září byl československou vládou schválen *Návrh o postupu jednání ohledně úpravy národnostních otázek*, který vznikl na základě přímých rozhovorů vyjednávačů SdP, a který vycházel v

6.Odstranění křivd spáchaných na sudetských Němcích od roku 1918 a náhrada škod, které těmito křivdami vznikly.

7.Uznání a realizaci zásady, podle níž by v německých oblastech měli pracovat němečtí veřejní zaměstnanci.

8.Plná svoboda přiznání se k německé národnosti a k německému světovému názoru.

¹¹² KLIMEK – KUBŮ, Československá zahraniční politika 1918 – 1938, s.87

zásadě vstříc většině požadavků Karlovarského programu. Střední Evropa, tj. Československo, se stala kardinálním problémem mezinárodního vývoje. K ní se soustředila pozornost celého světa.

Pod soustavným tlakem byla československá vláda nucena přijmout tzv. **čtvrtý plán řešení sudetoněmecké otázky**, v podstatě Karlovarské požadavky. SdP tímto krokem byla zaskočena a s konečnou platností přerušila jednání s vládou. ČSR a její zahraniční služba udělala maximum pro zajištění míru v centrální Evropě.

V noci z 20. na 21. září došlo k novému, v diplomacii neslýchanému anglo – francouzskému nátlaku na prezidenta Beneše¹¹³. Anglický a francouzský velvyslanec neváhali vyžádat si audienci u prezidenta ve dvě hodiny ráno. Přečetli mu instrukce svých vlád. Byly kruté a stručné. Anglická i francouzská demarše obsahovala že: *„vláda jejího Veličenstva vybízí proto československou vládu, aby vzala tuto odpověď [Odmítnutí ultimativních berchtesgadenských požadavků z 20. září 1938 o odstoupení pohraničních oblastí] zpět a urychleně uvažovala o jiné [přijmutí]“*. Demarše končila výhrůžkou, že pokud by československá vláda tuto „radu¹¹⁴“ zamítla, *„musí mít ovšem volnost jednat tak, jak uzná za vhodné, aby čelila situaci, jež se potom může vyvinout¹¹⁵.“* Obdobný obsah sdílela i francouzská demarše, která byla ale více konkrétní. Upozorňovala ČSR, že pokud za těchto okolností dojde k válce, *„bude za ni odpovědné ČSR a Francie se k této válce nepřipojí¹¹⁶“*. Tím pádem by agresorem bylo označeno ČSR, čímž by ztratilo jakékoliv právo na odvolání ke Společnosti národů.

Československou odpovědí byla nóta adresovaná oběma západním velmocím: *„Přinucena okolnostmi, ustupujíc neobyčejně naléhavým domluvám a odvodivši důsledky ze sdělení vlády francouzské a anglické z 21. září 1938, v němž obě vlády vyslovily své stanovisko k pomoci Československu pro případ, že by odmítlo přijmout francouzsko – britské návrhy a bylo pak napadené Německem, vláda československá přijímá v tomto postavení*

¹¹³ Věra OLIVOVÁ, Československé dějiny II., s.307

¹¹⁴ Tamtéž

¹¹⁵ Tamtéž

¹¹⁶ Tamtéž, s.307

*s pocity bolesti francouzské a britské návrhy (...)*¹¹⁷. Po zveřejnění této odpovědi se československé obyvatelstvo shromáždilo k početným demonstracím na obranu ČSR. Vzhledem k nesmírně složité mezinárodní situaci bylo však v zájmu republiky, aby toto hnutí nepřerostlo únosnou mez. Československá politická situace vyústila k pádu Hodžovy vlády a k nastolení úřednické vlády v čele s generálem Janem Syrovým. Prvním jeho aktem bylo vyhlášení mobilizace, čímž ČSR manifestovala bránit svoji suverenitu.

Na tento vnitřní postoj ČSR nebrala Velká Británie a Francie nebraly zřetel. Dostaly se na rozcestí politiky appeasementu a války. Po neúspěšném vyjednávání Chamberlainem s Hitlerem v Godesbergu vyvstávalo jediné řešení této krize – válka. V Anglii se zvedla opoziční vlna proti Chamberlainově politice appeasementu a ve Francii bylo konstatováno, že Hitlerovo godesberské memorandum *„znamená úplné zničení ČSR s cílem prosadit německou nadvládu v Evropě. Proto v případě nevyvolané agrese proti Československu by Francie splnila své závazky.“*¹¹⁸ Československá diplomacie na pár dní oživila. Zahájila jednání s Polskem, byla obnovena Malá dohoda, která předpokládala v případě maďarského útoku pomoc ostatních členů této dohody. Rumunsko ohlásilo svou ochotu v pomoci Československu, zato Jugoslávie opatrně a nejistě oznámila, že svým závazkům hodlá dostát.

Dne 25. září odevzdal velvyslanec Jan Masaryk anglickému premiérovi Chamberlainovi odpověď československé vlády na godesberské memorandum, ve kterém zdůraznil: *„to není memorandum, ale ultimátum, jaké se dává poraženému národu, nikoliv suverénnímu státu (...) návrhy přesahují daleko to, k čemu jsem dali souhlas při tzv. anglo – francouzském plánu. Zbavují nás všech záruk národní existence. Máme se vzdát velkých částí svých pečlivě připravovaných opevnění a pustit německé armády hluboko do své země (...)*¹¹⁹“

Hitlera tato změněná situace velmi rozčílila. Proto oznámil Velké Británii, že pokud ČSR nepřijme jeho godesberské požadavky do středy 28. září, zahájí proti

¹¹⁷ Věra OLIVOVÁ, Československé dějiny II, s. 310

¹¹⁸ Věra OLIVOVÁ, Československé dějiny II., s.316

¹¹⁹ Věra OLIVOVÁ, Československé dějiny II., str.316

Československu válku. Velmoci se zalekli. Neville Chamberlain proto upozornil v dopise Hitlera, že "vše podstatné může dostat bez války a bez odkladu.¹²⁰"

Od 27. září následoval několikanásobný nátlak anglické a francouzské vlády na Československo, kterému podlehla 29. září 1938, kdy zástupci čtyř velmocí (Anglie, Francie, Německo, Itálie) podepsali mnichovskou dohodu o připojení pohraničních oblastí republiky k Německu. Edvard Beneš, kterého Hitler pokládal za svého úhlavního nepřítele, byl z těchto jednání vyloučen. Velvyslanec Vojtěch Mastný měl tu smutnou povinnost oznámit československé vládě výsledek tohoto jednání. Smlouva vstoupila v platnost v okamžiku, kdy byla čtyřmi velmocemi podepsána. Československá vláda se pod pohrůžkou osamocené války rozhodnutí podřídila. Diplomatické umění Československé zahraniční služby tak bylo zmařeno politikou appeasementu.

¹²⁰ Tamtéž

B. Organizace zahraniční služby¹²¹

Pro splnění diplomatické mise zahraniční služby zajišťuje správu ministerstvo zahraničních věcí a zastupitelské úřady, které jsou mu podřízeny. Zřizují se a ruší se vládním nařízením a ve výjimečných případech je dočasně může zastavit ministr zahraničních věcí, který toto oznámení vyhlašuje v Úředním listě republiky Československé. Správní obvody a rozsah působnosti zastupitelských úřadů vymezuje také ministr zahraničních věcí.

Pod zastupitelské úřady patří velvyslanectví, vyslanectví a úřady k tomu pověřené jako je např. generální konzulát – první instance v konzulárních stycích.

Velvyslanectví je zastupitelský úřad s působností v jedné nebo více zemích. Podle zásady vzájemného poskytování pomoci a služeb se velvyslanectví zřizují vždy současně na obou stranách států. Úkolem tohoto úřadu je zastupovat svoji zemi a její zájmy v hostitelské zemi. Udržuje styky se státními i nestátními organizacemi, s obyvatelstvem daného státu a také s mezinárodními organizacemi. Svým občanům poskytuje ochranu a nezbytnou pomoc v případě nouze, do své země zasílá veškeré informace jak o hostitelské zemi, tak i o názoru na svou zemi. V čele tohoto významného zastupitelského úřadu stojí velvyslanec (fr. ambassadeur, angl. ambassador).

Vyslanectví je zastupitelským úřadem v čele s vyslancem (fr. envoyé, angl. envoy) a svým způsobem synonymem pro velvyslanectví na nižší úrovni.

Navázání diplomatických styků mezi dvěma státy jde v souladu s navázáním konzulárních styků. Pokud jsou diplomatické styky přerušeny, neznamená to, že by došlo i k přerušování konzulárních styků. Zřízení **konzulárního úřadu** je spjato se souhlasem přijímacího státu. Jedná se o generální konzulát, konzulát, vicekonzulát nebo honorární konzulát, jenž působí ve vymezeném regionu, tedy v konzulárním obvodu a ne v celé zemi. Úkolem konzulátů je ochrana zájmů vysílajícího státu a jeho občanů, podpora rozvoje obchodních, hospodářských, vědeckých a kulturních styků mezi oběma státy a v neposlední řadě povinnost informovat o vývoji hostitelské

121 Srov. Václav HUBINGER, Encyklopedie diplomacie, Praha: Libri, 2006; FELTHAM, R.G.: Příručka diplomata, Praha: Slon, 2003

země ve všech oblastech. Veškeré další otázky, které nespádají do její kompetence jsou odkazovány na příslušné velvyslanectví.

Podle protokolárního pořadí vedoucích diplomatických misí bylo určeno následující pořadí:

Velvyslanec je diplomatický zástupce nejvyšší hodnosti, který zastupuje svůj stát a hlavu státu u hlavy státu přijímací země. Nereprezentuje pouze hlavního představitele svého státu, ale celou zemi, její hospodářské, politické a kulturní zájmy spojené s její tradicí. Očekává se od něj, že bude kdykoliv k dispozici, v podstatě svůj volný čas nemá. Aby se mohl ujmout svého úřadu, potřebuje získat pověřovací listiny (tzv. agrément) přijímacího státu. Odmítnutí agrémentu je ostrým krokem proti žádající zemi! Ve společnosti se oslovuje „Vaše excelence“.

Mimořádný vyslanec a zplnomocněný ministr je diplomat pověřený hlavou státu k zastupování své země v cizí zemi. Je mu propůjčena diplomatická hodnost vyslanec a pro zahájení výkonu své funkce musí obdržet agrément. Tento titul se uděloval pro úředníky 1. a 2. platové stupnice, které k návrhu vlády pověřil prezident za vyslance u hlavy cizího státu a to po dobu platnosti pověření.

Chargé d'affaires je diplomatický zástupce pověřený u ministra zahraničních věcí, který nemusí žádat o souhlas hostující země. Rozdělovali se dva druhy tohoto titulu. Prvním byl *chargé d'affaires en pied* (e. p.) či *ad hoc*, jenž byl plnohodnotným vedoucím mise, u kterého se dal očekávat kariérní vzrůst. *Chargé d'affaires ad interim* (a. i.) byl dočasným zástupcem velvyslance při jeho nepřítomnosti (dovolená, výměna velvyslanců).

Po vedoucích mise existovaly další služební tituly, jejichž titulární pořadí se odvíjelo od platové stupnice třídy, která se odrážela od odpracovaných let a nabytých zkušeností a současně s úspěšným v požadavcích pro danou funkci, proto se setkáváme v zahraniční službě 30. a 40. let 20. století s těmito tituly: služební titul „*ministr – prezident*“ pro úředníky druhé platové stupnice a služební titul „*legační rada 1. třídy*“ pro ostatní úředníky druhé platové stupnice. Legací se myslí diplomatická mise vedená úředníkem na nižší než velvyslanecké úrovni a v dnešní době od 50. let se prostřednictvím ní nahradila vyslanectví. Oba dva tyto tituly

schvaloval prezident na základě návrhu vlády a titul platil po dobu platnosti jeho pověření.¹²²

Stát se zaměstnancem v diplomatických službách nebylo snadné. Podmínky pro přijetí pro výkon zahraniční služby se samozřejmě lišily podle funkce u zastupitelského úřadu. Každý uchazeč byl přijat či nepřijat na základě výsledků zkoušek před komisí, která byla vždy jmenována ministrem zahraničních věcí.

Prvním požadavkem bylo dosažené vzdělání. Do služební třídy Ib musel uchazeč dosáhnout vysokoškolského vzdělání, které trvalo minimálně čtyři roky a úspěšně bylo zakončeno státnicemi, resp. rigorosem. Do II. služební třídy bylo požadováno ukončené středoškolské vzdělání a do III. služební třídy absolvování čtyř tříd měšťanské školy nebo střední školy či 2 roky školy obchodní nebo učiliště této školy rovné.

Uchazeči před komisí museli prokázat pro služební třídu:

Ib – dobrou znalost dvou světových jazyků (ruština, angličtina, francouzština, španělština) a třetího jazyka dle své vlastní volby, znalost práva státního, správního a mezinárodního, základy národního hospodářství a československých dějin 20. století.

II. – jeden jazyk z výše uvedených a jeden jazyk dle svého výběru, znalost práva správního, základy národního hospodářství a československých politických a kulturních dějin

III. – přiměřenou znalost jednoho jazyka a jednoho dle své volby, základy národního hospodářství a ČSR politických a kulturních dějin

U zaměstnanců služební třídy Ib a II. se vyžadovalo bezvadné vystupování, uhlazené chování, jelikož jsou pod neustálou kontrolou ciziny, široký rozhled ve všech oborech, kterou veřejnost zajímají, bezvadné vyjadřování v cizím jazyce a řečnické schopnosti. Pro přijetí rozhodoval průměr známek, které uchazeč dosáhl u jednotlivých zkoušek.

Když byl žadatel přijat, tak automaticky nastupoval do přípravné služby na tři roky, pokud neměl žádnou praxi ve veřejné správě. V případě, že pocházel z veřejné

122 AMZV – LA: Správa, úřadování 1939 – 1945, Oběžník MZV ze dne 4.6.1939, Služební tituly v zahraniční službě

správy, tak mu jeho přípravná služba byla snižována podle roků praxe. Nicméně i tak musel jeden rok přípravy podstoupit. Pracovní poměr mohl být kdykoliv v přípravné službě zrušen. Zda –li tomu došlo, tak propuštěný měl nárok na jeden měsíc odstupného a na výlohy s návratem do vlasti spojené s podmínkou, že pracoval u zastupitelského úřadu.

V posledním roce přípravné služby čekatel byl povinen složit závěrečnou zkoušku tzv. ustanovující zkoušku na základě jím podané žádosti. V případě neúspěchu ji mohl po půl roce opakovat a během této doby si buď prodloužil přípravnou službu nebo pracovní poměr přerušil.

Tato ustanovující zkouška se skládala z části písemné a ústní. U písemné zkoušky musel zkoušený vypracovat dva diplomatické dokumenty (ve formě noty, dopisu či obvyklého memoranda), z nichž jeden byl v anglickém jazyce a druhý ve francouzském či ruském. Ve svém rodném jazyce musel vypracovat tři stručné zprávy: politickou, národně hospodářskou a obchodní, tiskově propagační. K vyřízení mu byly dány dva běžné spisové případy z oboru administrativně správní agendy, které dle platných norem musel vyřídit. K dispozici měl pouze právní normy a slovníky.

Ústní zkouška se skládala z jazyka (francouzština, angličtina a ruština), ve které musel prokázat, že úroveň je taková, aby se jakéhokoliv jednání mohl bez potíží účastnit. Důraz byl především kladen na konverzaci a slovní zásobu. Poté musel prokázat, že se orientuje ve vývoji mezinárodních vztahů, v politických, kulturních a sociálních dějinách od roku 1914 s ohledem na březnové události. Z dalších oblastí, které musel zvládnout bylo mezinárodní právo – důraz na znalost praktických otázek vyskytujících se při výkonu zahraniční služby a na znalost mezinárodních jednání (mírová konference, otázky organizace kolektivní bezpečnosti, věci menšinové), národní hospodářství – na otázky mezinárodního hospodářství a finančního styku (obchodní smlouvy, věci měnové) a nakonec znalost služebních předpisů, jejichž vědění je nezbytné pro řádný výkon služby.

Po vykonání obou zkoušek byly jejich výsledky vyhodnoceny podle stupnice úspěšnosti.¹²³

Do povinností každého zaměstnance bylo sledovat události na poli politickém, hospodářském i kulturním. Pokud zaměstnanec chtěl vyjádřit svůj názor, musel mít bezpodmínečně povolení od ministra jak k veřejným, ústním i písemným projevům, aby se předešlo dojmu oficiálního stanoviska daného zastupitelského úřadu. Zažádat o povolení platilo i v případě uzavření sňatku, kdy snoubenci bylo naznačeno, že má uzavřít sňatek s českou nebo slovenskou příslušnicí. Ve výjimečných situacích byla povolena i jiná státní příslušnost snoubenky. V případě neoznámení uzavření manželství hrozila ztráta zaměstnání bez jakéhokoliv odstupného. Zajímavostí je, že zaměstnanec – manžel byl zásadně přidělován dle zásady „odkud pochází manželka, tam pracovat nesmí“¹²⁴.

C. Zahraniční služba po Mnichovu 1938

Úlohu diplomatické služby ve 30 letech prezident Beneš vyjádřil slovy: „*Vztah zahraniční politiky a diplomacie k armádě byl po této stránce vždy velmi intenzivní. V době dřívější – bohužel ještě před rokem 1914 – byl vztah tento vyjadřován zásadou, že ministr zahraničních věcí a celá jeho soustava jeho diplomacie má všecko dobře připravit pro ministra války a pro vojáka, který až zakročí, jedním rázem vojenskou silou rozetne uzel konfliktů. Dnes tento vztah je určován úvahou jinou: Všechna práce a snaha ministra zahraničních věcí a jeho diplomacie má býti vedena úsilím, zabránit za všech okolností, aby ministr vojenství a voják měl co dělat*¹²⁵.“

Po abdikaci v říjnu 1938 byl prezident Beneš naprosto psychicky a fyzicky vyčerpan, přesto již pomýšlel na tahy dalšího zápasu o záchranu Československé republiky. Po čtrnáctidenní rekonvalescenci v Sezimově Ústí se Beneš rozhodl odcestovat, především na popud jeho synovce Bohuše, do Putney, které se nachází

¹²³ Pro písemnou i ústní část (totožné) výtečně 10 – 9, velmi dobře 8 – 7, dobře 8 – 6, dostatečně 3-4, nedostatečně do 2b

¹²⁴ AMZV – LA: Správa, úřadování 1939 – 1945, č.479/2, Organizace MZV: Dekret prezidenta republiky bez č.j. a data

¹²⁵ Edvard BENEŠ: *Demokratická armáda, pacifism a zahraniční politika*, nakladatelství Orbis, Praha 1932, str. 10 - 11

jihozápadně od Londýna. Nepochyboval o tom, že po Mnichovu válka vypukne, naprosto si byl Hitlerem jistý. V čem se ale zmýlil bylo, že zmrzačené ČSR bude okupace ušetřeno, přesto ale vydal příkaz k převodu velké finanční částky do britských bank

Dne 16. března 1939 byl vyhlášen Protektorát Čechy a Moravy, díky němuž se České země staly součástí Velkoněmecké říše a spadly pod „její ochranu“. Tímto vyhlášením ČSR neexistovalo de facto, ale de iure, pokud v daném státě protektorát neuznali. Vznik protektorátu tedy znamenal konec samostatné zahraniční politiky ČSR. *„Usnesením vlády z 29. listopadu 1938 byly koncem prosince 1938 zrušeny generální konzuláty či konzuláty v Berlíně, Paříži, Londýně, Alexandrii a vyslanectví v Peru a Venezuele. S termínem do konce února 1939 pak vyslanectví v Albánii a konzuláty v Singapuru, Skopje, Sarajevu, Alžíru a Soluni¹²⁶.“*

Dne 16. března 1939 byl všem československým vyslanstvím a konzulátům s diplomatickou agendou odeslán telegram: *„Podřídte se STOP dejte k dispozici všechny spisy a provádějte přesně příkazy německé diplomatické mise STOP vyrozumět rovněž všechny konzulární úřady. Chvalkovský“¹²⁷*

Po zastavení činnosti bylo ministerstvo zahraničních věcí a zastupitelské úřady předány pod kontrolu německých úřadů. U mnohých zastupitelských úřadů však k tomuto předání nedošlo – ti, kdož stáli v čele je zkrátka Němcům nevydali a pokynu ministra Chvalkovského neuposlechli, i když jim hrozilo zbavení státního občanství a zabavení jmění. Šlo o vyslanectví v Paříži (Štefan Osuský), ve Washingtonu (Vladimír Hurban), Varšavě (Juraj Slávik), v Moskvě (Zdeněk Fierlinger) a také o generální konzulát v Londýně (chargé d'affaires Karel Lisický). Těmto úřadům samozřejmě byla pozastavena finanční dotace.

Diplomaté, kteří se nacházeli v takto svízelné situaci zda úřad vydat či nevydat se obraceli na Beneše o radu, jak postupovat. Důležitý je fakt, že se obraceli právě na něj a ne na prezidenta protektorátu Háchu! Úřady, které vydány nebyly se staly základem pro československý zahraniční odboj!

126 Jan NĚMEČEK, Soumrak a úsvit Československé diplomacie, Praha 2008, str. 20

127 Ministerstvo zahraničních věcí [online]. Dostupné z <http://www.mzv.cz>

S touto redukcí a pozdějším ukončením zahraniční služby funkce ministerstva zahraničních věcí a zastupitelských úřadů v cizině byla ukončena. Diplomatické mise a konzuláty cizích zemí v Praze však pokračovaly i nadále, dokonce měli i spojení se svými vládami.

Propočet Němců, že Ministerstvo bude zrušeno během několika měsíců, naprosto nevyšel. Ministerstvo zahraničních věcí v Praze bylo zlikvidováno teprve až koncem prosince 1940 (respektive ukončeno k 15. lednu 1941¹²⁸). A to díky zdržování úředníků jak v Praze tak i v zahraničí a především díky pomalé likvidaci zastupitelských úřadů. Československým diplomatům se tedy podařilo, že po 15. březnu 1939 nadále fungovalo - ve zredukované podobě - 22 zastupitelských úřadů ze 74 efektivních československých zastupitelských úřadů, z toho 6 velvyslanectví, 15 konzulátů a 1 tisková kancelář¹²⁹.

Ústředí československé diplomacie se přeneslo do dvou center zahraničního odboje – do Londýna a do Moskvy, což se v poválečném vývoji odrazilo v rozporuplném pohledu na to, kam se zahraniční politika bude ubírat. Proti sobě vyvstaly dva proudy: komunistický versus protikomunistický. Vytvořením tzv. Košické vlády dne 5. dubna 1945 došlo ke spojení těchto dvou proudů. V čele ministerstva zahraničních věcí stanul Jan Masaryk a druhou nejvýznamnější funkci státního tajemníka na MZV obsadil komunist Vladimír Clementis – toto spojení vytrvalo až do komunistického převratu v únoru 1948.

Ke konci války bylo nutné rekonstruovat síť československých diplomatických zastoupení v cizině. Nejsnáze to šlo u úřadů, které vydány Němcům nebyly. Problém však nenastal ani ve státech, kde úřady předány byly. Bez průtahů s londýnskou exilovou vládou zahájili jednání o znovuobnovení diplomatických styků. Před osvobozením republiky v květnu 1945 mělo ČSR 45 efektivních zastupitelských

¹²⁸ Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Moravy, 1941, Vládní nařízení o převodu zbývajících oborů působnosti ministerstva zahraničních věcí na jiná ministerstva č. 143, s. 602 - 603

¹²⁹ Ministerstvo zahraničních věcí [online]. O ministerstvu. Dostupné z <http://www.mzv.cz>

úřadů. Důsledkem druhé světové války byl fakt, že vyslanectví ČSR¹³⁰ v Německu bylo otevřeno v roce 1953 a v Japonsku až v roce 1957.

Při obnově ministerstva zahraničních věcí v roce 1945 se navázalo na předválečnou organizaci včetně personální politiky. Do této rekonstrukce se zapojila řada diplomatů působících v londýnském exilu tak i účastníci domácího odboje. Ne však nadlouho, jelikož v únoru 1948 převrat plnou silou pronikl do chodu ministerstva a byl přeměněn podle sovětského vzoru¹³¹. Smrt Jana Masaryka po uchopení moci prosovětskou komunistickou stranou byla poslední tečkou za jednou kapitolou československých dějin.

D. Zahraniční služba po Mnichovu ve Velké Británii

Diplomatické styky mezi Československem a Velkou Británií byly navázány již v roce 1918. Zahraniční politika byla doménou Edvarda Beneše¹³², který rozhodoval o klíčových osobách československé diplomacie u velmocí a zemí Malé dohody. Po oficiální stránce československou diplomacii v Londýně v letech 1923¹³³ - 1945 reprezentovali E. Beneš a Jan Masaryk, kteří navazovali kontakty na úrovni ministerské a úřednické – s lidmi, kteří pro ČSR byli příznivě nakloněni. Do prostředí salónů anglické superelity neměli možnost proniknout. Tato úloha neoficiální metody československé diplomacie byla svěřena Maxmiliánovi E. Lobkowiczovi.

¹³⁰ Jemu předcházející úřad v Berlíně v roce 1949 byl otevřen jako obchodní mise se vznikem Německé demokratické republiky

¹³¹ Ministerstvo zahraničních věcí [online]. Únor 1948 na MZV. Dostupné z <http://www.mzv.cz> : „V prvním období, od roku 1948 přibližně do roku 1953, bylo érou hrubé systematické sovětizace s vnějšími znaky koloniálního systému (hraní sovětské hymny, vyvěšování sovětské vlajky) - ale také s důrazem na sovětizaci center moci jako Ministerstvo vnitra, Ministerstvo národní obrany, aparát ÚV KSČ a jednotlivých ministerstev. Větší pozornosti sovětské KGB se v tomto období dostávalo zejména ministerstvu zahraničních věcí. Komunistům zbývalo rozšířit vliv v zahraniční politice, dosadit na místa ministrů a vyslanců novou sestavu, kde každý bude využit jako "agent of influence". Československá rozvědka se proto měla dle sovětského vzoru soustředit hlavně na odhalování zákulisní činnosti vlády v té které zemi. Za tímto účelem se zastupitelské úřady měly skládat ze 70-80% z pracovníků rozvědky s tzv. diplomatickým krytím. O úzkém spojení ministerstva zahraničních věcí a čs. rozvědky snad nejvíce vypovídá fakt, že bylo jediným úřadem svého druhu v tehdejší Československu, který ani v nejtuzším stalinistickém období sovětské poradce nepotřeboval. Situaci měly zpravodajské služby plně pod kontrolou i bez přítomnosti sovětských poradců“

¹³² Ministrem zahraničních věcí od 14. listopadu 1918 – 18.12.1935, prezidentem od prosince 1935 do

¹³³ Od tohoto roku Maxmilián figuruje jako reprezentant ČSR.

Londýnské vyslanectví bylo v meziválečném období Československé republiky spravováno od června roku 1925 Janem Masarykem, který na důkaz nesouhlasu s Mnichovskou dohodou abdikoval na podzim roku 1938. Jeho slova to ostatně dokládají: „*Volá Londýn: Hodina odplaty nadešla, boj o vyhlazení nacismu započal. Při jménu, které nocím, vám zde prohlašuji, že tento boj vyhrájeme a pravda zvítězí. Naším programem je svobodné Československo ve svobodné Evropě*“¹³⁴.

Svůj úřad Jan Masaryk předal 28. prosince 1938 chargé d'affaires Karlovi Lisickému, který pracoval pro Ministerstvo zahraničních věcí již od roku 1919. Jako legační tajemník a legační rada prošel řadu evropských zemí i sekretariát Společnosti národů se sídlem v Ženevě a od roku 1937 zakotvil v Londýně. Když byl od 16. března 1939 trvale pod tlakem německého vyslanectví v Londýně, aby předal úřad na základě telegramu od Chvalkovského, zachoval si chladnou hlavu. Správnou zdržovací taktikou se mu povedlo telefonicky se kontaktovat s pražským ústředím. Jakmile mu bylo přednostou prezidia Václavem Rejholcem naznačeno, že veškeré telegramy s nařízenými pocházejí od okupační moci, neváhal a reagoval podáním nóty Foreign Office a současně anglické vládě Jejího Veličenstva navrhl, že pokud uzná Protektorát Čechy a Morava de iure a přestane uznávat československé vyslanectví v Londýně, odevzdá jí veškerý archivní materiál a majetek vyslanectví. Britům tedy nezbývalo než se rozhodovat, zda protektorát budou či nebudou akceptovat. Foreign Office, zastoupená britským vyslancem v Německu Nevillem Hendersonem, oficiálně vystoupila nótou dne 18. března 1939 proti Protektorátu, který nepovažovala za legální. Bohužel v tuto dobu to byla poslední akce anglické zahraniční služby, vyvstaly totiž otázky co dál. Začal se prosazovat názor, že K. Lisický nemůže být nadále uznáván, jelikož zastupuje vládu, která neexistuje.

Na tuto březnovou situaci reagoval¹³⁵ Beneš tím, aby Lisický legaci udržel za každou cenu - stejně tak jako to udělali ve Washingtonu, moc dobře si byl vědom významu Londýna. Lisický tedy započal s taktikou nepředat úřad, ale současně na něj moc neupozorňovat, což se mu dařilo.

134 Ministerstvo zahraničních věcí [online]. Jan Masaryk. Dostupné z <<http://www.mzv.cz>>

135 Srov. Jindřich DEJMEK, E.Beneš. 2. část. Praha kap. 19: Z prominentního soukromníka do čela odboje

Po okupaci bylo vyslanectví v nečekaných obtížích po stránce hospodářsko – finanční. Výdaje byly hrazeny jednak ze zbytku služebních peněz poukázaných za první a druhé republiky a uložených u Anglo – Prague Credit Bank¹³⁶, a také z peněz uložených u vyslanectví k speciálním účelům (School of Slavonic Studies) a jednak z běžných příjmů na penězích - např. konzulární poplatky (byly zvýšeny)¹³⁷.

Zásadní změnu v exilové politice přinesla vojenská porážka Francie a přesun československého exilového centra do Londýna. Uznáním československé exilové vlády 21. července 1941 a s přidělením nového britského vyslance k československé exilové vládě¹³⁸ – byl jím **Philip Bowyers Nichols** – dala Velká Británie jasný diplomatický signál.

Ministerstvo financí ČSR prozatímní vlády začalo poskytovat vyslanectví pravidelné dotace teprve až od 1. září 1941, tedy po uznání exilové vlády Brity. Československé vyslanectví mělo dva bankovní účty. Pro běžnou potřebu účet u National Provincial Bank, Piccadilly Branch, pro který měli dispoziční právo velvyslanec, legační rada Dr. Viktor Jansa, konsul K. Vaněk a tajemník K. Krčmáč. Druhým účtem byl účet u Anglo – Prague Credit Bank (většinou příjmy), pro který bylo ustanoveno dispoziční právo pro ministra Masaryka, ministra financí Feierabenda a velvyslance Lobkowicze¹³⁹.

136 Anglo – Prague Credit Bank neboli Anglo – pražská úvěrní banka vznikla v roce 1899 při přesídlení Úvěrní banky v Kolíně do pražské pobočky této banky pod názvem Pražská úvěrní banka. V roce 1930 došlo ke sloučení České komerční banky a Pražské úvěrní banky s Anglo – československou bankou, dřívější Anglo – rakouskou bankou, která byla zřízena v roce 1863 jako banka zahraniční se sídlem v Londýně a ve Vídni. Pro nás je důležité, že v roce 1923 byla zřízena pobočka Anglo – československé banky v Londýně.

137 MZV: LA – D 126 Politické věci – záznamy a rozhovory 1940 – 1945, Dohlídka u velvyslanectví ČSR, Londýn, č.j. 581/43

138 Exilová vláda byla vedena Msgre. Janem Šrámkem. E. Beneš se ujal funkce prezidenta a systém orgánů tzv. prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci doplnila Státní a v roce 1942 i Právní rada.

139 MZV: LA – D 126 Politické věci – záznamy a rozhovory 1940 – 1945, Dohlídka u velvyslanectví ČSR, Londýn, č.j. 581/43

III. M. E. Lobkowicz v diplomatických službách

Dne 3. září 1920 po složení služební přísahy: „*Přisahám a slibuji na svou čest a svědomí, že Československé republice vždy věren a její vládě poslušen, že budu veškery státní zákony zachovávat, všechny své úřední povinnosti dle platných zákonů a nařízení vykonávat pilně, svědomitě a nestranně, úředního tajemství neprozradím a ve všem svém jednání jen prospěchu státu a zájmu služby budu dbáti.*“ byl po třech dnech jmenován legačním tajemníkem II. třídy¹⁴⁰. Do své služby však již nastoupil k 1. srpnu 1920 a od 29. září 1920 byl přidělen k vyslanectví Československé republiky v Londýně¹⁴¹.

První zmínku o Maxmiliánovi nalezneme již v roce 1921¹⁴², kdy se jako princ Lobkowicz zúčastnil londýnské výstavy jugoslávských výšivek pod patronem lady Curzonové. Tato výstava měla reprezentovat lehký průmysl Jugoslávie – tedy Srbska, Chorvatska a Bosny a ukázat jejich zručnost. Již zde se setkal Maxmilián Lobkowicz se známými lidmi jako byl např. srbský ministr Království Srbů, Chorvatů a Slovinců Gavrilovič se svou chotí.

Za dva roky služby byl jmenován 22. prosince 1922 legačním tajemníkem I. třídy. Jeho postavení v diplomatické službě se ke dni 15. listopadu 1923 změnilo na honorárního ataše s titulem legačního tajemníka¹⁴³. Od tohoto data, kdy byl podán první návrh na bezplatnou dovolenou, se setkáváme se střídáním žádostí o zdravotní dovolenou s krátkodobým nástupem do služby.

O dva roky později se již účastnil ceremonálu¹⁴⁴ v Buckinghamském paláci při příležitosti královského přijetí podplukovníka Maharaja Jam Shriho již jako člen diplomatického sboru společně s československým ministrem Vojtěchem Mastným a jeho chotí. Zde se mohl setkat se všemi představenými zastupitelských úřadů zemí, s členy královské rodiny a s honorací anglické společnosti. Okázalost ceremonálu však nezůstala pozadu. Královna Alžběta měla na sobě šaty barvy smaragdově

140 Archiv Ministerstva zahraničních věcí (AMZV): Londýnský archiv (LA): Osobní spis M.E.Lobkowicze (OsMEL), č.j. 27289/pres.

141 AMZV: - LA: OsMEL, č.j. 27289/pres.

142 The Times: Yugo – slav Embroideries, Exhibition in London, 26.5.1921,

143 AMZV – LA: OsMEL: Dopis od nejmenovaného odesílatele pod č.j. S.R.622/23

144 The Times – First Court of the Season: Ceremony at the Palace, 21.5.1924

zelené, vyšité zlatém a žlutými indickými diamanty. Mezi její doplňky patřil podvazkový řád a korunka se smaragdy a diamanty s uprostřed zvláště jemně vyřezávaným indickým smaragdem. Král Jiří VI. byl oblečen v uniformě podplukovníka se všemi jeho získanými poctami a vyznamenáními. Maxmiliánův oděv měl zřejmě podobu večerního oděvu, jenž byl v té době členům diplomatického sboru doporučen. Skládal se z dlouhého černého kabátu, bílé vesty, bílé košile s vyztuženou náprsenkou, bílou vázankou, černých kalhot se dvěma hedvábnými černými proužky, černých lakovaných bot, černého cylindru a v neposlední řadě nesměly chybět miniatury řádů a vyznamenání.

Po uzavření manželství manželé Lobkowiczovi cestovali mezi Londýnem a Československou republikou poměrně často ve dvou až tříměsíčních intervalech. Jejich příjezd byl vždy pečlivě oznámen anglickým tiskem se zdůvodněním příčiny návratu, jenž byl většinou spjat s povinnostmi Maxmiliána jako prvního tajemníka Československého vyslanství. Jejich přechodným domovem v Londýně byl dům na adrese Park Street 70, W. 1¹⁴⁵.

Bezplatná dovolená, trvající od listopadu 1923, byla přerušena v únoru 1925, kdy Maxmilián nastoupil do služby. Krátce zastoupil na několik dnů funkci Chargé d'Affaires Viktora Bráfa z důvodu úmrtí v rodině¹⁴⁶. A po půlroční službě opět nastoupil na bezplatnou dovolenou nezapočitatelnou ani do postupu ani do výslužného. Přesto v roce 1926 Lobkowicz požádal prezidenta Beneše o uvolnění ze služby, jelikož si musel uspořádat správní záležitosti na jeho statku v Roudnici. Jeho jméno ale v seznamu členů vyslanectví v Londýně figurovalo nadále. Argumentem byl především fakt, že jeho jméno a postavení může dosáhnout v anglických kruzích více, než kterákoliv úřední část diplomacie ČSR.

Tento argument se potvrdil v roce 1933, když bylo zapotřebí vyslat reprezentanta Československé republiky do Mezinárodního výboru pro německé emigranty. Maxmilián toto poslání přijal, účastnil se řady schůzí ať už v Ženevě či v Londýně – Anglii zde zastupoval Lord Cecil. Veškeré náklady s tím spojené (např.

¹⁴⁵ The Times – Court Circular ze dne 4.2.1925

¹⁴⁶ The Times – Court Circular ze dne 23.6.1925

cestovní výlohy mezi Londýnem – Ženevou) si platil ze svých finančních zdrojů do doby, než tento výbor pod vedením Američana MacDonalda byl rozpuštěn.

V roce 1936 je Maxmilián stále legačním tajemníkem. K jeho věku a schopnostem toto postavení nebylo adekvátní, čehož si byl asi sám vědom, když požádal o audienci u pana prezidenta, aby „*mohl hovořiti o své činnosti v Komisariátu*“.¹⁴⁷

Všímavý byl i Jan Masaryk¹⁴⁸, který ve zprávě MZVČSR v Praze poukazuje na to, že Maxmilián v hodnosti legačního tajemníka je již od roku 1922, jelikož ale byl na zdravotní dovolené, tak nemohl být povýšen. Tato okolnost však podle něj teď odpadla a žádá tedy o povýšení do vyšší pozice hodné jeho věku a postavení. S tím aby byl jmenován do IV. platové stupnice a jeho titul legačního rady byl ponechán až nastoupí na další zdravotní dovolenou. Je tedy patrné, že se s další „zdravotní“ dovolenou počítalo. K této zprávě existuje poznámka, že Maxmilián je již mimo službu od 1. prosince 1924, čímž pádem nebral od té doby plat a ministerstvo mu nehradilo žádné náklady. Pověřený úředník se tedy tázal, zda „*Maxmilián Lobkowicz je naším honorárním úředníkem jen na oko nebo je honorárním diplomatickým úředníkem, nemaje povinností (kromě těch, kt. na sebe dobrovolně bere) (...)*“¹⁴⁹.

Od začátku roku 1938 se aktivita diplomatů přenesla k závažnějším setkáním. Jak např. dokazují poznámky Jaromíra Smutného, sekretáře KPR: „*Ward PRICE¹⁵⁰ obědval u Newtona [britský vyslanec pro ČSR], přítomen byl Dr. Lobkowicz a [Joseph Patrick, 1938 – 1940 americký velvyslanec v Londýně] Kennedy. Vykládal totéž, co onehdy říkal v opilosti Dru Kubkovi: Československo musí dát sudetské Němce Německu – myslí tím ovšem i s územím.*“¹⁵¹

V dubnu 1938 si prezident Beneš stěžoval, že „*naši vyslanci jsou nervózní, nevyznají se v situaci, podléhají dojmům. Propaganda naše úplně selhala v této době,*

¹⁴⁷ AMZV – OsMEL: Zpráva MZVČSR v Praze, 20.5.1938

¹⁴⁸ Tamtéž. Zpráva MZVČSR v Praze, 20.5.1938

¹⁴⁹ Tamtéž. Zpráva MZVČSR v Praze, 20.5.1938

¹⁵⁰ Z kontextu se domnívám, že dotyčnou osobou, o které se zde mluví, je George Ward Price, novinář London Daily Mailu

¹⁵¹ ANM – Edvard Beneš (EB): Písemnosti cizích osob (Písemnosti): Jaromír Smutný (J.Smutný), 1938 – březen: Zápisky a poznámky dr. Smutného o jednáních KPR (Zápisky a poznámky KPR)

*nefunguje vůbec, vypadla jim z ruky*¹⁵². Necelých čtrnáct dnů před tímto prezidentovým vyjádřením byla Maxmiliánovi přerušena jeho bezplatná dovolená, která trvala od 1. září 1934 a skončila 15. dubna 1938, místo naplánovaného data 31.srpna 1938. Současně mu bylo propůjčeno služební místo 4. platové stupnice stupně „a“ v systematizovaném osobním stavu úředníků vyšší správní služby v oboru MZV jako odborovému radovi s účinností od 1. dubna 1938.

Květen a červen roku 1938 byl naplněn mnohými povinnostmi pro oba manželé Lobkowiczovi. Dne 13. května 1938 se Maxmilián zúčastnil prezentace u svatojakubského dvora, o devět dní později Maxmilián jako reprezentant ČSR se svou chotí se zúčastnili pohřbu lady Evelyn Vernon Paget Muriel, rozené Finch – Hatton, jež byla významnou filantropoložkou a humanitární pracovnící a byla jí v roce 1918 udělena OBE ¹⁵³ a v roce 1938 CBE ¹⁵⁴. Další významnou událostí těchto měsíců bylo pozvání od manželů Chamberlainových, kteří pozvali všechny zástupce úřadujících zastupitelských úřadů a Maxmilián za něj považován tím pádem byl.

Dne 1. června 1938 se Maxmilián účastnil ranní audience u Jeho výsosti Karla VI. jako člen diplomatického sboru¹⁵⁵. Jeho žena Gillian je o měsíc později poprvé pozvána na prezentaci diplomatického kruhu do Buckinghamského paláce¹⁵⁶, tím byla uvedena do vyšší společnosti.

K prvnímu lednu 1939 opět nastoupil na zdravotní dovolenou a po odjezdu z Československa se už na začátku září 1939 přihlásil do diplomatických služeb

152 ANM – EB: Písemnosti: J.Smutný, 1938 – duben: Zápisky a poznámky z 29.dubna 1938

153 Řád britského impéria, který má pět tříd a dělí se na skupinu vojenskou a civilní. Poprvé byl udělen 4. června 1917 králem Jiřím V.

Knight Grand Cross (GBE) nebo Dame Grand Cross (GBE)

Knight Commander (KBE) nebo Dame Commander (DBE)

Commander (CBE)

Office (OBE) - úředník

Member (MBE) - člen

154 Viz předchozí

155 The Times – Court Circular ze dne 1.6.1938

156 The Times – Court Circular, 8.7.1938

ČSR¹⁵⁷. Na jeho žádost mu bylo odpovězeno až v červenci 1940 se záporným stanoviskem. I přesto ministerská rada Maxmiliána zařadila v říjnu 1940 do kategorie A1 Ministerstva zahraničních věcí s platností od 1. září 1940.

Zvláštnost Maxmiliánovy služby v diplomacii ČSR nebyla jasná ani Úřadu říšského protektora, jenž se zmocnil MZV v Praze. Vypovídá o tom zpráva z 12. a 15. června 1940, ze které služební poměr Maxmiliána E. Lobkowicze vůči MZV byl považován za fiktivní a v seznamech byl pouze veden z důvodu možnosti využít v anglických kruzích diplomatický titul. Tento poměr dle této zprávy tedy zanikl s rozpuštěním zahraniční služby, byl tedy bezpředmětný a neexistuje. Současně ale v závěru této zprávy doporučují Maxmiliánovi, aby osobně požádal o vyškrtnutí ze seznamu pracovníků MZV¹⁵⁸.

V Londýně na toto „doporučení“ z okupované Prahy brán zřetel nebyl. Nepřímou reakcí mohlo být povýšení Maxmiliána na vrchního odborového radu u velvyslanectví v Londýně 1. května 1941¹⁵⁹ a následné jmenování mimořádným vyslancem a zplnomocněným ministrem Československé republiky u svatojakubského dvora 10. října 1941¹⁶⁰. O měsíc později byl opět zařazen do prvního platového stupně¹⁶¹. Dne 25. října 1941 anglický král Karel VI. předal pověřovací listiny Maxmiliánovi a současně jmenoval Philipa Nicholse mimořádným vyslancem a zplnomocněným ministrem pro ČSR vládu v Londýně¹⁶². Svou novou funkci započal 15. listopadu 1941, kdy se svou chotí byli čestnými hosty královny.

Maxmilián využíval každé příležitosti k navázání nových vztahů – zvláště pro „naši věc“. Mezi jeho hosty či hostitele patřil Senor Don César Montére de

157 AMZV – LA: Dr. Max Lobkowicz – velvyslanec ČSR – přihláška do služeb, vložka k č.j. 118.379/I. – 2/46

158 AMZV – LA: Popis úřední dráhy

159 AMZV – LA: OsMEL: Dekret prezidenta (DP) ze dne 3.7. 1946 č. 122.488/I – 2/46

160 Přesto ale Karel Lisický velvyslanectví vedl do 31.10. 1941.

161 AMZV – LA: Dr. Max Lobkowicz – velvyslanec ČSR – přihláška do služeb, vložka k č.j. 118.379/I. – 2/46

162 The Times – Court Circular: Buckingham Palace, str. 6.

Bustamante¹⁶³, s nímž se znal řadu let. Stejně jako i s tehdejším uruguayským zahraničním ministrem Guaním, se kterým zasedával ve správní radě Úřadu vysokého komisaře pro německé uprchlíky. Či na čínské ambasádě v Londýně byl na svou žádost představen velvyslancem hraběte Edwardem Bernardem Raczynskim portugalskému velvyslanci Senhorovi Armindovi Rodriguesovi de Sstau Monteirovi. O pár dní později ho velvyslanec, na základě Maxmiliánovy zdvořilé žádosti, mile přijal. Jejich hovor se opíral o otázku nešťastného přerušení diplomatických styků mezi ČSR a Portugalskem a jejího vysvětlení, poděkování za poskytnutí pomoci občanům ČSR (a především generálovi Ingrovi a pplk. Kallovi) a v neposlední řadě o německé krátkozrakosti a „neporozumění psychologie cizích národů“¹⁶⁴.

Ke konci roku 1941 československá vláda rozhodla, že Jan Masaryk jako ministr zahraničních věcí, který se toho času nacházel v severní Americe, se tam stane zástupcem ministerského předsedy. Odsouhlasila také, že Maxmilián by mohl jednat jako chargé d'Affaires u řecké vlády¹⁶⁵.

Jako každý správný diplomatický zástupce své země se také musel účastnit společenských akcí. V březnu 1942 se zúčastnil se svou chotí zúčastnil Festivalu v Bournemouthu¹⁶⁶, kde v rámci programu „Music of the allied nations“ jako první byla představena hudba Antonína Dvořáka a Josefa Suka. Pořádanou výstavu Václava Holara, která byla uspořádána v Československém institutu na Grosvenor Place 18 navštívila i Alžběta I. Královnu zde přivítal Prezident Beneš se svojí manželkou, manželé Lobkowiczovi, P. B. B. Nichols, generál Ingr a generál Viest. K smutným povinnostem patřila účast na pohřbu Freda, lady Forresové¹⁶⁷, která byla patronkou putující výstavy britského sochaře Charlese S. Jaggerave 30. letech.

Mimořádným a zplnomocněným velvyslancem byl Maxmilián jmenován 6. června 1942. Pověřovací listiny, které jsou nezbytné pro výkon služby mu byly

163 MÚAVČR – Eduard Beneš II/1: Vyslanec Max Lobkowicz, Zpráva o návštěvě uruguayského chargé d'Affaires ze dne 27.11.1941, č.j. 7867/41

164 MÚAVČR – fond 40,Portugalsko, č.4083, sign.18, Návštěva u portugalského velvyslance ze dne 20.5.1942

165 The Times: M. Jan Masaryk's new office, 11. 12.1941, str. 3

166 Tamtéž. Music of Allied Nations, Bournemouth festival opened, 20. 3.1942

167 The Times – Memorial services: Freda, lady Foress, 12.5.1942

slavnostně předány 18. června 1942 na audienci Jeho Výsosti Karla VI. Maxmilián byl doprovázen členy naší exilové vlády a to jmenovitě Viktorem Jansou, Karlem Vaňkem, ataché Otakarem Vojtíškem a majorem Karlem Svobodou. Čest královně nově jmenovaný velvyslanec Maxmilián se svojí manželkou Gillian vzdali 3. července 1942.¹⁶⁸

Ke smutečním závazkům byla účast na pohřbu Lorda Eltisleyeho, konaného dne 8. srpna 1942. Smutečního obřadu se kromě manželů Lobkowiczových zúčastnil mluvčí dolní sněmovny Sir Ralph Verney, ministr zemědělství a rybnářství J. A. Sutherland – Hartus, hrabě Elgin, vikomt Greenwooda a mnozí další.

V únoru 1943 uspořádali manželé Lobkowiczovi slavnostní oběd v Claridges¹⁶⁹ nedaleko Londýna. Pozvanými byli sekretář Ministerstva zahraničních věcí Antony Eden s chotí, britský velvyslanec naší exilové vlády pan Philips Nichols, paní Michiels van Verduynen, lord a lady Woolton, československý ministr zahraničí Jan Masaryk, švédský ministr Prytz s chotí, komtesa de Krchove de Dentterghem, Hubert Ripka s chotí, americký chargé d'Affaires Freeman Matthews a jiní.

Maxmilián pracoval i když přímo nechtěl, např. při setkání s vyslancem Maiským, který byl doprovázen svou chotí se nehovořilo pouze o soukromých radostech a starostech a společenském dění. Řeč i přišla na zcela palčivé otázky. Velmi se Maiský zajímal o výsledek Benešovy cesty do Ameriky a lpěl na tom, zda již je určen jeho odjezd do Moskvy. Tuto svízelnou situaci Maxmilián obrátil v elegantní odpověď: „*Není mi známo, že Sověti jsou připraveni na prezidentovu cestu*“. Dál v rozhovoru nechtěl pokračovat, jelikož kolem bylo tolik neznámých lidí¹⁷⁰.

Na prvního máje roku 1944 byl Maxmilián jmenován ministerským radou, nástup do služby příliš neodkládal¹⁷¹. Ke konci měsíce se manželé zúčastnili recepcí¹⁷² Fédération Britannique des Comités de l'Alliance Française která se konala

168 Tamtéž. Court Circular: Buckingham palace, 4.7.1942, str. 6

169 Tamtéž. Luncheons: Mme. Lobkowicz, 4.2.1943

170 MÚAVČR – Eduard Beneš II/1: Záznamy rozhovorů Z. Fierlingera a M.E.Lobkowicze s Maiským, Návštěva velvyslance Maiského u mého domácího ze dne 28. června 1943, č.j147/dův/43

171 AMZV – LA: OsMEL: Dekret prezidenta (DP) ze dne 3.7. 1946 č. 122.488/I – 2/46

172 The Times – Receptions: Fédération Britannique des Comités de l'Alliance Française, 25.5.1944

pod záštitou viceprezidenta Federace a paní Julian C. Grumbarové pro udělení pocty francouzskému delegátovi M. Pierreovi Vienotovi. Mezi hosty byli pozváni čínský velvyslanec Wellington Koo se svou ženou, vyslankyně M. Dejeanová, generálporučík Joseph – Pierre Kleniv a další. Aristokracii zastupoval hrabě Bessborough, lord Tyrrell, vznešený Herold Nicolson, člen britského parlamentu, Sir Charles Lidbury, vznešený pán Neville a jiní.¹⁷³

V říjnu 1944 se zúčastnil pohřbu Sira Samuela George Josepha¹⁷⁴, šlechtice Ward of Portsoken a Lord Mayor of London v letech 1942 - 43, který byl na své poslední cestě doprovázen radními, správními úředníky hrabství a vysoce postavenými úředníky Londýna. Mezi smutečními hosty byli markýz z Queensberry, viskont Greenwood, viskont Bridgeman, viskont Bennett, hrabě Albemarle reprezentovaný panem A. P. Morris a mnozí další.

V listopadu 1944 ministerská rada schválila znovuotevření gen. konzulátu v Londýně a žádala velvyslanectví¹⁷⁵, aby o povolení požádalo příslušné britské úřady. To pro Maxmiliána problémem nebylo a po projití úřednické hierarchie, která byla jeho vlivem urychlena, byl generální konzulát povolen. Do čela byl doporučen leg. taj. Karel Vaňek, se služebním titulem gen. konzula ČSR. Jeho kompetentnost se odrážela v dlouholeté úřední praxi, čtyřletém vedení správy konzulárního oddělení u velvyslanectví a vědomosti poměrů v Londýně. Úřad tak byl předán do dobrých rukou. Příčinou znovuotevření byl fakt, že v důsledku mírových jednání vzroste agenda na velvyslanectví, vedle toho se budou řešit otázky repatriace našich příslušníků, ochrana jejich majetku a provádění výplat podpor a penzí pozůstalým po vojácích, kteří v Londýně zůstanou. Tento nárůst by s obtížemi velvyslanectví zvládlo, když do něj ještě započítáme další úkoly z hlediska mezinárodně politického a hospodářského. Druhým faktem bylo, že před válkou konzulát zde existoval, ale v důsledku Mnichova byl zrušen.

173 The Times,; Court Circular: Receptions – Fédération Britannique des Comités de L'Alliance Francoise, 25.5.1944

174 The Times – Memorial Serváce: Sir Samuel Joseph, 21.10.1944

175 MZV - LA – D: Politické věci – záznamy a rozhovory 1940 – 1942, č. 126, Politické záznamy 1940 – 42: Zřízení gen. konzulátu ČSR v Londýně ze dne 24.1.1945, č.j. 978/dův/45

Během války význam Londýna vzrostl a tak s koncem této války byly zastupitelské úřady mnohými zeměmi povýšeny na velvyslanectví. Generální konzuláty si zde zřídili či je měli před válkou Dánsko, Norsko, Belgie, Nizozemsko, Řecko, středoamerické republiky jako Guatemala, Salvador, jen Haiti a Kuba v roce 1944 měli zřízeny konzuláty.

Po odjezdu ministra financí Dr. Feierabenda byl Maxmilián E. Lobkowicz zmocněn¹⁷⁶ k podepisování šeků a platebních příkazů z československých vládních účtů u banky Erlangers v Londýně, byla mu svěřena taková důvěra, že si mohl ustanovit i svého spolupodpisovatele. Navržen mu byl vyslanec Císař, zda – li ale tento návrh umožnil v praxi nevíme.

Dne 20. října 1945 se manželé Lobkowiczovi vrátili z Ameriky¹⁷⁷, aby 29. října mohli oslavit na půdě Československého institutu s československou osadou 27. výročí vzniku ČSR mší v St. Paul's Cathedral, St. James 's , Spanish Place a ve španělských a portugalských synagogách, na třídě Lauderlade a Malda Vale.¹⁷⁸ V březnu 1946 se ještě jako představitel ČSR účastní se svou ženou recepce u vice – prezidenta a jeho manželky Julian C.Grubarové¹⁷⁹. Pozvaní byli M. Georges Duhamel, de l'Academie, Prezident de l'Alliance Francoise, dále fr. velvyslanec se svojí chotí Maesigli, Earl z Cromer, ctěná paní Crawahay, Sir Kenneth McKenzie aj.

Dne 3. května 1946 osobně Maxmilián žádá o tříměsíční dovolenou, touto žádostí se de facto zříká svého úřadu. Jako důvod uvádí svůj zdravotní stav, ale i potřebu uspořádat své rodinné a majetkové záležitosti. Jeho jediným přáním je nastoupit dovolenou 15. července 1946, aby úřad mohl předat v pořádku a svou

176 Archiv kanceláře prezidenta republiky (AKPR): inv.č. 1820, Dispozice vládními účty u banky Erlangers v Londýně, č.j. D 5541/45

177 The Times;: Court Circular ze dne 20.10.1945, str. 6

178 Tamtéž. Court Circular: Czechoslovak Independent Day, 29.10.1947, str. 6

179 Tamtéž. Receptions: Fédération Britannique des Comités de l'Alliance Francaise, 22.3. 1946

rodinu připravit na návrat do vlasti. Tento okamžik dokládá nejenom jeho žádost¹⁸⁰, ale také i zpráva¹⁸¹ o vybrání další dovolené a o jeho zdravotním stavu.

Kdy byl Maxmilián zproštěn úřadu velvyslance se přesně stanovit nedá, jelikož se prameny v dataci rozcházejí. Zbaven úřad byl buď 3. července 1946¹⁸² nebo 3. prosince 1946¹⁸³. Maxmiliánovo místo poté obsadil Dr. V. Kratochvíl.¹⁸⁴

Toto ale nebyl konec jeho diplomatických služeb. 1. února 1947 byl přeložen na ústředí MZV v Praze a o cca měsíc později na to mu byla povolena čtyřměsíční dovolená¹⁸⁵, která se o měsíc protáhla, jelikož do služby nastoupil 11. srpna 1947 ve funkci ministerského rady. Mezitím byl podán návrh na udělení pamětního odznaku druhého národního odboje za zásluhy. O vyznamenání československou vojenskou medailí za zásluhy I. stupně ochuzen nebyl – poštou mu toto poděkování za stát bylo posláno 18. července 1947.

Ve svých šedesáti letech, s přičiněním událostí roku 1948, diplomatických služeb zanechal a odešel do exilu.

Jako člen diplomatického sboru Maxmilián dokonale ovládal potřebné znalosti ke správě úřadu, byl „*inteligentním úředníkem velmi dobré vůle, absolutně spolehlivý a velmi svědomitý, (...) loajální a ochotu vyhovět*¹⁸⁶“. Svědomitost se např. projevovala v šifrování, kde důkladnost šla na úkor hbitosti. Na druhou stranu ho vyřizování v tváři v tvář listům neuspokojovalo, nebylo jeho silnou stránkou, jeho mrštnost ve spisech nebyla závratná. Vše ale tyto neduhy přikryl znamenitým chováním jak v soukromí, tak na společenských jednáních. Ovládal několik jazyků – aktivně český,

180 AMZV – OsMEL: Žádost o dovolenou z května 1946: „ 23.t.m. se Maxmilián vrátil na čas do Londýna, jeho zdravotní stav se o něco zlepšil. Zbytek dovolené stráví na angl.venkově a opětovně žádá o další dovolenou s platností od 12.11. na 3 měsíce.“

181 AMZV – LA: Zpráva ze dne 25.10.1946

182 AMZV – LA: Dr. Max Lobkowicz – velvyslanec ČSR – přihláška do služeb, vložka k č.j. 118.379/I. – 2/46

183 Odvolán dekretem prezidenta republiky pod č. 233/94/46

184 Co však s přesností mohu uvést je, že v březnu a dubnu 1946 byl Maxmilián třikrát pozván k audienci u pana prezidenta jako ministr zahraničí Jan Masaryk. Je v tom nějaká spojitost či je to jen náhoda?

185 AMZV – OsMEL: Popis úřední dráhy, Zápis ze dne 24.3.1947

186 AMZV - LA: OsMEL: Popis způsobilosti od Jana Masaryka

německý, anglický, francouzský jazyk a pasivně polský jazyk. V jednání byl vždy milý a korektní. Jeho žena byla tím klenotem, který dokreslil ideální harmonický pár s velmi vytříbeným chováním ¹⁸⁷.

187 AMZV - LA: OsMEL: Popis způsobilosti od Jana Masaryka.

Závěr

Maxmilián Ervín Lobkowicz pocházel z jednoho nejstaršího prestižního rodu, jenž byl spjat velmi úzce s habsburskou monarchií a to cestou služby a loajality, o čem svědčí knížecí titul příslušníka hlavy rodiny. V této tradici Maxmilián vyrostl, byl vychován a pohyboval se v ní až do počátku svých zralých let.

Nová republika stála od počátku na jiných ideových politických východiscích a tradicích. Navíc zaujala vůči šlechtě stanovisko principiálně nevlídné. Šlechta byla nahlížena jako sociální skupina, která se významným způsobem podílela na minulé germanizaci českých zemí.

Obrazem toho je skutečnost, že ještě v prosinci 1918 byly zrušeny šlechtické řády a navíc první republika přijala koncept radikální pozemkové reformy, která dramatickým způsobem omezovala ba přímo likvidovala bývalé šlechtické latifundium. Pozemková reforma byla jejími tvůrci vnímána jako odčinění Bílé hory, která novým způsobem konstituovala držbu půdy a podle tehdejšího názoru zde domestikovala „cizáckou šlechtu“.

Ačkoliv těmto „cizáckým odměnám“ Lobkowiczové nenáleželi, pozemková reforma se jejich fideikomisu dotýkala stejně jako fideikomisů jiných. Je zcela příznačné, že v čele roudnického fideikomisu stál Maxmilián E. Lobkowicz. Přesto tento člověk se dokázal s Československou republikou ztotožnit do té míry, že mohl přijmout a přijal nižší post v československé zahraniční službě. Benešovo ministerstvo jeho ochotně přijalo a vyslalo ho tam, kde jejich pozice nebyly snadné. Mladé Československo s jeho občanským zaměřením a republikovou ústavou nerespektující tradice a výsady šlechty nacházelo jen málo porozumění u nejvyšších britských kruhů a v britské diplomacii vůbec – od samotného počátku¹⁸⁸. Tuto skutečnost tvůrci československé diplomacie, T. G. Masaryk a E. Beneš, překonávali

¹⁸⁸ Srovnej FRANKE, Reiner, London und Prag: Materialien zum problem eines multinationalen Nationalstaates 1919 - 1938. 2. Aufl. München: R. Oldenburg, 1982. 562 str. Dále DEJMEK, Jindřich. Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918 - 1992). Vybrané kapitoly z dějin československé zahraniční politiky. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku.

několika způsoby. Vysíláním vzdělaných a mimořádných lidí na posty ve Velké Británii ať to byl např. člen staré podnikatelské rodiny Vojtěch Mastný¹⁸⁹.

Diplomatické materiály málo vykonávají v této nesporné tiché práci této vzácné osobnosti. Přesto tak vykonal Maxmilián Ervín Lobkowitz pro Československou republiku kus práce, za níž se však nedočkal poděkování. Poválečný levicový vývoj v Československu však Maxmilián E. Lobkowitz zjevně nekonvenoval, do Československé republiky se již nevrátil. Medaili za zásluhy pro stát přijal v roce 1947 poštou. Zbytek života strávil ve Spojených státech amerických, symptomaticky v zemi, kde společnost je založená na občanských hodnotách více než kdekoli jinde.

¹⁸⁹ Srovnej KUBŮ, E. - LUŇÁK, P. - NOVÁK, O. *Vojtěch Mastný. Vzpomínky diplomata: ze vzpomínek a dokumentů československého vyslance*. Praha: Karolinum, 1997

Seznam příloh

Příloha 1: Tabulka – Služební tituly Ib. třídy.....	77
Příloha 2: Tabulka – Rodinné strategie Popelů z Lobkowicz 1540 - 1859	78
Příloha 3: Tabulka – Rodinné strategie Lobkowiczů 1860 - 1913.....	83
Příloha 4: Tabulka – Navázané kontakty Maxmiliána E. Lobkowicze.....	86
Příloha 5: Graf – Služba Maxmiliána E. Lobkovicze Československé republice od roku 1924 do roku 1948.....	87
Příloha 6: Fotografie – Maxmilián Ervín Lobkowicz	88

SLUŽEBNÍ TITULY Ib. TŘÍDY

plat.stupnice	ústředí	vyslanectví	konzuláty
1.	Odborový přednosta	mimořádný a zplnomocněný velvyslanec mimořádný vyslanec a zplnomocněný ministr	generální konzul
2.	rada I.tř. zahr.slужby	mimořádný vyslanec a zplnomocněný ministr ministr - resident nebo legační rada I.tř.	generální konzul
3.	rada II.tř. zahr.slужby	legační rada II. třídy	konzul I. třídy
4.	Tajemník I. tř. zahr. služby	legační tajemník I. Třídy	Konzul II. třídy
5.	tajemník II. tř. zahr. služby	legační tajemník II. třídy	Konzul III.třídy
6.	tajemník III. tř. zahr. služby	legační tajemník III. třídy	vicekonzul
čekatel	čekatel, assistant (asistent)	legační attaché	konzulární attaché
Služební třída II.			
Služební třída III.			

Příloha 1: Tabulka – Služební tituly Ib. třídy

Příloha 2: Tabulka – Rodinné strategie Popelů z Lobkowicz 1540 - 1859

Ottův slovník naučný, 16. sv., str. 221 - 229

Rodinné strategie Popelů z Lobkowicz 1540 - 1859				
jméno	narození	úmrť	prestižní tituly, dosažené postavení	jiné
linie bílinská				
Jan IV. Popel	1510	12.4.1570	1544 - nejvyšší komorník a hejtman německých lén	
			1549 - prezident nejvyšší komory	
			1559 - nejvyšší purkrabí	
Kryštof ml.	1549	25.5.1609	do r.1579 - dvorská služba ve Španělsku	sloužil císaři Rudolfovi II.
			od r. 1579 - král. Komoří a rada	
			1583 - mistr komory	
			1592 - prezidentem nad apelacemi	
			1599 - nejvyšší hofmistr	
Vilém	1557	1627	c.k. kráječ	1617 proti přijetí Ferdinanda I.
			krajský hejtman	
			královský rada a komoří arciknížete Maxmiliána	
			1618 - direktor	
			úřad nejvyššího hofmistra za krále Fridricha Falckého	
Kryštof starší		po r. 1589	dvorský válečný rada	Rytířem zlatého rouna
Vilém	1575	1.1.1647	královský rada	
			1623 - 1625 mistr komory	
			1628 - 1634 dvorský sudí	
			1634 - nejvyšší lovčí	
Kryštof Ferdinand	1614	4.7.1658	c.k. voj.nejvyšším	
			hejtman knížectví Hlohovského	
			vojenský komisař ve Slezsku	

			prezident slezské komory	
			1650 - 1651 dvorský sudí	
			od r. 1651 nejvyšší hofmistr a místodržící	
Václav Ferdinand			královský rada	1670 povýšen do stavu říšských hrabat
			c.k.vyslancem v Bavorsku, Francii a ve Španělsku	Rytířem zlatého rouna
<i>větev eisenberská</i>				
František Vilém	1616	26.2.1670	královský rada	
			po otci nejvyšší lovčí	
Ferdinand Vilém	1647	1708	1667 rada nad apelacemi	povýšen do stavu říšských hrabat
			po otci nejvyšší lovčí	
			po otci královský místodržící	
Oldřich Felix	1650	1722	po bratrovi nejv.lovčím	
Jiřík ml.	1556	11.9.1590	1585 - prezident nad apelacemi	
Adam Havel		1605	dvorská služba u arciknížat	
Jan Václav			král.rada	
Děpolt Matouš		1621	hejtman Starého města pražského místodržící za vlády cís.Matyáše	1591 nejv.převorem maltézských rytířů
linie chlumecká				
<i>větev zbirožská</i>				
Jan	1490	14.6.1569	1538 - dvorský sudí	
			1541 - nejvyšší sudí	
			1554 - nejvyšší hofmistr	
Jan			1560 - rada nad apelacemi	
			1570 - prezident nad apelacemi	
			1577 - 1580 - prezidentem komory	

			1578 - hejtman něm.lén	
Ladislav			1580 - hejtmanem v Uhrách	
			1582 - 1586 prezidentem komory	
Jiří	1551		1574 - štolba kr. Ferdinanda	
			1582 - 1584 nejvyšší sudí	
			1584 - nejvyšší komorník	
			1585 - 1594 - nejvyšší hofmistr	
větev chlumecká				
Ladislav	1501	18.12.1584	1542 - maršálek král.dvoru	
			1548 - prvním prezident nad apelacemi	soudu nad apelacemi
			1570 - nejvyšší hofmistr	
Ladislav ml.	1566	20.3.1621	1587 - c.k.číšníkem	1621 Řád zlatého rouna
			1607 - místodržícím na Moravě	1623 povýšen do stavu říšských knížat
			1608 - nejv.komorník	1624 povýšen do stavu českých knížat
			1615 - nejv. hejtman	
Zdeněk Vojtěch	15.8.1568		1591 - říšský dvorský rada	
			1599 - nejvyšší kancléř	
Václav Euseb	20.1.1609	22.4.1677	1636 - dvorský válečný rada	1643 Řád zlatého rouna
			1640 - polní podmaršálek	1657 - přednosta českého poselstva při volbě císaře
			1646 - vrchní velitel říšské armády	
			1647 - vrchní polní maršál	
			1652 - prezident válečné rady	
			1665 - nejvyšší hofmistr	
			prezidentem tajné rady	
Ferdinand	1655		1691 - principálním komisařem na říšském sněmu	Řád zlatého rouna
			1699 - 1708 nejvyšší hofmistr císařovny Vilemíny	

			Amálie	
<i>větev roudnická</i>				
Filip Hyacint	25.2.1680	21.12.1734	nejvyšší hofmistr císařovny Alžběty	Řád zlatého rouna
Ferdinand Filip Josef	27.4.1724	15.12.1816	polní podmaršálek	Řád zlatého rouna
			hejtman tzv. šlechtické životní stráže	vojenský řád Marie Terezie
Jan Karel	14.1.1799	18.10.1843	nejv.strážmistr	
Josef František Karel	17.2.1803	18.3.1875	nejvyšší hofmistr císařovny Alžběty	
			generál jezdeckva	
			majitel kyrysnického 2.pluku (pozd.4.dragounského)	

Představitelé zemské správy v Čechách 1861 – 1913

jméno	Narození	Úmrtí	Postavení v zemských úřadech	Prestižní tituly a jiné funkce
Ferdinand Josef Jan	12.4.1797	18.12.1868	1833 - člen stavovského zemského sněmu	od r. 1837 - člen Vlastenecko – hospodářské společnosti
			1861 - 1863 zemský poslanec za fideikomis, složil mandát	1820 – komoří
			od r. 1861 člen panské sněmovny	tajný rada
František Eugen	15.3.1838	24.8.1898	poslanec kurie velkostatkářské	1.předseda komory obchodní a průmyslové v Českých Budějovicích
Maria Ferdinand	26.6.1850	22.5.1926	od r. 1882 - poslanec na říšské radě (Český klub)	1891 - předseda zemědělské rady pro Král. České
			od r. 1892 - člen a viceprezident panské sněmovny (pravice, klub Schwarzenbergův	Podplukovník
			1908 - 1913 - nejvyšší zemský maršálek	člen okresního zastupitelstva, průmyslové a hospod. rady (lesnictví, hornictví) při ministerstvu orby
			1883 - 1907 - zemský poslanec	1887 – komoří
			1908 - 1913 - zemský poslanec za fideikomis	1897 - tajný rada
				1901 - 1906 prezident delegace k císaři
Ferdinand Zdeněk	23.1.1858	22.12.1938	1905 - 1907 - zemský poslanec za fideikomis	Řád zlatého rouna
			od r. 1904 - člen panské sněmovny (pravice)	čestný rytíř maltézského řádu
				1884 – komoří
				tajný rada
František Eugen	15.3.1839	24.8.1898	1870 - 1871 zemský poslanec za fideikomis	1881 komoří
			1883 - 1887 zemský poslanec ČB (kurie velkostatkářů, mandát složil)	předseda živnostenské komory v Českých Budějovicích (ČB)
Jaroslav Alois	26.3.1877	24.10.1953	1908 - 1913 - zemský poslanec	člen Společnosti Musea Král. českého

				1906 komoří
Jiří Kristián	14.5.1835	21.12.1908	1871 - 1872, 1887 - 1907 zemský maršálek	od r. 1862 - ve státní službě
			od r. 1883 - zemský poslanec (fideikomis, Český klub)	1859 - krajský komisař Pražského kraje
			od r. 1879 - poslanec říšské rady	tajný rada
			1881 místopředseda panské sněmovny	1866 řádný člen ústředního výboru Vlastenecko - hospod. společnosti, za jeho řízení založena Zemská banka
			1883 - člen panské sněmovny (pravice)	náměstek protektora a čestný člen Zemědělské rady a České akademie věd
				1890 - člen jednání o punktace
				čestná člen Král. české společnosti nauk
Josef František Karel	17.2.1803	18.3.1875	1867, 1870 - 1871 zemský poslanec	nejvyšší hofmistr
				vojenská služba (1826 rytmistr, 1836 plukovník, 1851 velitel divize v Linci aj.), 1860 penze
				prezident nejvyššího vojenského soudního senátu
Mořic Alois Josef	2.6.1831	4.2.1903	1864 - 1866, 1870 - 1871 zemský poslanec za fideikomis	1881 komoří
			od r. 1879 člen panské sněmovny (pravice)	1890 skutečný tajný rada
Zdeněk Maria Vincenc	5.5.1858	13.8.1933	1889 - 1892 zemský poslanec (klub velkostatkářů)	vojenská služba (dragounský pluk č. 7, polní podmaršálek)
				1916 - 1918 generáladjutant císaře Karla
				podporovatel katol.hnutí v Čechách

Příloha 3: Tabulka – Rodinné strategie Lobkowiczů 1860 - 1913

Marie Lišková, *Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách 1861 - 1913*, str. 180 - 183. Dále Ottův slovník naučný, 16. sv., str. 227 - 229

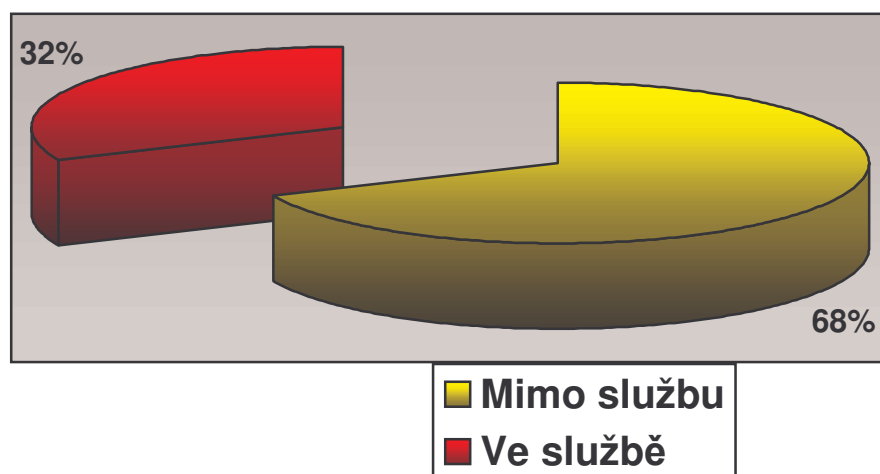
Navázané kontakty Maxmiliána E. Lobkowicze v letech 1921 – 1943			
Jméno	Funkce	Kdy	Kde
Výstava jugoslávský výšivek			
Lady Curzonová	patron výstavy	1921	Londýn
Gavrilovič s chotí	srbský ministr	1921	Londýn
Ceremoniál v Buckinghamském paláci			
pplk.Maharaja Jam Shrih	podplukovník	1925	Londýn - Buckinghamský palác
Vojtěch Mastný	československý ministr	1925	Londýn - Buckinghamský palác
Alžběta I.	královna	1925	Londýn - Buckinghamský palác
Jiří VI.	král	1925	Londýn - Buckinghamský palác
Mezinárodní výbor pro německé emigranty			
lord Robert Cecil	angl. politik, diplomat	1933	Ženeva, Londýn
Uvedení do vyšší společnosti v Buckinghamském paláci			
	král	1938	Londýn - Buckinghamský palác
Oběd			
Newton	britský vyslanec pro ČR	1938	Londýn
Joseph Patrick Kennedy	americký velvyslanec	1938	Londýn
Pozvání zastup.kast. Úřadů			
Manželé Chamberlanovi		1938	Londýn
Senor Don Cesar Monteré de Bustamante		1939	Londýn
Guani	uruguayský ministr	1941	Londýn
Čínská ambasáda v Londýně			
hrabě Edward Bernard Raczynski	čínský velvyslanec		Londýn
Portugalská ambasáda			
Senhor Armind Rodrigues	portugalský velvyslanec		Londýn
Výstava věnovaná Václavovi Holarovi v Českoslov. Institut			
Alžběta I.	královna	1942	Londýn - Grosvenor Place 18
Eduard Beneš	prezident Českost. R.	1942	Londýn - Grosvenor Place 18
P.B.B. Nichols	britský velvyslanec exil. čsl.vlády	1942	Londýn - Grosvenor Place 18
Ingr	generál	1942	Londýn - Grosvenor Place 18

Viest	generál	1942	Londýn - Grosvenor Place 18
Audience			
Jeho Výsost Karel I.	král	18.6.1942	Londýn - Buckinghamský palác
Viktor Jansa	člen exilové vlády	18.6.1942	Londýn - Buckinghamský palác
Karel Vaněk	člen exilové vlády	18.6.1942	Londýn - Buckinghamský palác
Otakar Vojtíšek	člen exilové vlády	18.6.1940	Londýn - Buckinghamský palác
Karel Svoboda	člen exilové vlády	18.6.1940	Londýn - Buckinghamský palác
Alžběta I.	královna	3.7.1942	Londýn - Buckinghamský palác
Pohřeb lorda Eltisleye dne 8. 8. 1942			
Sir Ralph Verney	mluvčí dolní sněmovny	8.8.1942	Londýn
J. A. Sutherland- Hartus	ministr zemědělství a rybářství	8.8.1942	Londýn
Elgin	hrabě	8.8.1942	Londýn
Greenwoods	vikomt	8.8.1942	Londýn
Oběd			
Antony Eden s chotí	sekretář ministerstva zahraničí	1943	Claridges
P.B.B. Nichols	velvyslanec exilové vlády	1943	Claridges
paní Michiels van Verduynen		1943	Claridges
Woolton s chotí	lord	1943	Claridges
Jan Masaryk	československý ministr zahraničí	1943	Claridges
Prytz s chotí	švédský ministr	1943	Claridges
de Krchove de Dentterghe	komtesa	1943	Claridges
Hubert Ripka s chotí	státní tajemník exil. MZV	1943	Claridges
d' Affaires Freeman Matthews	americký chargé	1943	Claridges
Seznámení se s Ruským vyslancem			
Ivan Mikhailovich Maiský	ruský vyslanec	1943	Londýn
Pohřeb Sira Samuela Georgie Josepha			
z Queensberry	markýz	1943	Velká Británie
Greenwood	vikomt	1943	Velká Británie
Bridgeman	vikomt	1943	Velká Británie
Bennett	vikomt	1943	Velká Británie
Albemarle	hrabě	1943	Velká Británie
recepce Fédération Britannique des Comités de l'Alliance Française			
Julian C. Brumbár	viceprezidenta Federation	1944	Londýn

Pierr Vienot	francouzský delegát	1944	Londýn
Wellington Koo	čínský velvyslanec	1944	Londýn
M. Dejeanová	vyslankyně	1944	Londýn
Joseph - Pierre Kleniv	generálporučík	1944	Londýn
Bessborough	hrabě	1944	Londýn
Tyrrell	lord	1944	
Herold Nicolson	šlechtic s titulem vznešený.	1944	Londýn
Sir Charlers Lidbury	člen britského parlamentu	1944	Londýn
recepce Fédération Britannique des Comités de l'Alliance Française			
Julian C. Grumbarové s chotí	viceprezident	1945	Londýn
M. Georges Duhamel, de l'Académie	prezident de l' Alliance Française	1945	Londýn
Maesigli s chotí	francouzský velvyslanec	1945	Londýn
Earl z Cromer		1945	Londýn
p. Crawahay		1945	Londýn
Sir Kenneth Mc Kenzie		1945	Londýn

**Příloha 4: Tabulka – Navázané kontakty Maxmiliána E. Lobkowicze
The Times 1923 - 1945**

Služba Maxmiliána E. Lobkowice Československé republiky od roku 1924 do roku 1948

Příloha 5: Graf – Služba Maxmiliána E. Lobkowice Československé republiky od roku 1924 do roku 1948

Příloha 6: Fotografie – Maxmilián Ervín Lobkowicz

Seznam použitých pramenů a literatury

Archivní prameny

Archiv hlavního města Prahy	(AMP)
fond c.k.německé malostranské gymnázium	(NMGy)
Archiv Ministerstva zahraničních věcí České republiky v Praze	(AMZV)
fond Londýnský archiv – důvěrný	(LA – D)
fond Londýnský archiv	(LA)
osobní spis M.E.Lobkowicze	(OsMEL)
Archiv Národního muzea v Praze	(ANM)
fond Edvard Beneš	(EB)
fond Hana Bešová	(HB)
Archiv prezidentské kanceláře	(APK)
fond Kanceláře Republiky	(KaR)
Archiv Univerzity Karlovy v Praze	(AUK)
fond Karlovo – Ferdinandovi univerzity v Praze, Právnická fakulta	
Archiv Ústavu Tomáše Garigue Masaryka Akademie věd ČR	(MÚAVČR)
fond Eduard Beneš II/1: Záznamy rozhovorů	(EB – Z)
fond Eduard Beneš II/1: Vyslanec Max Lobkowicz	(EB – ML)
Vojenský historický ústav v Praze	(VHÚ)
fond Kvalifikačních listin: M.E.Lobkowicz	(Kl – MEL)

Tištěné prameny a prameny tiskem vydané

- AUERBACH, Erich. *Volá Londýn : československá vláda v exilu 1939-1945 = London calling : Czechoslovak government in exile 1939 – 1945*. Praha. Czech Photo, 2005. 64 str. ISBN 80 – 239 – 5584 – 5
- JAKSCH,Wenzel; BENEŠ, Edvard. *Briefe und Dokumente aus dem Londoner Exil : 1939-1943*. Köln. Wissenschaft und Politik, 1973. 159 str.
- KLIMEŠ, M.; LESJUK, P.; PREČAN, V. *Cesta ke květnu: vznik lidové demokracie v Československu I. a II. díl*. 1. vydání. Praha. ČSAV, 1965. 453 str.
- MEDLICOTT, W.N.; DAKIN, Douglas; LAMBERT. *1st publ. Documents on British foreign policy 1919-1939. Sceries Ia. Vol. 1*. London. HMSO, 1966. 881 str.
- NĚMEČEK, Jan; NOVÁČKOVÁ, Helena; ŠŤOVÍČEK, Ivan, TEJCHMAN, Miroslav (vyd.). *Československo – sovětské vztahy v diplomatických jednáních 1938 – 1945: Dokumenty. Díl 1., březen 1939 – červen 1943*. 1.vyd. Praha. Státní ústřední archiv Praze, 1998. 627str. ISBN 80 – 85775 – 46 – 4
- NĚMEČEK, Jan; NOVÁČKOVÁ, Helena; ŠŤOVÍČEK, Ivan, TEJCHMAN, Miroslav (vyd.). *Československo – sovětské vztahy v diplomatických jednáních 1938 – 1945: Dokumenty, díl 2., červenec 1939 – březen 1945*. 1.vyd. Praha. Státní ústřední archiv Praze, 1998. 663str. 80 – 85475 – 47 – 2
- *Osudové kroky Jana Masaryka: výběr dokumentů ke 110. výročí narození Jana Masaryka*. 1. vydání. Praha. Ministerstvo vnitra ČR, 1996. 191 str. ISBN 80-901358-2-X
- OTÁHLOVÁ, Libuše; ČERVÍNKOVÁ, Milada. *Dokumenty z historie československé politiky 1939 – 1943, díl I., vztahy mezinárodní diplomacie k politice československé emigrace na západě*. 1. vydání. Praha. Academia, 1996. 412 str.
- SCHELLE, Karel (vyd.). *Československé dějiny státu a práva v dokumentech. VI. Díl, Období nesvobody (1939 – 1945)*. Brno. Masarykova univerzita, 1993
- VAŠEK, Richard (ed.). *Prezident Beneš v letech 1935-1938 : studie a edice dokumentů*. 1.vyd. Praha. Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2008, 244str. ISBN 978 – 80 – 86495 – 42 - 2

- VESELÝ, Zdeněk. *Dějiny českého státu v dokumentech*. 1. vydání. Praha. Victoria Publishing, 1994. 543 str. ISBN 80-85605-95-3
- WOODWARD, E.L.; BUTLER, Rohan (ed.). *Documents on British foreign policy 1919-1939*. Series III. Vol. 6. London. HMSO, 1953. 789str.

Tisk

- Čechoslovák v Anglii, Londýn, roč. I. 1939,
- The Times 1920 – 1982
- Úřední věstník československý vycházející v Paříži a Londýně roč. I – IV. 1939 - 1940.

Literatura

- ADAMS, Ralph J. Q. *British Politics and Foreign in the Age of Appeasement, 1935 – 1939*. 1. vydání. Stanford. Stanford University Press, 1993. 192 str. ISBN 0-8047-2101-7
- AUERBACH, Erich. *Volá Londýn: československá vláda v exilu 1939 – 1945*. 1. vydání. Praha. Czech Photo, 2005. 64 str. ISBN 80-239-5584-5
- AUGUST, Pavel. *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. 4. vydání. Praha. Libri, 1999. 571 str. ISBN 80-85983-94-X
- BENEŠ, *Edvard*. *Československý a evropský politik : sborník statí k 110. výročí narození druhé československého prezidenta*. 1. vydání. Praha. JP, 1994. 117 str. ISBN neznámá
- BENEŠ, *Edvard*. *Mnichovské dny*. 1. vydání. Praha. Naše vojsko, 2003. 554 str. ISBN 80-206-0673-4
- BŮŽEK, Václav; KRÁL, Pavel. *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526 – 1740)*. 1. vydání. České Budějovice. Historický ústav Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2003. 497 str. ISBN 80-7040-627-5
- BŮŽEK, Václav; KRÁL, Pavel. *Paměť urozenosti*. 1. vydání. Praha. Nakladatelství Lidové Noviny, 2007. 233 str. ISBN 978-80-7106-928-7
- ČEJKA, Eduard. *Československý zahraniční odboj na Západě*. 1. vydání. Praha. Mladá fronta, 1997. 534 str. ISBN 80-204-0609-3
- DEJMEK, *Jindřich*. *Edvard Beneš Politická biografie českého demokrata. Část druhá, Prezident republiky a vůdce národního odboje (1935 – 1948)*. 1. vydání. Praha. Karolinum, 2008. 790 str. ISBN 978-80-246-1473-1
- DEJMEK, *Jindřich*. *Historik v čele diplomacie: Kamil Krofta: studie z dějin československé zahraniční politiky v letech 1936 – 1938*. 1. vydání. Praha. Karolinum, 1998. 397 str. ISBN 80 – 7184 – 593 - 0
- FELTHAM, Ralph G. *Příručka diplomata*. 1.vyd. Praha. Sociologické nakladatelství, 2003. 262str. ISBN 80 – 86429 – 13 - X

- *FRIEDRICH, Hans.* Genealogisches Handbuch der fürstlichen Häuser. Band 19. Görlitz
- *GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan.* Exil a domov – Počátky spojení. Historické listy – č. 4/1995
- *GLOTZ, Peter ed.* München 1938 : das Ende des alten Europa. 1. vydání. Essen. Reimar Hobbing, 1990. 472 s. ISBN 3-920460-55-3
- *HALADA, Jan.* Lexikon české šlechty: Erby, fakta, sídla a zajímavosti díl 1. 1. Vydání. Praha. Akropolis, 1992. str., ISBN 80-901020-3-4
- *HANZALOVÁ, Jarmila.* Soupis osobních písemných pozůstalostí a rodinných a archivů v České republice. 1. Vydání. Praha. Ministerstvo vnitra ČR: Sekce archivní správy, 1997. 769 str. ISBN 80-901358-3-8
- *HUBINGER, Václav.* Encyklopedie diplomacie. 1. vydání. Praha. Libri, 2006. 191 str. ISBN 80 – 7277 – 296 - 1
- *CHURANĚ, Milan.* Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. I., A-M. 2. vydání. Praha. Libri, 1998. 467 str. ISBN 80-85983-44-3
- *CHURCHILL, Winston S.* Druhá světová válka. I. díl, Blížící se bouře. 1. vydání. Praha. Lidové noviny, 1992. 614 str. ISBN 80-7106-067-4
- *JAKSCH, Wenzel; BENEŠ, Edvard.* Briefe und Dokumente aus dem Londoner Exil: 1939-1945. 1. vydání. Kalin. Wissenschaft und Politik, 1973. 159 str. ISBN neznámá
- *JANÁK, Jan; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka; DOBEŠ, Jan.* Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost. 1. vydání. Praha. Lidové noviny, 2005. 568 str. ISBN 80-7106-709-1
- *KASÍK, Stanislav; MAŠEK, Petr; MŽIKOVÁ, Marie.* Lobkowiczové, dějiny a genealogie rodu. 1. vydání. České Budějovice. Veduta, 2002. 239 str. ISBN 80-903040-3-6
- *KLIMEK, Antonín.* Nástup Hitlera k moci: začátek konce Československa. 1. vydání, Praha. Havran, 2003. 197 str. ISBN 80-86515-28-1

- KLIMEK, Antonín; KUBŮ, Eduard. Československá zahraniční politika 1918 – 1938. 1. vydání. Praha. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1995, 115 str. ISBN 80–85241–88-9
- KUKLÍK, Jan. Londýnský exil a obnova československého státu 1938 – 1945. 1. vydání. Praha. Karolinum, 1998. 175 str. ISBN 80–7184–665-1
- KUKLÍK, Jan. Vznik Československého národního výboru a prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci v letech 1919 – 1940. 1. vydání. Praha. Karolinum, 1996. 196 str. ISBN 80-7184-138-2
- LAŠTOVIČKA, Bohuslav. V Londýně za války: Zápasy o novou ČSR 1939 – 1945. 2. vydání. Praha. SNPL, 1961. 610 str.
- LITERA, Bohuslav. Kdo je kdo ve světové politice. 1. vydání. Praha. Svoboda – Liberta, 1993. 279 str. ISBN 80-205-0318-8
- LOBKOWICZ, Erwin. Vzpomínky na monarchii. 1. Vydání. Praha. Ivo Železný, 1997. 135 str. ISBN 80-237-3525-X
- Lobkowiczský sešit. Monografické číslo k seriálu Vlastivědný sborník Kralupska. 1. vydává. Kralupy nad Vltavou. Městské muzeum Kralupy nad Vltavou, 1998, 89 str. ISBN 80–232–3531–9
- MORAVCOVÁ, Dagmar; BĚLINA, Pavel; PEČENKA, Marek. Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914 – 1941. 1. vydání. Praha. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994. 133 str. ISBN 80–85241–70-6
- MŽYKOVÁ, Marie. Šlechta ve službách diplomacie: Španělsko, Anglie, Nizozemí. 1. vydání. Praha. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2001. 45 str. ISBN 80 – 86345-09-2
- NĚMEČEK, Jan. Soumrak a úsvit československé diplomacie. 1. vydání. Praha. Academia, 2008. 636str. ISBN 978-80-200-1638-6
- Prezident Beneš v letech 1935-1938: studie a edice dokumentů. 1. vydání. Praha. Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2008. 244 str. ISBN 978-80-86495-42-2

- REES, Niel. Prezident Beneš v Anglii: československá vláda v exilu v Londýně a v Buckinghamském hrabství za druhé světové války. 1. vydání. Praha. Společnost Edvarda Beneše, 2006. 64 str. ISBN 80-86107-38-8
- SCHEIL, Stefan. Fünf plus Zwei : die europäischen Nationalstaaten, die Weltmächte und die vereinte Entfesselung des Zweiten Weltkriegs. 1. vydání. Berlín. Duncker & Humblot, 2004. 533 str. ISBN 3-428-11638-0
- SMUTNÝ, Jaromír. Svědectví prezidentova kancléře. 1. vydání. Praha. Mladá Fronta, 1996, 340 str.
- ŠKVAŘÍČKOVÁ – SLABÁKOVÁ. Radmila. Rodinné strategie šlechty: Mensdorfové – Poulily v 19. století. 1. vydání. Praha. Argo, 2007. 435 str. ISBN 978-80-7203-859-6
- TAYLOR, A. J. P. Poslední století Habsburské monarchie: Rakousko a rakousko-Uhersko v letech 1809-1918. 1. vydání. Brno. Barrister & Principál, 1998. 371 str. ISBN 80-85947-26-9
- VASOLD, Manfred. August 1939 : die letzten elf Tage vor Ausbruch des Zweiten Weltkriegs. 1. vydání. Hamburg. Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2001. 272 str. ISBN 3-499-61135-X
- VOTÝPKA, Vladimír. Návraty české šlechty. 2.vyd. Praha – Litomyšl. Paseka, 2002. 423. str. ISBN 80-7185-506-5
- ZIEHR, Wilhelm. Evropské šlechtické rody. 1. vyd. Praha: Grafoprint – Neubert, 1966. 208 str. ISBN 80-85785-41-2

Příručky a ostatní zdroje

- Archiv ČNB [online]. Fondy archivu ČNB: Pražská úvěrní banka. 2003 – 2009, Dostupné z www.cnb.cz/cs/verejnost/archiv_cnb/fondy/
- AUGUSTA, Pavel. Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 191. 4. vyd. Praha. Libri, 1999. 571 str. ISBN 80-85983-94-X
- Co je co. Vaše Encyklopedie [online]. 1999 – 2009. Dostupné z <<http://www.cojeto.cz> />
- CHURANĚ, Milan: Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. I., A-M. 2. rozš.vyd. Praha: Libri, 1998. 467 str. ISBN 80-85983-44-3
- KNAPÍK, Jiří: Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948-1953 : biografický slovník stranických a svazových funkcionářů, státní administrativy, divadelních a filmových pracovníků, redaktorů. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. 278 str. ISBN 80-7277-093-4
- LIŠKOVÁ, Marie. *Slovník představitelů žemské samosprávy v Čechách 1861 – 1913*. 1. vydání. Praha. Státní ústřední archiv, 1994
- LITERA, Bohuslav. Kdo je kdo ve světové politice. 1. vyd. Praha: Svoboda – libertas, 1993. 279 str. ISBN 80-205-0318-8
- Ministerstvo zahraničních věcí [online]. Dostupné z <<http://www.mzv.cz>>
- PETRÁČKOVÁ, Věra; KRAUS, Jiří a kol. 1. vyd. Akademický slovník cizích slov. Praha: Academia, 2001. 834str. ISBN 80 – 200 – 0607 – 9
- *Sbírka zákonů a nařízení státu československého (česko – slovenského)*. roč. 1920, 1933,
- ŠPIROTOVÁ, Alexandra. *Slovník přestavitelů státní správy v Čechách 1850 – 1918*. 1. vydání. Praha. Státní ústřední archiv, 1993.
- v. EHRENKROOK, Hans Friedrich. *Genealogisches Handbuch der fürstlichen Häuser*. 37. vyd. Limburg a.d. Lahn: C.A. Starke Verlag, 1959. 712str. ISSN 1438-7972
- Wikipedie. Otevřená encyklopedie [online]. Dostupné z <http://www.wikipedia.cz>